

Bjergand

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Yngler ikke i Danmark
Flyway-bestand	310.000. Faldende?
Gældende jagttid	1.10.-31.1.
Jagtudbytte i Danmark	300
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst og bestandsudvikling

De bestande af bjergand, der forekommer i Danmark, yngler i Nord-skandinavien og Rusland, mod øst til Ural. Der er desuden en enkelt genmelding af en bjergand ringmærket på Island (Bønløkke m.fl. 2006).

Den bestand af bjergand, der overvintrer i Vesteuropa, er vurderet som truet af Birdlife International (2004). Der er ingen information om antallet af ynglepar, og vurderingen bygger på optællinger i vinterkvartererne, hvor antallet opgives til >120.000. Vurderingen af tilbagegangen er baseret på vintertællinger i Vesteuropa, hvor antallet er faldende, bl.a. i Danmark (Pihl m.fl. 2003).

Den aktuelle størrelse af den overvintrende bestand af bjergand er imidlertid vurderet til 310.000 fugle og som værende stabil af Wetlands International (2006). Der er ingen nyere information om arten.

Arten kan være vanskelig at dække ved midvintertællinger, og det vides, at den kan ændre sit valg af vinterkvarter. Den nedgang i antallet af bjergænder i de danske farvande, der blev konstateret for nogle år siden, faldt således sammen med en stigning i antallet i Ijsselmeer i Holland (Pihl m.fl. 2003). For indeværende må det vurderes som usikkert, om faldet i antal i de kendte vinterkvarterer i Vesteuropa skyldes, at bestanden går tilbage, eller om det skyldes et skift i vinterkvarterer.

Jagten i Danmark

Jagttid

Bjergand har jagttid fra 1.10. til 31.1.

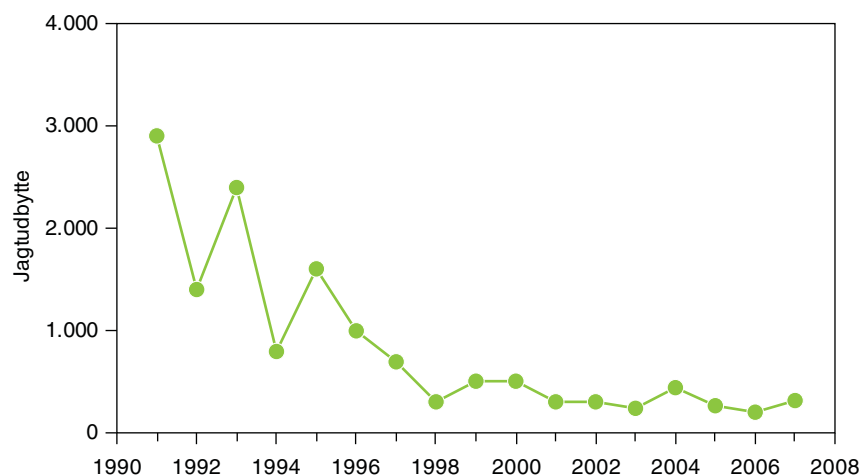
Jagtudbytte

Omkring 1970 udgjorde jagtudbyttet ca. 7.000 fugle. Det har været aftagende siden, og over de sidste fire sæsoner har det ligget på ca. 300 per år (Fig. 4.5.8). Det faldende udbytte forklares ikke alene ud fra en faldende jagtlig interesse, men skyldes også, at en aftagende del af bestanden overvintrer i Danmark (Pihl m.fl. 2003).

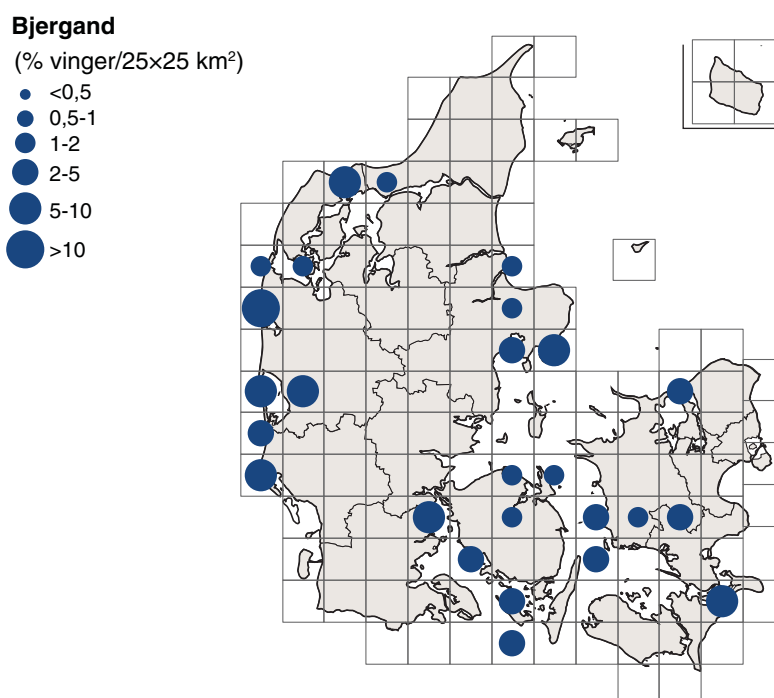
Den geografiske fordeling af udbyttet af bjergand er vist i Fig. 4.5.9.

Udbyttets køns- og aldersfordeling har siden 2003 været 23% han ad., 39% hun ad., 20% han juv. og 19% hun juv. Der indgår kun 75 individer i denne fordeling, så den er behæftet med en betydelig statistisk usikkerhed.

Figur 4.5.8. Det årlige jagtudbytte af bjergand i Danmark, 1991/92-2007/08, beregnet ud fra antal indsendte vinger.

Figur 4.5.9. Den geografiske fordeling (i procent) af 60 vinger af bjergand indsendt i sæsonerne 2003/04-2007/08.

Jagtens indflydelse på bestanden

Det nuværende jagtudbytte udgør ca. 1 promille af den samlede bestand, der overvintrer i Vesteuropa. På den baggrund må jagten vurderes som bæredygtig.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en bestandsbiologisk vurdering er der ikke grund til at ændre på den nuværende jagttid.

Hvinand

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	50-100 par
Flyway-bestand	1.000.000-1.300.000. Stabil
Gældende jagttid	1.10.-31.1.
Jagtudbytte i Danmark	12.000
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst og bestandsudvikling

Hvinand yngler sporadisk i Danmark og er sandsynligvis under indvandring som ynglefugl. Desuden er arten almindelig på træk og som overvintrende. Der er primært tale om fugle fra de fennoskandiske og NV-russiske ynglebestande. Danmark angives at være det vigtigste overvintningsområde for svenske hvinænder, mens en stor del af de norske og nordsvenske bestande tilsyneladende overvintrer i England, med et træk der foregår direkte over Nordsøen nord om Danmark (Bønløkke m.fl. 2006).

Ynglebestandene opgives til ca. 70 par i Danmark, 10.000-20.000 i Norge, 75.000-100.000 i Sverige, 200.000-250.000 i Finland, og 200.000-210.000 i Rusland (Birdlife International 2004). Det er dog kun en beskedent del af den sidstnævnte, der passerer eller overvintrer i Danmark (fugle fra Kola-halvøen, Bønløkke m.fl. 2006). Af de relevante ynglebestande opgives den svenske at være i tilbagegang, den finske i fremgang og de norske og russiske bestande som stabile (Birdlife International 2004).

Hvinand er på rødlisten over danske ynglefugle vurderet som "næsten truet". Begrundelsen for denne vurdering er den lille bestandsstørrelse.

Den samlede NV-europæiske vinterbestand er vurderet til 1,0-1,3 mio. individer og til at være stabil (Wetlands International 2006). Trendanalyser af bestandsindeks viser stabilitet over de seneste 30 år for Baltikum-Skandinavien og en stigning i NV-Europa (Delany m.fl. 2008).

Jagten i Danmark

Jagttid

Hvinand har jagttid fra 1.10. til 31.1.

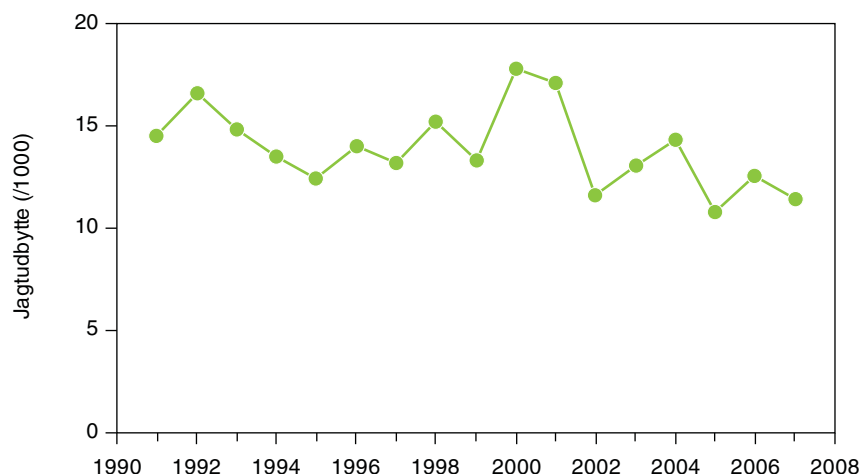
Jagtudbytte

Omkring 1970 udgjorde jagtudbyttet 25.000-30.000 fugle. Det har været aftagende siden, og over de sidste fire sæsoner har det ligget på ca. 12.000 i gennemsnit (Fig. 4.5.10).

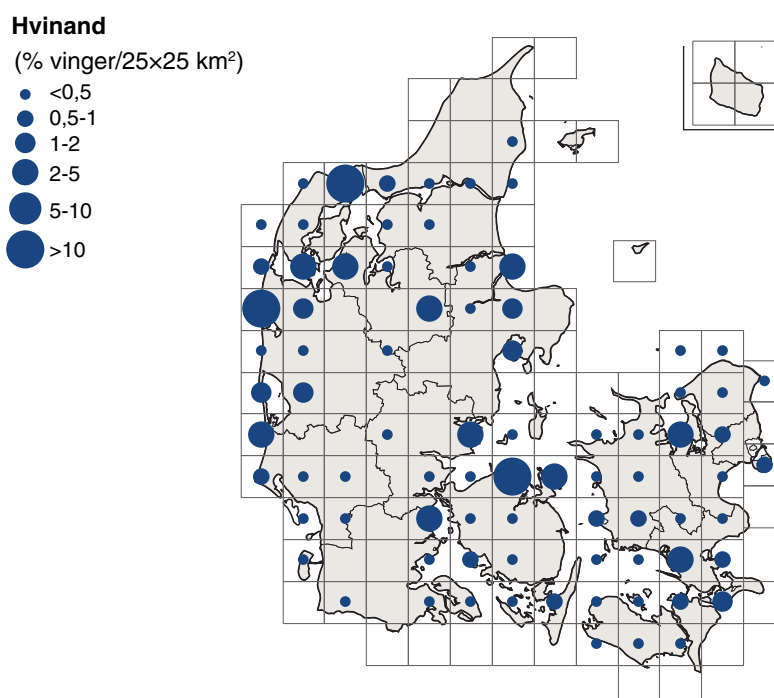
Den geografiske fordeling af udbyttet af hvinand er vist i Fig. 4.5.11.

Udbyttets køns- og alderssammensætning siden 2003 har været 28% han ad., 33% hun ad., 14% han juv. og 19% hun juv. I forhold til den tidligere sammensætning (Bregnballe m.fl. 2003) er der tale om såvel en lavere andel af hanner som en lavere andel af ungfugle. Ændringerne afspejler muligvis, at hvinand i tiltagende omfang overvintrer længere mod NØ, og at det først og fremmest er de gamle fugle, der afkorter trækket - hanner i størst omfang.

Figur 4.5.10. Det årlige jagtudbytte af hvinand i Danmark, 1991/92-2007/08, beregnet ud fra antal indsendte vinger.

Figur 4.5.11. Den geografiske fordeling (i procent) af 2.352 vinger af hvinand indsendt i sæsonerne 2003/04-2007/08.

Jagtens indflydelse på bestanden

Af de bestande af hvinænder, der benytter de danske farvande, udgør alene de svenske og finske 275.000-300.000 ynglepar, svarende til en efterårsbestand på minimum 750.000 fugle. Det danske jagtudbytte på 12.000 fugle udgør således en beskeden del af de samlede bestande, og jagten i Danmark må vurderes som bæredygtig.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en bestandsbiologisk vurdering er der ikke grund til at ændre på den nuværende jagttid.

Havlit

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Yngler ikke i Danmark
Flyway-bestand	Vurderet til 4.6 mill. Stabil
Gældende jagttid	1.10.-1.2.*
Jagtudbytte i Danmark	1.500-2.000
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

* Samt 1.2.-15.2. på fiskeriterritoriet uden for EF-fuglebeskyttelsesområderne.

Forekomst og bestandsudvikling

Havlit forekommer i Nordeuropa, Sibirien og Nordamerika, i forskellige flyway-bestande. Den vestpalæarktiske bestand, der overvintrer i Østersøen, yngler i Nordskandinavien, det nordlige Rusland og Vestsibirien. Den er vurderet til 4,6 mio. fugle og er stabil (Wetlands International 2006).

Langt den største del af bestanden overvintrer i Østersøen øst og nordøst for de danske farvande. Midvintertællingen 2004 resulterede i et skøn på ca. 47.000 overvintrende havlitter i de danske farvande, heraf ca. 42.000 i de danske dele af Østersøen (Petersen m.fl. 2006).

I forhold til de danske farvande er havlit en såkaldt "off-shore" art. Mere end 50% af de havlitter, der registreres ved midvintertællingerne, ligger på dybder mellem 14 og 22 m (Petersen m.fl. 2006). Da motorbådsjagt normalt foregår langt mere kystnært vurderes forstyrrelses effekter på havlit at være minimale.

Jagten i Danmark

Jagttid

Havlit har aktuelt jagttid fra 1.10. til 31.1. samt 1.2.-15.2. på fiskeriterritoriet uden for EF-fuglebeskyttelsesområderne.

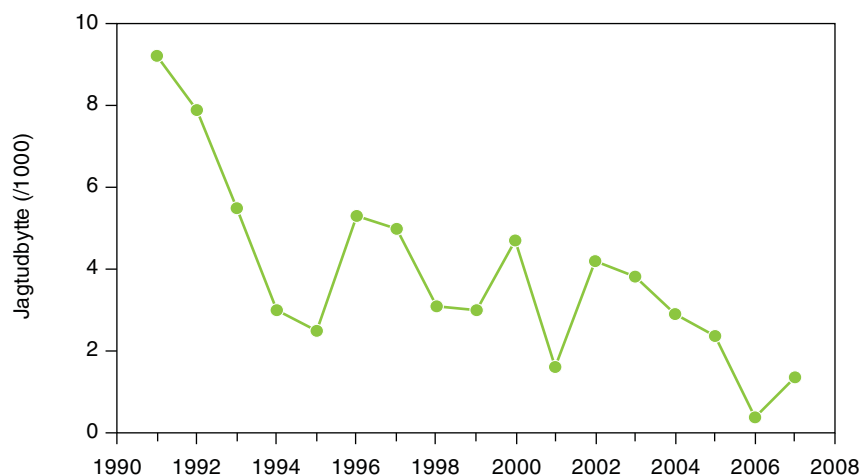
Jagtudbytte

Udbyttet af havlit lå omkring 1970 på 9.000-12.000 fugle årligt (Joensen 1974). I begyndelsen af 1990'erne var det faldet til ca. 4.000 (Madsen m.fl. 1996, Bregnballe m.fl. 2003).

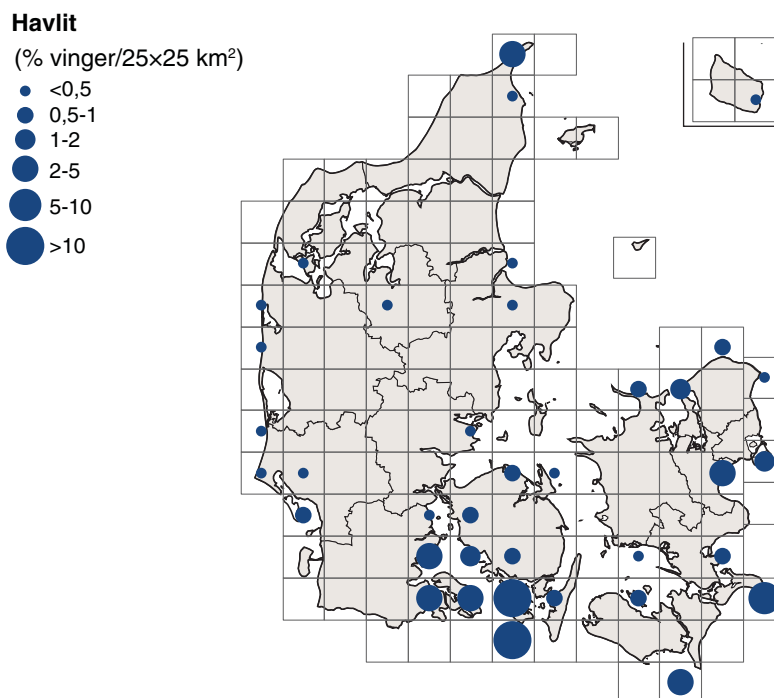
Faldet i udbytte er fortsat siden da. Siden 2004, hvor jagttiden blev udvidet med to uger, har det i gennemsnit udgjort 1.750 fugle årligt (Fig. 4.5.12). De fleste havlitter nedlægges i den vestlige del af Østersøen (Fig. 4.5.13).

Køns- og alderssammensætning af udbyttet er 64% han ad., 15% hun ad., 15% han juv. og 6% hun juv. Denne sammensætning er uændret siden slutningen af 1960'erne (Joensen 1974, Madsen m.fl. 1996, Bregnballe m.fl. 2003).

Figur 4.5.12. Det årlige jagtudbytte af havlit i Danmark, 1991/92-2007/08, beregnet ud fra antal indsendte vinger.

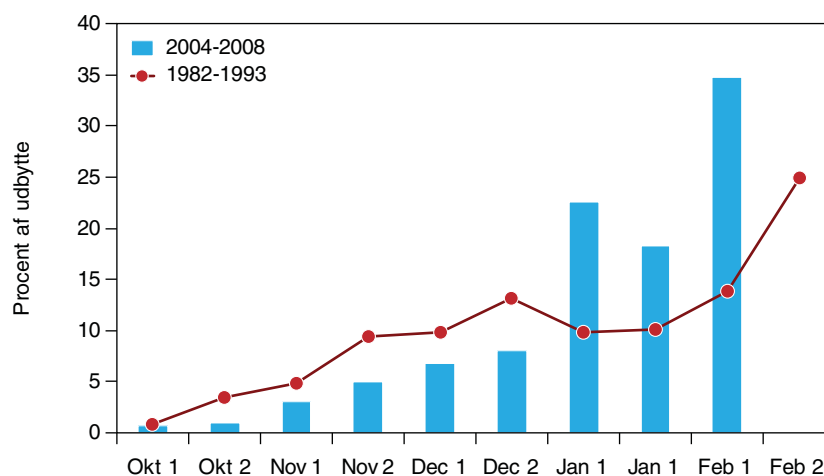

Figur 4.5.13. Den geografiske fordeling (i procent) af 503 vinger af havlit indsendt i sæsonerne 2003/04-2007/08.

Havlit fælder ikke svingfjer i de danske farvande og ankommer sent om efteråret. De fleste havlitter nedlægges derfor i slutningen af jagtsæsonen (Fig. 4.5.14). Udvidelsen af jagttiden fra 1.2. til 15.2. i 2004 har således ført til, at en større andel af havlitterne nedlægges i første halvdel af februar (Fig. 4.5.14), mens det samlede udbytte ikke er forøget (Fig. 4.5.12).

Figur 4.5.14. Den tidsmæssige fordeling af 358 vinger af havlit indsendt i sæsonerne 2004/05 til 2007/08. Den tidsmæssige fordeling af vinger indsendt i sæsonerne 1982/83-1993/94 er vist til sammenligning.

Jagtens indflydelse på bestanden

Ud fra udbyttets størrelse i forhold den samlede bestandsstørrelse må jagten vurderes som bæredygtig.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en bestandsbiologisk vurdering er der ikke grund til at ændre på den nuværende jagttid.

Ederfugl

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	25.000 par. Stabil 1990-2000
Flyway-bestand	Aktuelt formentlig under 1 mio. fugle. Faldet 30-40% siden 1995
Gældende jagttid	Hanner 1.10-31.1.* Hunner 1.10.-15.1.
Jagtudbytte i Danmark	60.000-70.000
Jagtens indflydelse	Usikker, sandsynligvis ikke bæredygtig

* Samt 1.2.-15.2. på fiskeriterritoriet uden for EF-fuglebeskyttelsesområderne.

Udbredelse og bestandsudvikling

Ederfugl er den eneste af de fire arter havdykænder, der har en fast dansk ynglebestand. Fuglene fra de fleste danske kolonier er hovedsageligt standfugle, der overvintrer inden for en radius af ca. 100 km fra ynglepladserne, men en del af hunnerne fælder og/eller overvintrer i Vadehavet. Fugle fra kolonierne på Saltholm og Christiansø gennemfører et egentligt træk. Saltholm-fuglene overvintrer primært i SV-Kattegat, men en forholdsvis begrænset andel trækker til Vadehavet. For Christiansø-kolonien overvintrer en noget større andel i Vadehavet. Trækforholdene for de mange danske ederfuglekolonier, der er blevet etableret i de sidste 20 år, er dog ukendte, da der ikke er foretaget ringmærkning i disse kolonier.

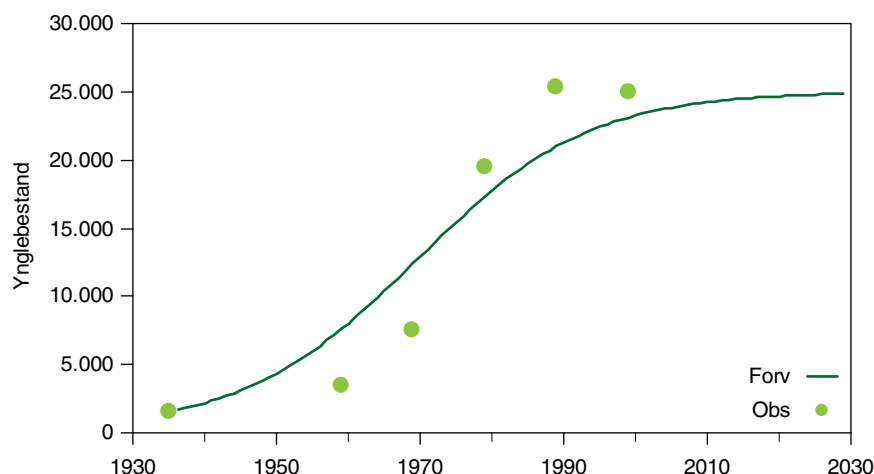
De bestande, der passerer de danske farvande på træk eller overvintrer, yngler i Norge (Skagerrak-kysten), Sverige (såvel vest- som østkyst), Finland og Estland. Der er desuden enkelte genmeldinger fra de danske farvande af ederfugle mærket som ællinger i Holland, Tyskland og England (Noer 1991). En betydelig andel af disse er hanner, der formentlig forekommer i forbindelse med abmigration.

De danske kolonier

I 1800-tallet var ederfuglen stort set forsvundet som ynglefugl i Danmark. De nuværende bestande blev etableret i slutningen af det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede (Joensen 1973). Den danske ynglebestand optælles hvert 10. år, og der findes opgørelser tilbage fra 1930, hvor bestanden blev vurderet til 1.500 par. Bestanden voksede derefter i en længere årrække, og blev opgjort til 25.300 par i 1990 og 25.000 i 2000 (Lyngs 2008, Fig. 4.5.15).

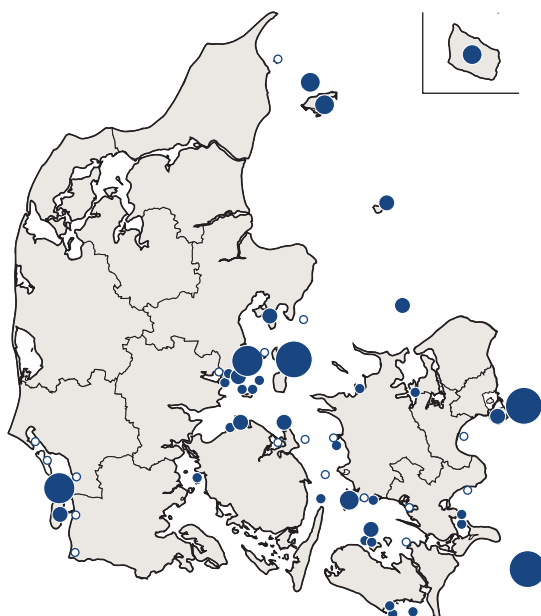
Den forholdsvis konstante samlede bestandsstørrelse gennem 1990'erne dækker imidlertid over store forandringer i udbredelse. Op til 1980-1990 ynglede 70% eller mere af den danske bestand i de fire "gamle" kolonier, Stavns Fjord, Saltholm, Christiansø og Mandø. I 1996 og igen i 2001 blev kolonierne i SV-Kattegat imidlertid ramt af bakterie-sygdommen fuglekølera (*Pasteurella multocida*), der udryddede store dele af kolonierne i Stavns Fjord og på Hou Røn (Christensen m.fl. 1997). Samtidig begyndte antallet af ynglende ederfugle på Christiansø at falde, dog ikke pga. *Pasteurella*-udbrud. I år 2000 var det kun ca. 30% af den danske bestand, der ynglede i de gamle kolonier, mens et stort antal kolonier var blevet etableret andre steder (Odense Fjord, Sydfynske Øhav og Smålandshavet, jf. Fig. 4.5.16).

Figur 4.5.15. Den samlede danske ynglebestand af ederfugl 1935-2000 (Obs). Den indlagte kurve (Forv) er en logistisk vækstkurve, jf. Afsnit 3.3.

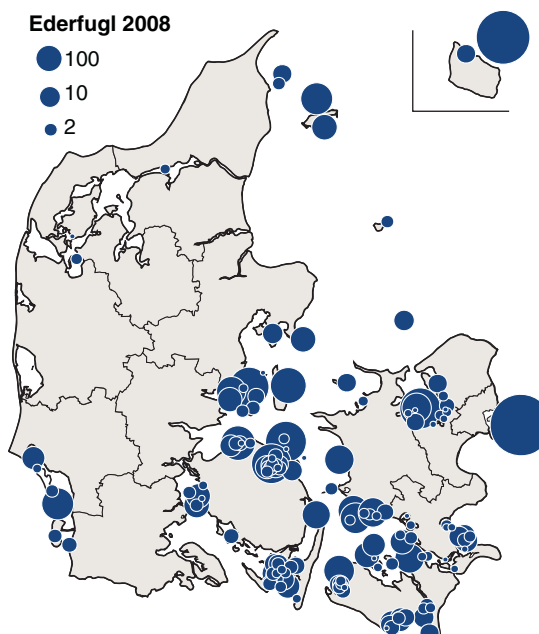
Ederfugl 1970

- Ustabil
- 1-25
- 26-100
- 101-200
- 201-400
- 401-1000
- >1000

Ederfugl 2008

- 100
- 10
- 2

Figur 4.5.16. Udbredelsen af ederfugl i Danmark i hhv. 1970 og 2008 (efter Joensen (1973) og Lyngs (2008)).

De nye kolonier er formentlig delvist etableret via udvandring fra de danske kolonier, men ikke mindst for farvandene syd for Fyn og Sjælland kan det ikke udelukkes, at der er sket en indvandring af baltiske ederfugle. I så tilfælde vil der være tale om, at en tilbagegang i den oprindelige danske ynglebestand er "maskeret" af indvandring.

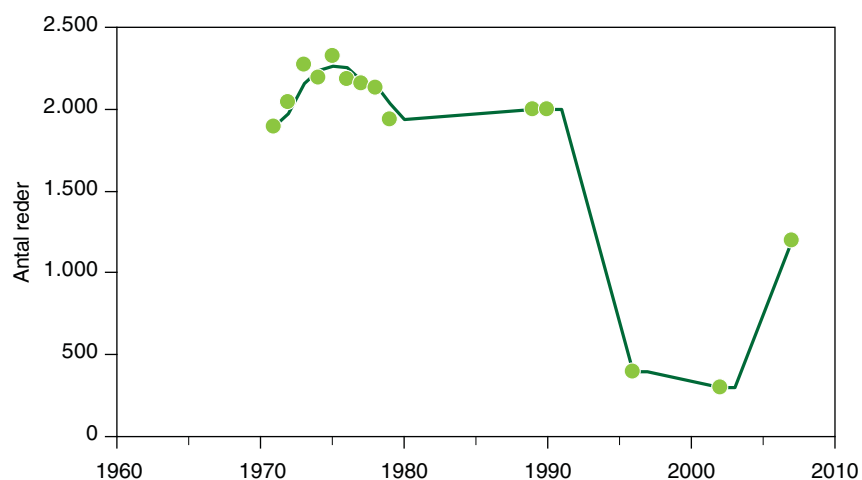
Næste landsdækkende optælling finder sted i 2009-2010. Men der findes allerede nye data fra Stavns Fjord (2007), Saltholm (2008) og Christiansø (begge år).

En totaloptælling af Stavns Fjord i 2007 resulterede i ca. 1.200 ynglende hunner – en firedobling siden Pasteurella-udbruddene i 1996 og 2000-2001 (Fig. 4.5.17). Det er uvist, om indvandring har haft en betydning, - men det er på den anden side sandsynligt, at forbedringen skyldes, at et antal unge, endnu ikke ynglende hunner har overlevet sygdomsudbrud-

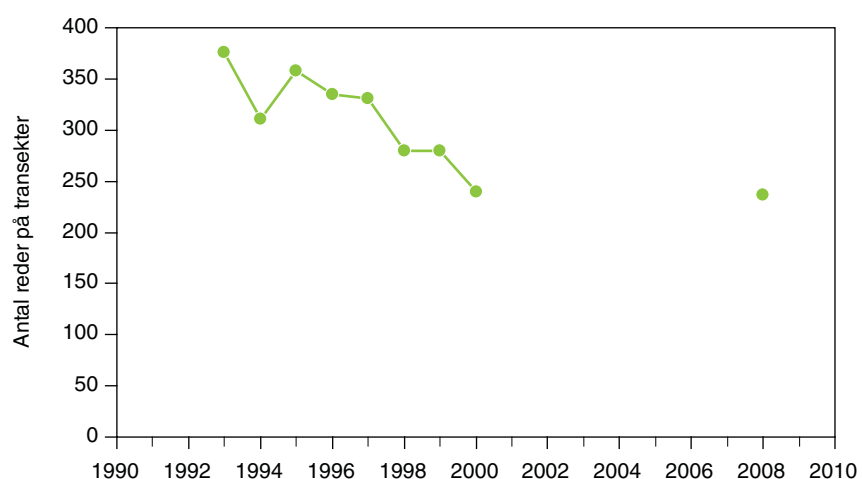
det i 2001, så de kunne rekrutteres som ynglefugle i årene umiddelbart derefter.

Saltholm-bestanden blev undersøgt i 2008. Saltholm har et areal på 13 km² og tælles via en stikprøve på 7 transekter (Noer & Christensen 1993). Disse transekter blev undersøgt årligt 1993-2000 ifm. etableringen af forbindelsen over Øresund, og i den periode faldt antallet af reder på transekterne fra 376 til 240 (Christensen & Noer, 2001). I 2008 blev der registreret 237 reder på de samme transekter. Det svarer til en skønnet bestandsstørrelse på 4.506 ynglende hunner i 2000 og 4.351 i 2008. Bestanden er dermed ikke gået tilbage i årene 2000-2008 (Fig. 4.5.18). Ederfuglebestanden på Saltholm er relativt isoleret (Tiedemann & Noer 1998), og det kan derfor stort set udelukkes, at bestandsstørrelsen er opretholdt gennem indvandring.

Figur 4.5.17. Udviklingen i kolonien i Stavns Fjord 1970-2007.

Figur 4.5.18. Udviklingen i kolonien på Saltholm 1993-2008, bedømt ud fra antallet af reder registreret på syv linjetransekter, der har været overvåget 1993-2000 og igen i 2008.

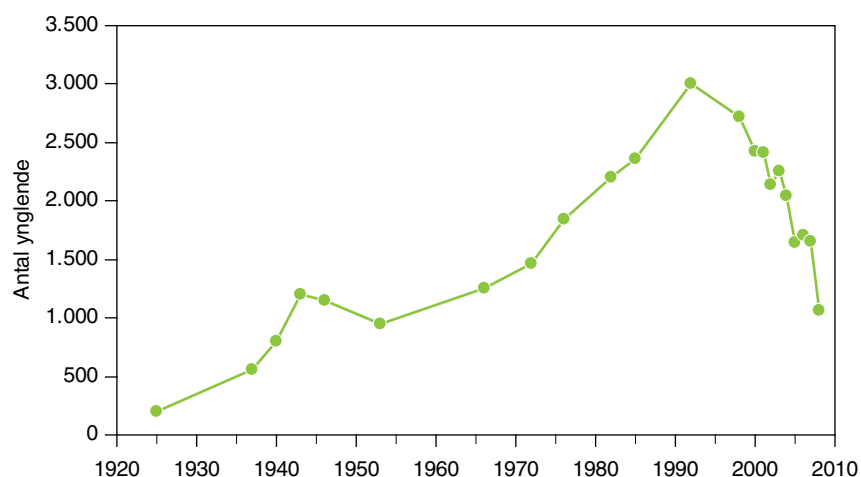
Den relativt nye koloni på Fynshoved blev undersøgt i 2008. Der blev konstateret en mindre tilbagegang, fra ca. 1.800 fugle i 2004 til ca. 1.500 i 2008 (L. Hansen, pers. medd.). Efterfølgende var der et mindre *Pasteurella*-udbrud, hvor ca. 200 hunner døde.

Kolonien på Christiansø, der tidligere var Danmarks næststørste, har vist en markant negativ udvikling siden 1990, hvor den er gået tilbage fra ca. 3.000 til aktuelt (2008) under 1.000 fugle (Fig. 4.5.19). Data fra denne koloni viser tegn på, at fuglene sultede i 2007 og 2008.

Sammenlagt viser tallene fra totaltællingen i 2000 og de foreløbigt fire undersøgte kolonier 2007-2010, at de danske bestande – med Christiansø som den markante undtagelse – er i en forholdsvis god tilstand aktuelt.

Næste opgørelse af den samlede danske ynglebestand finder som nævnt sted i 2010. Optællingerne må dog i praksis udstrækkes over flere år, og tallene fra Stavns Fjord (2007) og Saltholm (2008) vil indgå i den samlede bestandsopgørelse. I de fire kolonier yngede sammenlagt godt 9.000 hunner (ud af 25.000) i 2000, mod 8.000 i 2007 og 2008. Prognosen er derfor, at den danske ynglebestand vil vise sig at være gået lidt tilbage – men det er ikke sandsynligt, at der er sket noget voldsomt fald i størrelsen af den samlede bestand.

Figur 4.5.19. Udviklingen i kolonien på Christiansø 1925-2008 (data fra P. Lyngs).

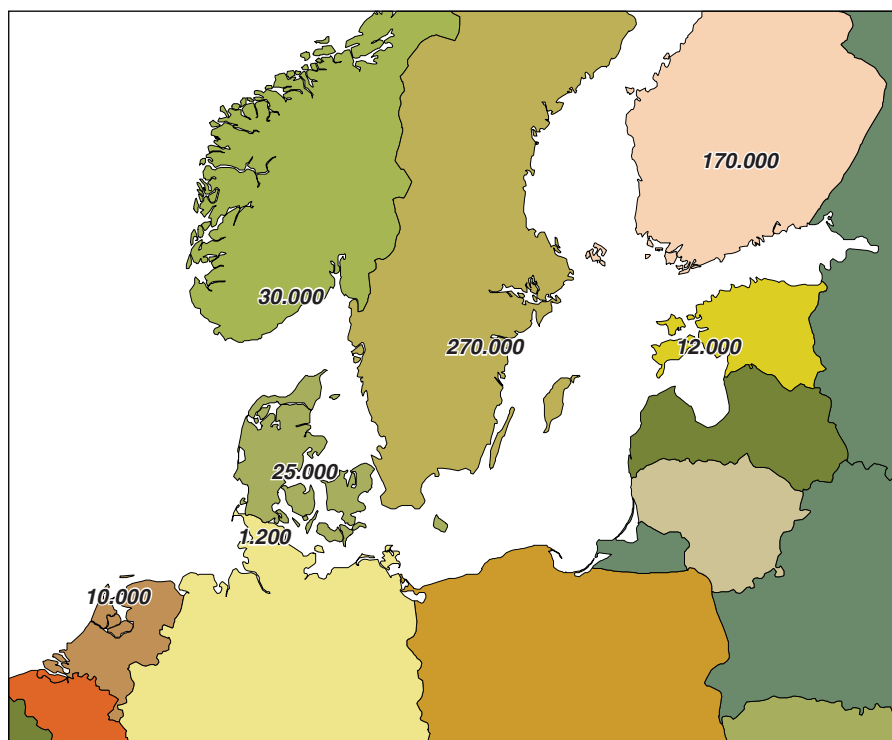

Bestandene i Baltikum-Kattegat

Samtlige ederfuglebestande i regionen har været i fremgang gennem det meste af det 20. århundrede. Over denne periode mangedobledes bestandsstørrelsen. Efter 1990 er bestandene gået tilbage, og tilbagegangen har formentlig været forholdsvis dramatisk. Det er dog forbundet med store vanskeligheder at tilvejebringe et overblik, dels fordi mange aktuelle oplysninger endnu ikke er publiceret, og dels fordi de oplysninger, der er offentliggjort, på flere punkter er i modstrid med hinanden.

De samlede ynglebestande blev opgjort til i alt 517.200 par i 1990 (Fig. 4.5.20). En sikker registrering af ynglefugle er meget tidskrævende, ikke mindst i Østersølandene, hvor op imod 90% af fuglene yngler. Tallene for ynglefugle er derfor behæftet med en ikke ubetydelig usikkerhed. Det gælder især de svenske ynglebestande, da der ikke udføres regelmæssige optællinger af ynglende ederfugle i Sverige.

Figur 4.5.20. Ynglebestande (i par) i områderne omkring de danske farvande ca. 1990. De fleste fugle fra disse bestande overvintrer i de indre danske farvande eller i Vadehavet. Tallet for Norge omfatter kun den såkaldte Skagerrak-bestand, da ederfuglene på vest- og nordkysten er standfugle (nogle få trækker til England). Efter Christensen (2008).

I 1991 blev den samlede baltiske vinterbestand vurderet (af Wetlands International) til 1,2 mio. fugle (se Tabel 4.5.1). Dette tal er baseret på antallet af fugle registreret ved midvintertællinger og kan derfor med sikkerhed siges at være lavere end den faktiske bestand. Går man fx ud fra en halv mio. ynglende hunner (Fig. 4.5.15), må bestanden (med en 60:40 kønsratio, se nedenfor) bestå af 1,25 mio. voksne fugle, allerede før unge fugle indregnes. På daværende tidspunkt udgjorde jagtudbyttet i Danmark, Sverige og Finland ca. 200.000 fugle - samtidig med at den samlede bestand voksede med 4-5% om året. På den baggrund konkluderede Noer m.fl. (1995), at bestanden måtte være større end 1,2 mio., formentlig mellem 1,5 og 2,0 mio. fugle.

I 1996 ramte udbrud af fuglekolera danske og svenske ederfuglekolonier i Kattegat (Christensen m.fl. 1997), og 1999-2000 blev der konstateret massedød i de tyske og hollandske dele af Vadehavet (Desholm m.fl. 2002, Kats 2007). I 2000 iværksatte DMU derfor en ekstraordinær midvintertælling i de danske farvande. Ved denne blev der optalt 370.000 ederfugle, i stærk kontrast til tællingerne omkring 1990, hvor der med samme metoder blev optalt ca. 800.000. Desholm m.fl. (2002) konkluderede på denne baggrund, at den baltiske ederfuglebestand var reduceret 30-40% siden 1990.

Tilbagegangen kunne imidlertid ikke konstateres på de foreliggende tal for ynglebestandene (Tabel 4.5.1). Desholm m.fl. (2002) fremsatte derfor i alt fem mulige forklaringer, hvoraf de i denne sammenhæng to mest interessante var, at midvinter-tallene kunne være påvirket af, at dele af bestanden havde skiftet overvintringsområder, så de ikke længere var dækket af flytællinger, og at der muligvis havde været en stor pulje af ikke-ynglende fugle, der i første omgang havde kunnet fungere som "buffer" for ynglebestandene.

Tabel 4.5.1. Bestandstal for ederfugl 1991 og 2000. Tallene fra vintertællinger er i individer, tallene fra sommertællinger er i antal reder. Efter Desholm m.fl. (2002). ¹ Tallet for Finland er af Desholm m.fl. (2002) opgivet til 150.000-180.000.

	Vinter		Sommer	
	1991	2000	1991	2000
Holland	103.299	97.657	7.621	?
Tyskland	236.451	248.663	971	1.166
Danmark	797.000	370.000	25.000	24.000
Sverige	20.000	20.000	?	?
Norge	?	10.000	?	30.000
Finland	30	200	170.000 ¹	170.000
Polen	24.000	10.000	?	?
Estland	100	100	12.000	12.000
I alt	1.180.850	756.620	215.592	237.166

Wetlands International opgjorde vinterbestanden til 760.000 i 2000 (Tabel 4.5.1). Tallene repræsenterer som nævnt, hvad der rent faktisk er optalt, uden at der er forsøgt en korrektion for områder, der ikke er dækket, og fugle, der ikke ses. Indførsel af nye tællemetoder for midvintertællinger i Danmark (transektflyvninger med såkaldt Distance Sampling, i kombination med Spatial Modelling (Petersen m.fl. 2006)) førte til et korrigeret estimat på 630.000 ederfugle i de danske farvande i 2004 (sml. med tallet på 370.000 i 2000). 760.000 optalte fugle i slutningen af 1990'erne (jf. Tab. 4.5.1) svarer derfor formentlig til en bestandsstørrelse på 1,1-1,2 mill. fugle i 2000. Man skal bemærke, at de reviderede bestandsestimater ikke ændrer ved vurderingen af tilbagegangen. Den er også på 30-40% med de reviderede tal.

Bestandsudviklingen siden 2000 er kun meget sporadisk belyst. Der er i 2008 gennemført en landsdækkende midvintertælling i de danske farvande, men egentlige beregninger af antal ederfugle foreligger endnu ikke. Sammenlagt blev der registreret 140.000 ederfugle, mod 240.000 i 2004 (I.K. Petersen, pers. medd.), hvilket tyder på, at tilbagegangen fortsætter. Det skal dog bemærkes, at antallet af ederfugle registreret på den svenske vestkyst har været stigende i denne periode, og at det sammenlagt er steget fra 6.000 i slutningen af 1970'erne til 50.000 efter år 2000 (Nilsson 2008). Helt nye optællingsresultater langs den norske Skagerrakkyst viser, at antallet af overvintrende fugle er ca. 30.000 fugle (I.K. Petersen, pers. medd.). Det er således en konkret mulighed, at en del af de ederfugle, der "mangler" ved midvintertællinger i de danske farvande, i dag overvintrer andre steder.

Overlevelse og reproduktion

Ederfugle har en meget høj årlig overlevelse (for hunner 87-88% årligt i 1970'erne), og en tilsvarende lav rekruttering. Men den er atypisk for fuglearter med så høj overlevelse, fordi den lægger ganske store kuld og efterfølgende har en høj dødelighed af ællinger. Kun ca. 8% af mange tusinde ællinger mærket i 1970'erne overlevede til kønsmodenhed. På daværende tidspunkt ynglede de fleste ederfuglehunner først som 3- eller 4-årige.

Det indebærer, at ederfugles bestandsudvikling vil være følsom over for ændringer i voksendødeligheden - og langt mindre følsom over for mindre ændringer i bl.a. kuldstørrelse. Dette betyder naturligvis ikke, at bestanden ikke vil gå tilbage, hvis rekrutteringen ikke kan opveje dødelig-

heden af voksne fugle, men det betyder, at et beskedent fald i voksenoverlevelsen vil have lige så stor virkning på bestandsstørrelsen som et betydeligt fald i kuldstørrelse.

Mht. reproduktionen er de mest aktuelle data fra undersøgelserne i 2007 og 2008. I Stavns Fjord var kuldstørrelsen i 1970'erne 4,43 æg/kuld, mens den i 2007 var 3,64 æg/kuld (forskul 0,79 æg/kuld). På Saltholm var den i begyndelsen af 1990'erne 4,24 æg/kuld, mens den i 2008 var 3,72 æg/kuld (forskul 0,52 æg/kuld). Æggenes størrelse var uændret, og det samme var hunnernes kondition (vægt) ved afslutningen af rugningen. Hunnerne vejer således 70-100 g mindre ved starten af æglægning (hvor de vejer ca. 2.500 g) end de gjorde tidligere. Indflydelsen af den reducerede kuldstørrelse på udviklingen i bestanden vil kun kunne ændre vækstraten med ca. 1%, og faldende kuldstørrelser kan således ikke forklare bestandsudviklingen.

Christiansø afviger dog også på dette punkt fra de andre undersøgte kolonier. Der klækkede ællinger både i 2007 og 2008, men efterfølgende optællinger omkring Bornholm viste, at de omkom efterfølgende, og at der stort set ikke kom unger på vingerne i noget af de to år.

Hvad angår den samlede bestandsudvikling er der siden 1990'erne sket et meget markant fald i andelen af ungfugle i det danske vildtudbytte (se nedenfor). Der er således ingen tvivl om, at faldende reproduktiv succes yder et betydeligt bidrag til bestandstilbagegangen. De tilgængelige oplysninger om kuldstørrelser tyder imidlertid på, at der snarere er tale om høj dødelighed blandt ællinger end om faldende kuldstørrelser.

Ud over en faldende bestandsstørrelse er det også konstateret, at kønsratioen for gamle ederfugle er ændret markant i forhold til tidligere. I vinterkvartererne i Danmark var kønsratioen blandt gamle fugle i mange år (ca. 1960-1995) 1,5 (60% hanner og 40% hunner, Noer m.fl. 1995). Men siden begyndelsen af 1990'erne er kønsratioen øget til aktuelt ca. 2,3 (70% hanner og 30% hunner, Lehtikoinen m.fl. 2008, og se nedenfor). Hos ederfugl klækker lige mange hanner og hunner, men allerede når ællingerne bliver flyvedygtige kan der konstateres en overvægt af hanner (Swennen m.fl. 1979). Denne overvægt af hanner øges med alderen.

Den øgede overvægt af hanner i bestanden i 1990'erne kan i princippet være forårsaget af en forskel i overlevelse af hanner og hunner på ællingestadiet. Det er dog sandsynligt at et vist fald i overlevelsen af gamle hunner i det mindste har bidraget. Faldet i andelen af gamle hunner indikerer, at tilbagegangen ud fra en populationsdynamisk betragtning er mere alvorlig end det fremgår af midvintertællingerne – dvs. bestands-estimerne fra Wetlands International – der ikke skelner mellem køn.

Ederfuglebestandene i Baltikum er således reduceret med 30-40% over en 10-årig periode, hvilket i forhold til IUCN's rødlistekriterier kunne give anledning til at kategorisere arten som "sårbar". Når dette ikke er sket, skyldes det først og fremmest at IUCN's kriterier omhandler den reproducerende del af en bestand, og altså ikke hele bestanden. Mens der er evidens for at vinterbestanden er gået tilbage (hvilket til dels skyldes, at dele af bestanden nu overvintrer uden for de danske farvande), er der ikke nogen entydig evidens for, hvor meget ynglebestandene er reduce-

ret, jf. Tabel 4.5.1 ovenfor og data fra de danske ynglebestande - Christiansø undtaget.

Det skal også nævnes, at ederfugle-bestandene i Østersø-Kattegat området har været i vækst igennem en meget lang periode, og at dele af problemerne – fuglekolera, parasit- og virusangreb – ville være konsistente med billedet af en bestand, der har opnået en for høj tæthed. For de dele af de danske ynglebestande, der omkom efter epidemierne af fuglekolera, må man sige, at årsagen er kendt, jf. gennemgangen af IUCN's kriterier i Afsnit 2 ovenfor.

Ederfugl figurer ikke på listen over arter med ugunstig bevaringsstatus i "Vejledning om jagt", og den er evalueret som "secure" af Birdlife International (2004). Årsagen hertil er tilsyneladende, at disse to publikationer betragter den samlede europæiske bestand under ét, dvs. at ynglebestandene på Færøerne, i England, og i Vest- og Nordnorge - der alle tilsyneladende er stabile - indgår i bestandsvurderingen.

Årsager til tilbagegangen

Det er meget vanskeligt at finde en fællesnævner for tilbagegangen. I Danmark er der tale om udbrud af fuglekolera i Kattegat-området, mens Christiansø-bestanden ser ud til at være ramt af fødemangel i yngletiden. I Finland har der været rapporter om, at parasit- og virusinfektioner har ramt hunner og ællinger i yngleområderne, og i Vadehavet, hvor der var massedød i 1999 og 2000, var der tilsyneladende tale om sult i forbindelse med overfiskning af muslinger (Kats 2007).

Resultaterne fra Stavns Fjord og Saltholm 2007 og 2008 tyder ikke på, at der er alvorlige problemer i vinterkvartererne i Kattegat. Hvis det var tilfældet, måtte man forvente at de kolonier, hvor fuglene opholder i området hele året, måtte være de hårdest ramte. Det samme tyder vægte af fældende hunner og de foreløbige tal for fugle i vinteren 2008/09 på.

Der er dermed mere, der peger i retning af problemer på ynglepladserne i de indre dele af Østersøen – fra Christiansø mod nordøst. Ifølge finske forskere har de indre dele af Østersøen ikke haft saltvandsindbrud i mange år, og blåmuslinger - ederfugles hovedfødeemne - trives angiveligt ekstremt dårligt i det mere og mere ferske vand.

Senest er der i 2009 publiceret analyser, der viser, at flere fuglearter i den indre Østersø – bl.a. ederfugl - lider af mangel på vitamin B₁ (thiamin), hvilket både kan reducere kuldstørrelsen og overlevelsen såvel af ællinger som af voksne fugle (Balk m.fl. 2009). Årsagerne til denne mangel og dens betydning for bestandsudviklingen kan endnu ikke klargøres.

Jagten i Danmark

Jagttid

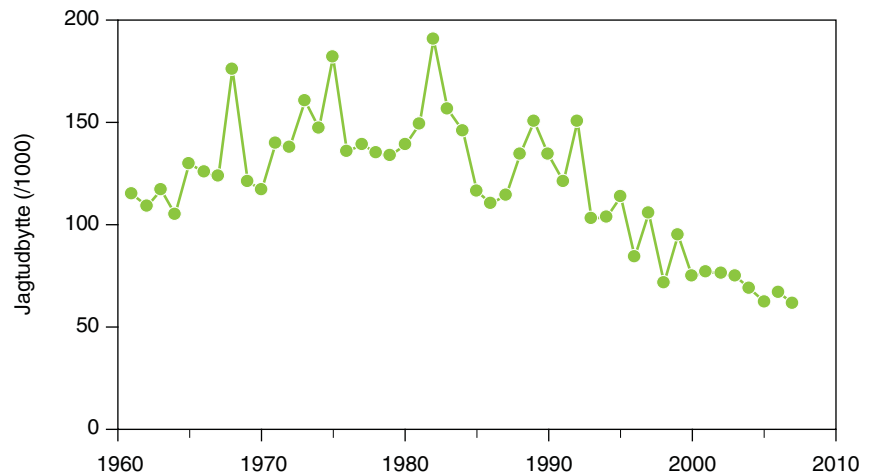
Aktuelt har ederfugl jagttid fra 1.10. til 15.1. (hunner) og 1.10. til 31.1. (hanner). Hanner må desuden jages på fiskeriterritoriet uden for EF-Fuglebeskyttelsesområderne fra 1.2. til 15.2.

Jagtudbytte

Ederfuglen er fredet i England, Holland og Tyskland, mens den er jagtbar i Frankrig, Danmark, Sverige og Finland. Hovedparten af det samlede udbytte, ca. 75%, tages i Danmark.

Jagtudbyttet i Danmark voksede mellem 1960 og ca. 1980 fra 50.000 til 130.000, hvorefter det igen aftog (Fig. 4.5.21). Nedgangen skyldes primært faldende interesse for havjagt, idet antallet af jægere, der nedlagde ederfugl, aftog fra ca. 13.000 til 7.500 fra midten af 1980'erne til slutningen af 1990'erne (Christensen 2005).

Figur 4.5.21. Det årlige jagtudbytte af ederfugl i Danmark, 1961/62-2007/08.

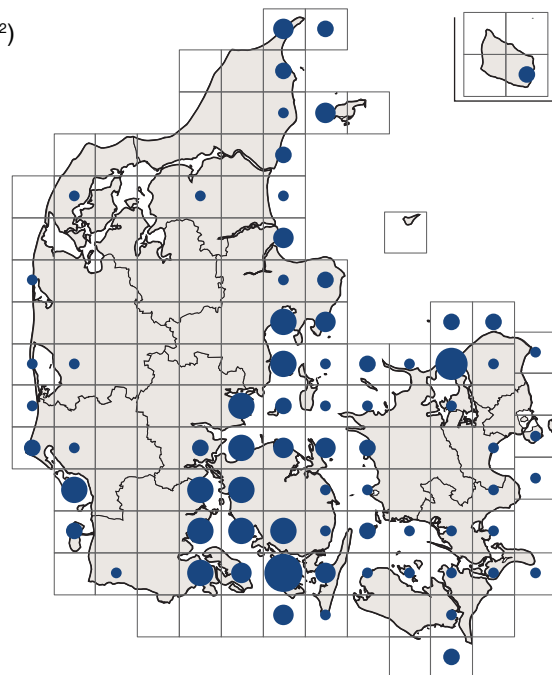
Den geografiske fordeling (i procent) af udbyttet af ederfugle viser, at de fleste ederfugle tages i Lillebælt og Sydfynske Øhav (Fig. 4.5.22). Denne fordeling er i en vis modsætning til fordelingen i 1970'erne, hvor en langt større andel af udbyttet blev taget i Kattegat. Denne udvikling kunne allerede konstateres i slutningen af 1980'erne (Noer m.fl. 1995).

Figur 4.5.22. Den geografiske fordeling (i procent) af 9.253 vinger af ederfugl indsendt i sæsonerne 2003/04-2007/08.

Ederfugl

(% vinger/25x25 km²)

- <0,5
- 0,5-1
- 1-2
- 2-5
- 5-10
- >10

Knap 70% af udbyttet tages ved motorbådsjagt/havjagt, mens 25% tages på trækjagt (Madsen m.fl. 1996). Der er visse forskelle i udbredelsen af de to jagtformer. I Kattegat tages en større andel af udbyttet på havjagt, mens trækjagt har forholdsvis større betydning i Storebælt og Sydfynske Øhav.

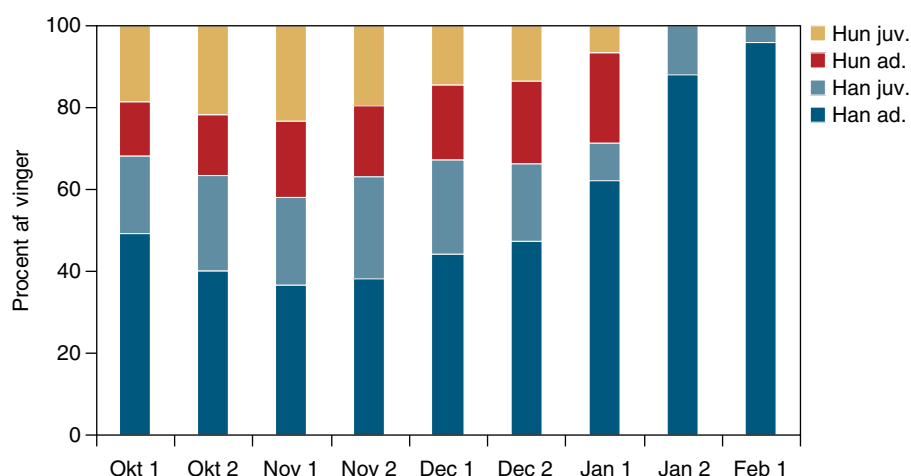
De begrænsninger, der i 1990'erne blev lagt på jagten på ederfugle (ingen jagt i fuglebeskyttelsesområder i februar), medførte i første omgang ikke noget fald i det samlede jagtudbytte, men i stedet i et øget udbytte i januar.

Da tilbagegangen i bestanden blev klar (Desholm m.fl. 2002), og det samtidig viste sig, at kønsratioen for voksne fugle havde ændret sig fra 60:40 til 70:30, foreslog Bregnballe m.fl. (2003) differentierede jagttider for hanner (1.10. til 15.2.) og hunner (1.10.-15.1.). Samtidig blev jagttiden for sortand, fløjlsand og havlit udvidet med 14 dage, til 15.2. Baggrunden var en antagelse om, at en generel afkorting af jagtsæsonen sandsynligvis ikke ville ændre udbyttet, men blot føre til, at fuglene i stedet blev nedlagt på et tidligere tidspunkt. Dermed måtte jagttiderne planlægges, så der var et incitament for fortsat at drive jagt efter det tidspunkt, hvor ederfuglehunner blev fredet. Efter indstilling fra Vildtforvaltningsrådet blev disse jagttider indført i 2004.

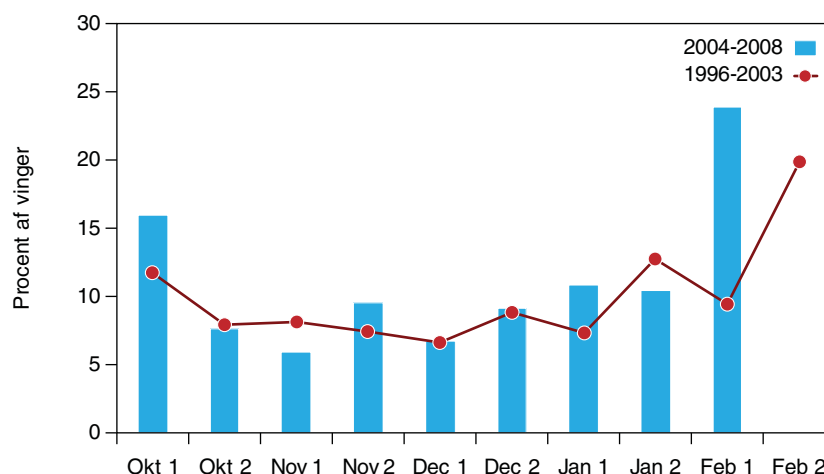
Indførelsen af en differentieret jagttid for hanner og hunner i 2004 førte til et betydeligt fald i især andelen af gamle hunner i udbyttet. Før 2004 nedlagdes årligt ca. 17.000 gamle og 10.000 unge ederfuglehunner i Danmark. Efter 2004 (Fig. 4.5.23) kan udbyttets gennemsnitlige køns- og alderssammensætning vurderes til 52.000 hanner (43.000 ad. og 9.000 1.-års) og 14.000 hunner (godt 7.000 ad og 6.600 1.-års). Effekten af omlægningen af jagttider (ca. 10.000 færre gamle og 3.500 færre unge hunner i årsudbyttet) er dermed en smule større end forudsagt af Bregnballe m.fl. (2003).

Den tidsmæssige fordeling af udbyttet viser, at de fleste fugle tages i begyndelsen og slutningen af sæsonen (op til ca. 70%, Fig. 4.5.24).

Figur 4.5.23. Køns- og alderssammensætningen af 8.502 vinger af ederfugl indsendt i sæsonerne 2004/05-2008/09.

Figur 4.5.24. Den tidsmæssige fordeling af 6.847 vinger af ederfugl indsendt i sæsonerne 2004/05-2008/09.

Jagtens indflydelse på bestanden

Ederfugl er en art, hvor langt den største del af det samlede udbytte i Europa tages i Danmark. Det betyder, at jagtens indflydelse på bestanden må overvejes nøje netop ved en revision af de danske jagttider.

Tilbagegangen i den samlede bestand er tilsyneladende ganske voldsom, men det er ikke for indeværende muligt at drage generelle konklusioner, da udviklingen i de sidste otte år stadig er for dårligt belyst. Ud fra den foreliggende viden er problemerne centreret omkring ynglebestandene i de indre dele af Østersøen (Christiansø, den østsvenske bestand, den finske bestand, og muligvis den estiske bestand). Disse bestande udgør sammenlagt omkring 90% af flyway-bestanden, og den største del af det danske jagtudbytte stammer fra dem.

Jagtens indflydelse må som drøftet i Afsnit 3.5 antages at være additiv i en tilbagegangssituation, men påvirkningernes omfang reduceres dog af, at udbyttet i stigende grad består af hanner. Med den aktuelle kønsratio er der et meget stort overskud af hanner i bestandene.

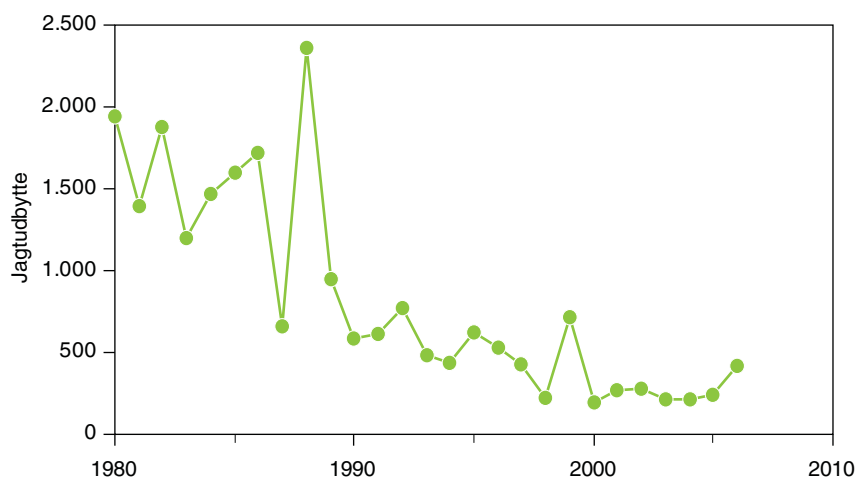
For hunnerne er udbyttet i Danmark reduceret med i alt 13.000-14.000 fugle (1-års eller ældre) som følge af omlægningen af jagttider i 2004. Det må dog vurderes, at antallet af hunner, der nedlægges i Danmark, stadig udgør en ikke ubetydelig andel af den samlede dødelighed i bestanden. Hvis det fx antages, at bestanden i 2008 samlet omfattede 300.000 ynglende hunner, vil der med en mortalitet på 13% årligt dø 39.000 hunner. De ca. 7.000 adulte hunner, der nedlægges i Danmark, udgør derfor anslåelsesvis 15-20% af den samlede dødelighed. Sammenholdt med bestandens aktuelle status må det derfor konkluderes, at indflydelsen af den aktuelle jagt på ederfugl i Danmark er usikker, men sandsynligvis ikke bæredygtig.

Bornholm, hvor bestanden på Christiansø er i meget kraftig tilbagegang, udgør et særtilfælde. Bestanden højest har fået ganske få unger på vingerne i ynglesæsonerne 2007 og 2008. Ved Bornholm nedlægges aktuelt årligt 2-300 ederfugle (Fig. 4.5.25), og genmeldinger af ringmærkede fugle viser, at udbyttet næsten udelukkende består af hunner og ungfugle fra Christiansø-bestanden. Der foreligger således ca. 1.000 genmeldinger af ederfugle mærket på Christiansø fra Bornholm, mod kun 5-10 gen-

meldinger (afhængigt af, hvad der medregnes) af svenske, finske, og estiske fugle. Til sammenligning er der ca. 2.400 genmeldinger af sidstnævnte i de øvrige danske farvande.

Jagtlig udnyttelse af en bestand, der ikke reproducerer sig, kan selvsagt ikke være bæredygtig. Der er således et klart behov for en særfredning af ederfugl ved Bornholm. Denne kan gøres midlertidig, og afhængig af udviklingen i de kommende år og den behøver ikke at omfatte hanner. På grund af abmigration vil de hanner, der forekommer ved Bornholm, være rekrutteret fra hele det udbredelsesområde, der er vist i Fig. 4.5.15.

Figur 4.5.25. Det årlige jagtudbytte af ederfugl ved Bornholm, 1980/81-2006/07.

Vurdering af gældende jagttid

Der er dermed efter al sandsynlighed behov for at tilpasse den jagtlige udnyttelse i Danmark til den aktuelle bestandssituation. De seneste bestandstal er dog snart 10 år gamle, og det er endnu uvist præcist hvordan bestanden har udviklet sig i de mellemliggende år. For de danske kolonier – hvorfra de nyeste tal foreligger, og hvor den jagtlige udnyttelse vil have den største effekt fordi størsteparten af fuglene opholder sig i danske farvande i hele jagtsæsonen – ser det ikke ud til at den jagtlige udnyttelse har haft negative effekter på bestandsudviklingen efter 2000. Kolonien på Christiansø er dog en undtagelse herfra.

Da der foreløbig mangler oplysninger først og fremmest fra Sverige og Finland, der formentlig har ca. 90% af den samlede bestand, kan der ikke gives nogen velunderbygget vurdering af det præcise behov for reduktioner af jagttrykket. Man kan derfor overveje to muligheder, hhv.:

- At lade de nugældende jagttider fortsætte i den næste 3-årige periode, til der foreligger et bedre underbygget grundlag for at vurdere bestandsudviklingen efter 2000. Bestanden af ederfugl er stadig så forholdsvis stor, at der ikke vil være nogen væsentlig risiko forbundet med at fortsætte med den jagtlige udnyttelse i yderligere 3 år.
- Eller man kan vælge ud fra et forsigtighedsprincip at begrænse den jagtlige udnyttelse fra 2010. En sådan begrænsning må, som det er fremlagt ovenfor, i første omgang fokusere på hunnerne. En fortsat jagtlig udnyttelse af hanner vil ikke påvirke bestandens muligheder for at opretholde sig selv i nævneværdig grad.

- Ynglebestanden på Christiansø udgør en undtagelse herfra. Med henvisning til den manglende produktion af ungfugle i 2007 og 2008 bør der indføres en 3-årig særfredning af hunner og ungfugle ved Bornholm.

En særfredning ved Bornholm vil ikke medføre et 100% stop for jagtlig udnyttelse af Christiansø-bestanden. Der er grund til at mene, at ca. halvdelen af Christiansøfuglene overvintrer i det tyske Vadehav, men en mindre del af bestanden overvintrer i de indre danske farvande.

Det skal endelig bemærkes, at i den oversigt over yngle- og forårstræktider, DG Environment har udarbejdet (de såkaldte "Key Concepts") angives forårstrækket for ederfugl i Danmark at begynde 10. februar.

Sortand

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Kun få yngleforsøg.
Flyway-bestand	1.600.000. Stabil
Gældende jagttid	1.10. til 31.1.*
Jagtudbytte i Danmark	5.000
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

* På fiskeriterritoriet uden for EF-fuglebeskyttelsesområderne desuden 1.2.-15.2.

Forekomst og bestandsudvikling

De bestande af sortand, der forekommer i Danmark, yngler i Fennoskandien, det nordlige Rusland og Vestsibirien. Arten yngler desuden i Island og fåtalligt i Skotland og Irland.

Den samlede bestand er estimeret til 1.600.000 fugle og vurderes at være stabil (Wetlands International 2006). I de danske farvande er talt op til ca. 900.000 sortænder ved midvintertællinger, men det normale antal er på ca. 500.000. Et forsigtigt estimat for midvintertællingen 2004 var 446.000 individer (Petersen m.fl. 2006).

Hovedforekomsten for sortand i de danske farvande er i det nordlige Kattegat. I 1960'erne forekom store antal ligeledes i områderne ud for Vadehavet (Joensen 1974). I årene omkring 1990 var antallet af sortænder i disse områder betydeligt mindre (Laursen m.fl. 1997). Efterfølgende er forekomsten af sortænder atter steget, og ved midvintertællingen 2004 opholdt knap 30% af de registrerede fugle sig i dette område (Petersen m.fl. 2006).

Jagten i Danmark

Jagttid

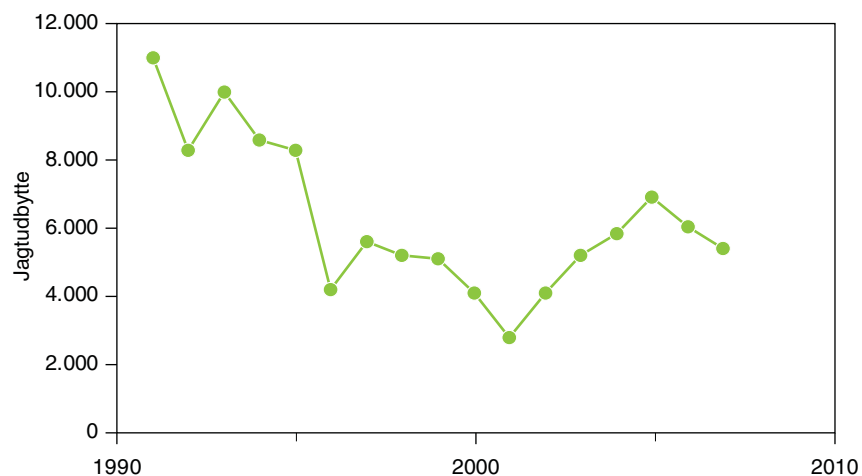
Sortand har aktuelt jagttid fra 1.10. til 31.1. Den må desuden jages på fiskeriterritoriet uden for EF-fuglebeskyttelsesområderne 1.2.-15.2.

Jagtudbytte

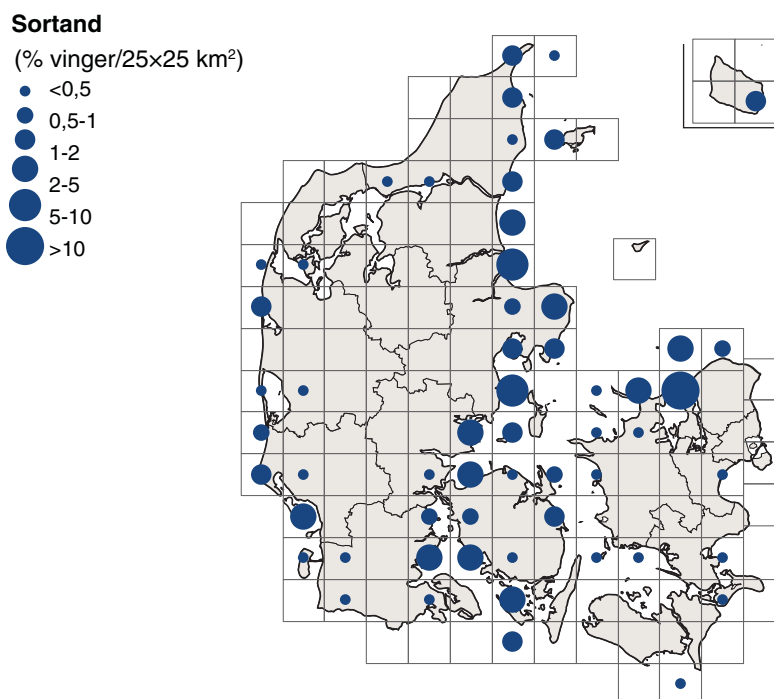
Udbyttet af sortand udgjorde omkring 1970 16.000-19.000 fugle årligt (Joensen 1974). Efterfølgende faldt det gradvist til ca. 10.000 fugle årligt 1985-1995 (Madsen m.fl. 1996). Derefter faldt det yderligere til omkring 5.000 (Bregnballe m.fl. 2003). I sæsonerne efter 2004 har det udgjort 6.000 fugle årligt (Fig. 4.5.26).

Den største del af udbyttet tages i Kattegat, i overensstemmelse med artens forekomst i Danmark (Fig. 4.5.27).

Figur 4.5.26. Det årlige jagtudbytte af sortand i Danmark, 1991/92-2007/08, beregnet ud fra antal indsendte vinger.

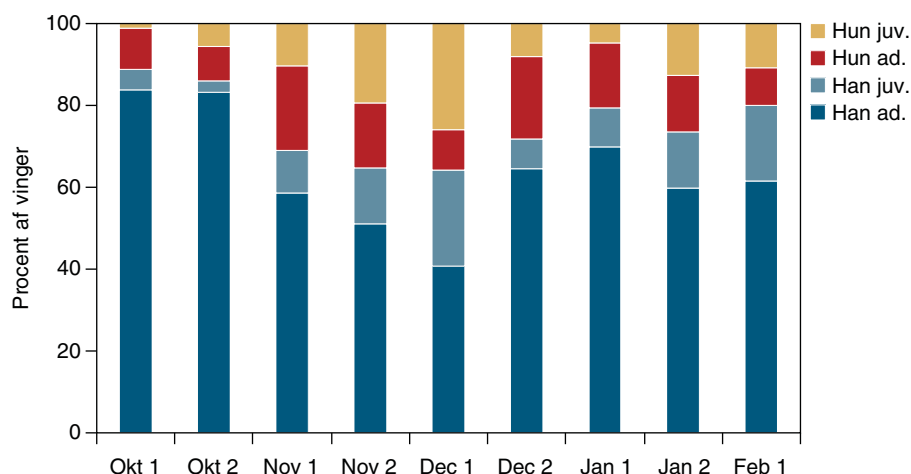

Figur 4.5.27. Den geografiske fordeling (i procent) af 746 vinger af sortand indsendt i sæsonerne 2004/05-2007/08.

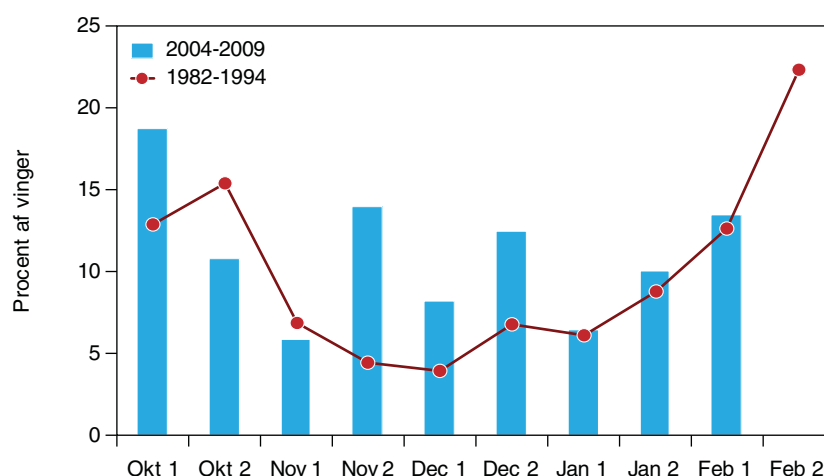
Den samlede køns- og aldersfordeling over jagtsæsonen er 65% han ad., 13% hun ad., 11% han juv. og 11% hun juv. I oktober er der en overvægt af gamle hanner, der formentlig afspejler forekomster af svingfjersfældende hanner i de danske farvande (der stadig er tilstede i efterårs- og vinterperioderne), samt at hunner og ungfugle stadig ikke er ankommet til de danske farvande i nævneværdige antal (Fig. 4.5.28).

Figur 4.5.28. Køns- og aldersfordeling af 983 vinger af sortand indsendt i sæsonerne 2004/05-2008/09.

Den tidsmæssige fordeling af vingerne viser en klar overvægt af efterårsfugle (Fig. 4.5.29). Denne afviger betydeligt fra den tidsmæssige fordeling af havlit og ederfugl (Fig. 4.5.14 og 4.5.23).

Figur 4.5.29. Tidsmæssig fordeling af 993 vinger af sortand indsendt i sæsonerne 2004/05-2008/09. Fordelingen af 2.653 vinger indsendt 1982/83-1993/94 er vist til sammenligning.

Jagtens indflydelse

Der er ikke sket større ændringer i antal eller forekomst i de danske farvande i de 40 år, arten har været fulgt, så det faldende jagtudbytte må antages at afspejle en faldende jagtlig interesse.

Ud fra bestandens og udbyttets størrelse kan det derfor konkluderes, at jagten er bæredygtig.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en biologisk vurdering er der ingen anledning til at ændre på de gældende jagttider.

Fløjsand

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Yngler ikke i Danmark
Flyway-bestand	1.000.000. Udvikling ukendt
Gældende jagttid	1.10.-31.1.*
Jagtudbytte i Danmark	1.200
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

* På fiskeriterritoriet uden for EF-fuglebeskyttelsesområderne desuden 1.2.-15.2.

Forekomst og bestandsudvikling

Den bestand af fløjsand, der forekommer i Danmark, yngler i Vestsibirien, Nordrusland, Fennoskandien og (i begrænset omfang) Baltikum. Den overvintrer i Vestnorge, Nordsøen, de indre danske farvande og Østersøen. Tyngdepunktet ligger i de indre dele af Østersøen, hvor der især er blevet konstateret store antal fløjsænder øst for Rügen og i Rigabugten (Pihl m.fl. 1993). Den samlede bestand blev i 1993 vurderet til ca. 1.000.000 fugle (Pihl m.fl. 1993), og da der kun foreligger én dækkende totaloptælling, kan bestandsudviklingen ikke vurderes. Wetlands International (2006) angiver dog, at arten er stabil.

Omkring 1970 blev op til 37.000 fløjsænder optalt ved landsdækkende midvintertællinger (Joensen 1974). Antallet af overvintrende fløjsænder var lavere end under sommerfældning (ca. 60.000), og det blev konkluderet, at størsteparten af bestanden overvintrer uden for de danske farvande.

Ved tællingerne 1987-1991 blev der registreret op til 41.000 fløjsænder, mens det blev vurderet, at antallet af overvintrende fløjsænder i de danske farvande var faldet, muligvis som følge af reduktioner i antallet af svingfjersfældende fugle (Laursen m.fl. 1997). Det faldende antal fløjsænder i de danske farvande indikerer ikke nødvendigvis en faldende bestandsstørrelse. Der kan også være tale om, at fuglene i stigende grad overvintrer længere inde i Østersøen.

Ved tællingerne i 2000 og 2004 blev der registreret langt mindre antal - i 2004 kun 930 individer. Det blev konkluderet, at arten tilsyneladende optræder mindre talrigt i de danske farvande end tidligere (Pihl m.fl. 2001, Petersen m.fl. 2006).

Der er flere vurderinger af bevaringsstatus. Fløjsand er udmeldt som havende "ugunstig" bevarings status af den Europæiske Kommission (2005 og 2008). Status for forekomsten i de danske farvande blev bedømt som "usikker" af Pihl m.fl. (2003). Kommissionens vurderinger henviser til Birdlife International (2004), hvor arten imidlertid anføres som "provisionally evaluated as declining", og vurderingen omfatter tilsyneladende kun de bestande, der yngler indenfor grænserne af EU, i alt ca. 37.000 par (Birdlife International 2004). Selv med 3 hanner per hun vil denne ynglebestand i det højeste svare til 200.000-250.000 fugle, og med en samlet vinterbestand på op imod 1.000.000 fugle er der altså tale om en forholdsvis begrænset del af flyway-bestanden.

I modsætning hertil omhandler DMU's vurdering den samlede vinterbestand, hvor det ikke er muligt at udtale sig om bestandsudviklingen. An-

tallet af fløjlsænder, der fælder og overvintrer i de danske farvande, er utvivlsomt faldet, men hvorvidt dette afspejler en tilbagegang i bestandens størrelse eller skyldes, at fuglene fælder og overvintrer længere mod øst og nordøst i Østersøen, er uvist.

Jagten i Danmark

Jagttid

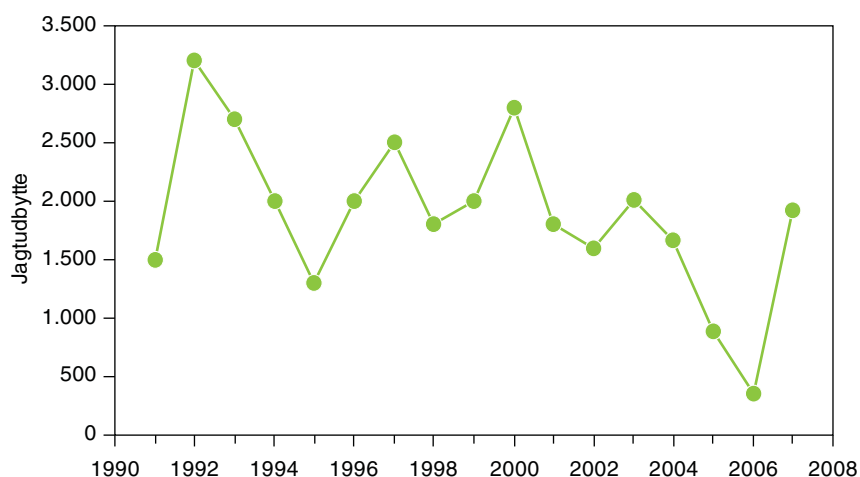
Fløjlsanden har aktuelt jagttid fra 1.10. til 31.1. og desuden 1.2.-15.2. på fiskeriterritoriet uden for EF-Fuglebeskyttelseområderne.

Jagtudbytte

Det danske jagtudbytte udgjorde omkring 1970 7.000-10.000 fugle årligt (Joensen 1974). I begyndelsen af 1990'erne var det faldet til 2.000-4.000 (Madsen m.fl. 1996), og i år 2000 til 2.000-3.000 (Bregnballe m.fl. 2003). Siden udvidelsen af jagttiden i 2004 har DMU i alt fået indsendt 187 vinger af fløjlsand - fordelt med hhv. 50, 26, 14 og 97 i de enkelte sæsoner.

Med disse tal bliver det beregnede gennemsnitlige udbytte 1.200 fløjlsænder årligt, varierende fra 353 fugle i 2007 til 1.923 i 2008 (Fig. 4.5.30). Med så begrænsede prøvestørrelser har tilfældige variationer i materialet selvsagt betydelig indflydelse.

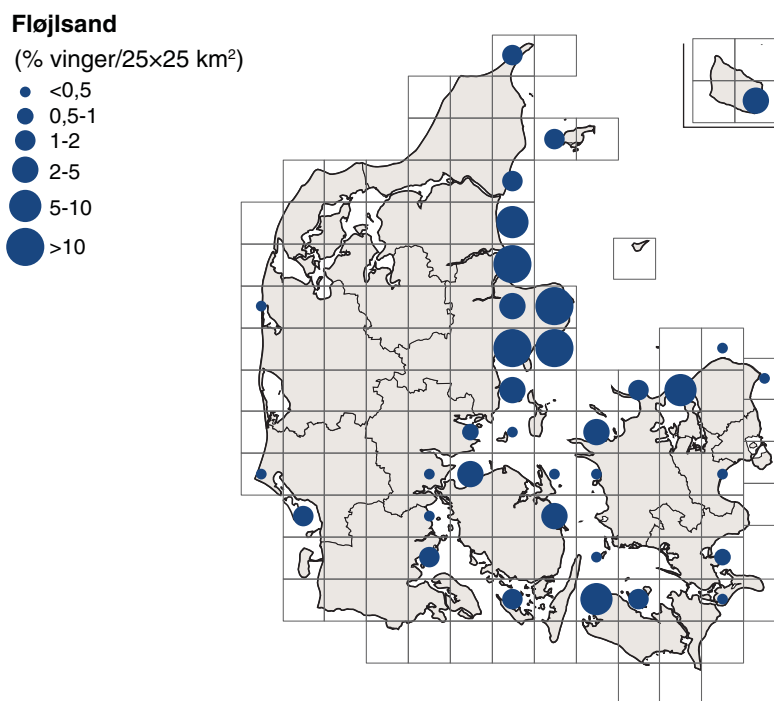
Figur 4.5.30. Jagtudbyttet af fløjlsand i Danmark, 1991/92-2007/08, beregnet ud fra antal indsendte vinger.

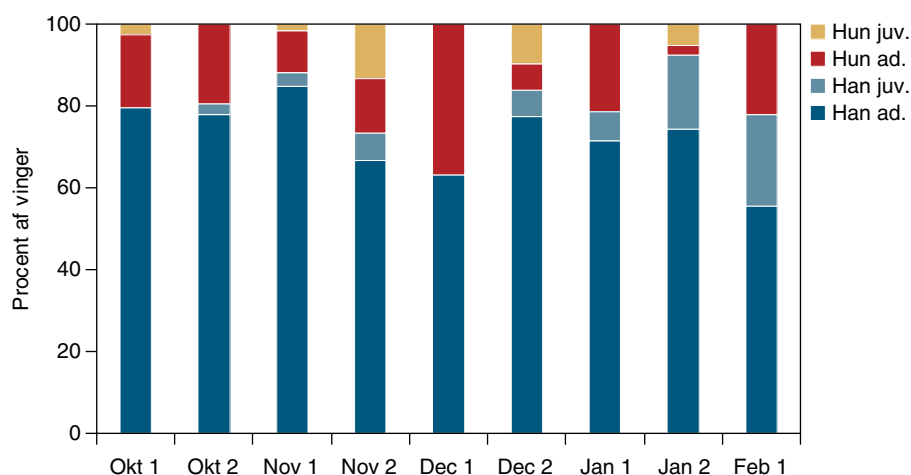
Den geografiske fordeling af udbyttet tyder ikke på større ændringer i forhold til tidligere (Fig. 4.5.31).

Den største del af udbyttet udgøres af gamle hanner. I sæsonerne 2004/05-2007/08 var 72% af udbyttet gamle hanner, 17% gamle hunner, 6% unge hanner og 5% unge hunner. Dette adskiller sig noget fra tidligere fordelinger, der bestod af 55% han ad., 23% hun ad., 10% han juv. og 12% hun juv. (Bregnballe m.fl. 2003). Udbyttet fra sæsonerne 2004/05 til 2007/08 viser som for sortand en tendens til en faldende andel af adulte hanner fra starten af sæsonen og frem (Fig. 4.5.32).

Figur 4.5.31. Den geografiske fordeling (i procent) af 230 vinger af fløjlsand indsendt i sæsonerne 2003/04-2007/08.

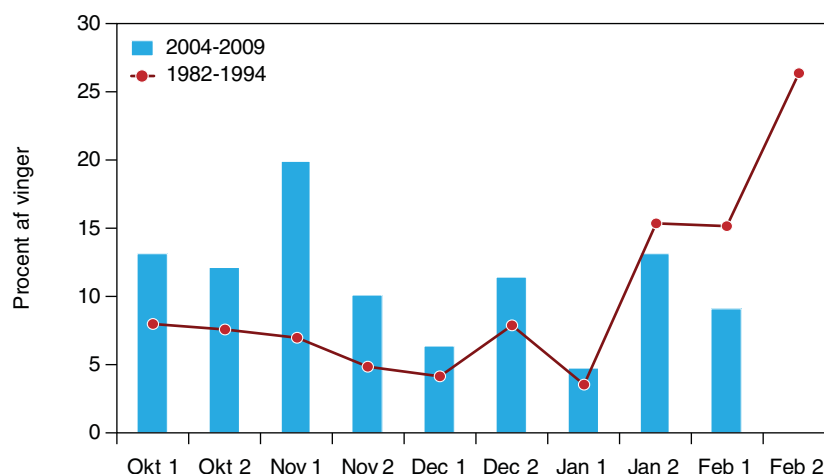

Figur 4.5.32. Køns- og alderssammensætning af 296 vinger af fløjlsand indsendt i sæsonerne 2004/05-2008/09.

Den tidsmæssige fordeling over de fem sæsoner viser, at mere end 50% af udbyttet er taget om efteråret (oktober og november), mens under 30% tages i januar og februar (Fig. 4.5.33). Dette adskiller sig markant fra tidligere tiders fordeling, hvor udbyttet sidst på sæsonen (januar og februar) udgjorde omkring 50% (Joensen 1974, Madsen m.fl. 1996, Bregnballe m.fl. 2003). Denne forskel kan næppe skyldes at jagttrykket fordeler sig anderledes igennem sæsonen, jf. fordelingerne af udbyttet af havlit og ederfugl (Fig. 4.5.14 og 4.5.24). Den kunne, tilsammen med de meget lave antal der er registreret ved de seneste midvintertællinger, i stedet tyde på, at fuglene efter endt fældning foretager et "efterårstræk" længere ind i Østersøen.

Figur 4.5.33. Den tidsmæssige fordeling af 297 vinger af fløjlsand indsendt i sæsonerne 2004/05-2008/09. Fordelingen af 985 vinger indsendt i sæsonerne 1982/83-1993/94 er vist til sammenligning.

Jagtens indflydelse på bestanden

Med et årligt udbytte på 1.200 fugle, hvoraf 78% er hanner, nedlægges aktuelt ca. 250 hunner årligt i Danmark. I forhold til bestandsstørrelsen er den jagtlige udnyttelse dermed så begrænset, at jagten må vurderes som bæredygtig.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en biologisk betragtning er der ingen anledning til at ændre på de nuværende jagttider.

Den af EU foreslåede forvaltningsplan for fløjlsand (Den Europæiske Kommission 2005) vurderer ligeledes, at den jagtlige udnyttelse i Danmark ikke har indflydelse på bestandsudviklingen og fokuserer i stedet på oprettelsen af "havreservater" og begrænsninger af det (i øvrigt ukendte) antal fugle, der drukner i fiskeredskeer. I og med de foreliggende data kan fortolkes således at fløjlsand i aftagende omfang overvintrer i Danmark er det dog vanskeligt at vurdere det reelle behov for sådanne reservater.

Stor skallesluger

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	30-35 par. Stabil?
Flyway-bestand	266.000. Muligvis faldende
Gældende jagttid	1.10.-31.1.*
Jagtudbytte i Danmark	1.000
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

* Stor skallesluger er fredet på fiskeriterritoriet syd for 55°40' N.

Forekomst og bestandsudvikling

Stor skallesluger yngler fåtalligt i Danmark. Dertil kommer, at betydelige antal passerer Danmark på efterårstræk eller overvintrer.

Der foreligger en enkelt genmelding af en hun mærket som ynglefugl på Sjælland og efterfølgende nedlagt i januar ca. 5 km fra mærkningsstedet. Det viser, at i det mindste nogle fugle fra den lille danske ynglebestand er standfugle (Bønløkke m.fl. 2006).

Genmeldinger af udenlandsk mærkede store skalleslugere viser, at norske, svenske og finske fugle overvintrer i Danmark eller passerer landet på træk (Bønløkke m.fl. 2006).

Den danske ynglebestand er vurderet til 30-35 par, den norske til 1.000-5.000, den svenske til 10.000-20.000 og den finske til 20.000-30.000 (Birdlife International 2004). Med undtagelse af den finske bestand, der angives at være i tilbagegang, vurderes ynglebestandene som stabile (Birdlife International 2004).

På den danske rødliste er stor skallesluger vurderet som sårbar. Denne vurdering er begrundet i den lille ynglebestand.

Den samlede europæiske overvintrende bestand af stor skallesluger er vurderet til 266.000 individer. Bestandsstørrelsen er muligvis faldende, men de foreliggende data er ikke tilstrækkelige til en sikker konklusion (Wetlands international 2006). Nyere trendanalyser af bestandsindeks viser en tilbagegang i Baltikum-Skandinavien, stabilitet i NV-Europa og en stigning i Centraleuropa (Delany m.fl. 2008).

Jagten i Danmark

Jagttid

Stor skallesluger har jagttid fra 1.10. til 31.1. Af hensyn til den lille danske ynglebestand er arten fredet på fiskeriterritoriet syd for 55°40' N.

Jagtudbytte

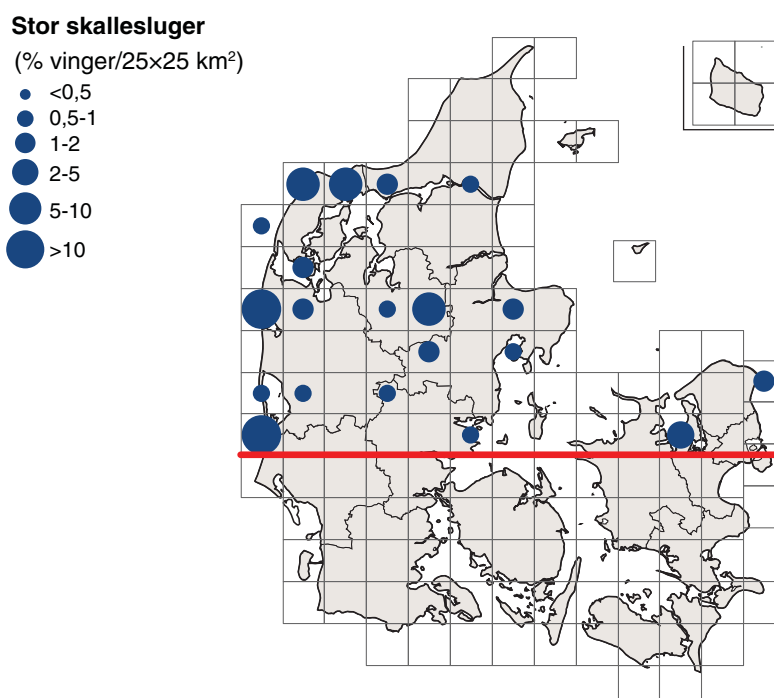
I slutningen af 1960'erne udgjorde udbyttet ca. 6.000 fugle (Joensen 1974). Siden er det faldet jævnt. Faldet fortsatte i 1990'erne, og over de seneste fire jagtsæsoner har udbyttet i gennemsnit været lidt under 1.000 fugle (Fig. 4.5.34).

Den geografiske fordeling af udbyttet af stor skallesluger er vist i Fig. 4.5.35. Den største del af udbyttet tages i Nordvest- og Vestjylland.

Figur 4.5.34. Det årlige jagtudbytte af stor skallesluger i Danmark, 1991/92-2007/08, beregnet ud fra antal indsendte vinger.

Figur 4.5.35. Den geografiske fordeling (i procent) af 170 vinger af stor skallesluger indsendt i sæsonerne 2003/04-2007/08. Jagt er ikke tilladt syd for 55° 40' N (markeret med rød linje).

Køns- og alderssammensætningen af udbyttet er 55% han ad., 24% hun ad., 12% han juv. og 9% hun juv. Fordelingen har ikke udvist større ændringer (jf. Bregnballe m.fl. 2003).

Jagtens indflydelse på bestanden

De bestande af stor skallesluger, der passerer Danmark på træk eller overvintrer, er vurderet til 31.000-55.000 par, hvilket som et minimum vil svare til en efterårsbestand på 75.000-150.000 fugle. Med et årligt udbytte på ca. 1.000 fugle må jagten i Danmark vurderes som bæredygtig.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en bestandsbiologisk vurdering er der ikke grund til at ændre på den nuværende jagttid.

Toppet skallesluger

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	2.000-3.000 par. Muligvis aftagende
Flyway-bestand	170.000. Stabil
Gældende jagttid	1.10.-31.1.*
Jagtudbytte i Danmark	1.200
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

* Toppet skallesluger er fredet på fiskeriterritoriet syd for 55°40' N.

Forekomst og bestandsudvikling

Toppet skallesluger er en ret almindelig ynglefugl i Danmark. Desuden forekommer den på træk og overvintring.

De danske ynglefugle er hovedsageligt standfugle, selvom enkelte er genmeldt fra Holland, England og Frankrig. Der er genmelding af norske, svenske, finske og estiske fugle fra Danmark om efteråret og vinteren (Bønløkke m.fl. 2006).

Ynglebestanden i Danmark er vurderet til 2.000-3.000 par og stabil af Birdlife International (2004). Den norske bestand vurderes til 10.000-30.000 par og aftagende, den svenske til 14.000-18.000 par og aftagende, den finske til 30.000-40.000 par og i vækst og den estiske til 500-1.000 par og stabil (Birdlife International 2004). De øvrige ynglestade i Baltikum er meget små.

Den samlede overvintrende bestand i Nordvesteuropa er vurderet til 170.000 fugle. Bestandsudviklingen kan ikke vurderes (Wetlands International 2006). De seneste trendanalyser af bestandsindeks viser en stigning i Baltikum-Skandinavien og NV-Europa over de sidste 35 år (Delany m.fl. 2008). I NV-Europa har indeks dog været stabilt siden 1985.

Jagten i Danmark

Jagttid

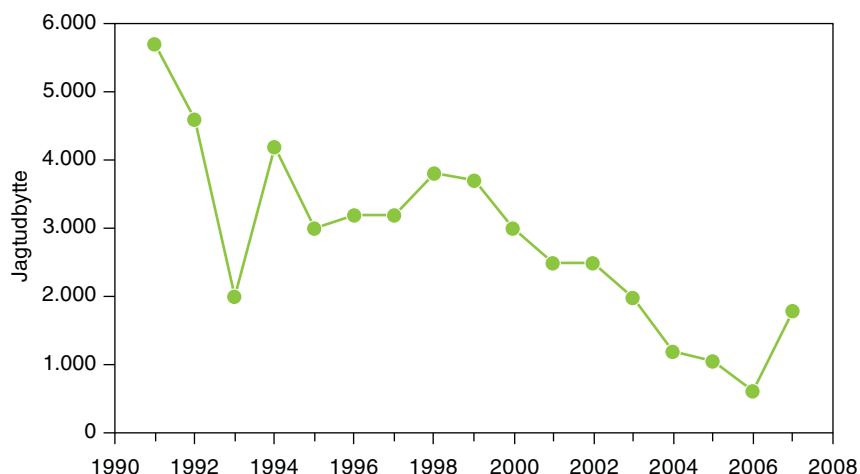
Toppet skallesluger har jagttid fra 1.10. til 31.1. Af hensyn til den lille danske ynglebestand af stor skallesluger er toppet skallesluger pga. forvekslingsmuligheder fredet på fiskeriterritoriet syd for 55° 40' N.

Jagtudbytte

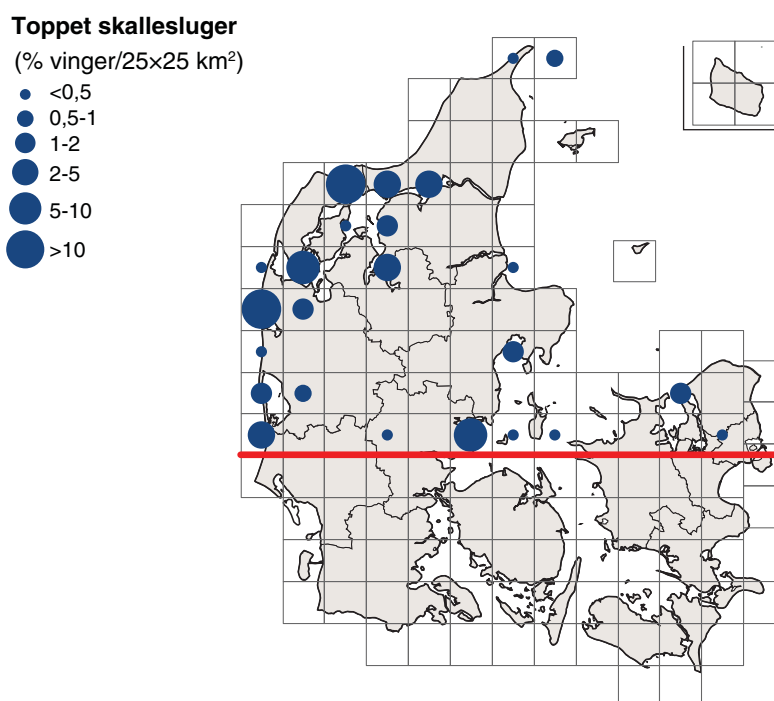
Omkring 1970 udgjorde det årlige udbytte ca. 7.000 fugle (Joensen 1974). Siden da er det faldet jævnt. Faldet er fortsat i perioden 1991-2008, og over de seneste fire jagtsæsoner er der i gennemsnit nedlagt ca. 1.200 fugle (Fig. 4.5.36).

Den geografiske fordeling af udbyttet af toppet skallesluger er vist i Fig. 4.5.37. Langt de fleste toppede skalleslugere nedlægges i Nordvest- og Vestjylland.

Figur 4.5.36. Det årlige jagtudbytte af toppet skallesluger i Danmark, 1991/92-2007/08, beregnet ud fra antal indsendte vinger.

Figur 4.5.37. Den geografiske fordeling (i procent) af 254 vinger af toppet skallesluger indsendt i sæsonerne 2003/04-2007/08. Jagt er ikke tilladt syd for 55° 40' N (markeret med rød linje).

Køns- og alderssammensætningen af udbyttet er 41% han ad., 19% hun ad., 21% han juv. og 19% hun juv. Ift. tidligere (Bregnballe m.fl. 2003) kan der ikke konstateres nævneværdige ændringer.

Jagts indflydelse på bestanden

De bestande, der trækker gennem eller overvintrer i de danske farvande, udgør sammenlagt 56.500-92.000 ynglepar, hvilket svarer meget godt til en vinterbestand på ca. 170.000 fugle. Med et årligt jagtudbytte på ca. 1.200 fugle i Danmark må jagten vurderes som bæredygtig.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en bestandsbiologisk vurdering er der ikke grund til at ændre på den nuværende jagttid.

4.6 Hønsfugle

Foto: Poul Hartmann.

Agerhøne

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Skønnet til 47.000 par i 2003. Fluktuerende, men sandsynligvis i langsigtet tilbagegang
Gældende jagttid	16.9.-31.10.*
Jagtudbytte i Danmark	20.000-25.000**. Faldende
Udsætning	20.000-25.000 individer årligt
Jagtens indflydelse	Kan ikke vurderes på grund af udsætning, men sandsynligvis ikke bæredygtig

* En række undtagelsesbestemmelser nævnes nedenfor i teksten.

** Udsatte agerhøns indgår i udbyttet.

Forekomst og bestandsudvikling

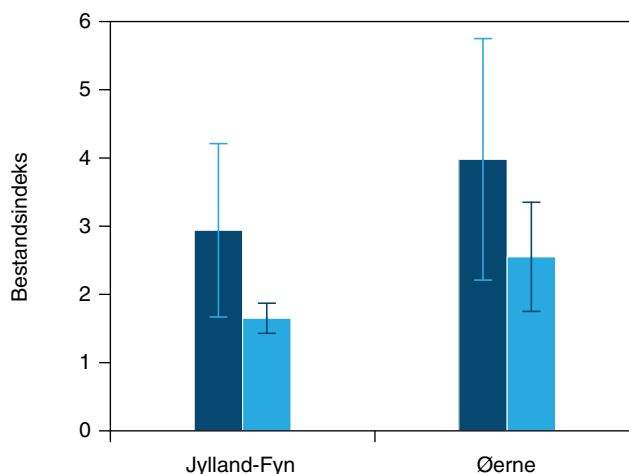
Agerhønen er udbredt over det meste af landet og lever næsten udelukkende i det åbne land - dyrket som udyrket. En opgørelse fra 1990'erne anslog bestanden til 20.000-30.000 par (Grell 1998). En beregning baseret på data fra 2003 giver dog en skønnet bestand på 47.000 par (se nedenfor). Der kan være flere fejlkilder i dette skøn, idet det bygger på opgørelser fra jagtterræner, hvor der sandsynligvis er en overrepræsentation af levesteder, hvor der er gjort en aktiv indsats for at begunstige markvildtet. Omvendt er der sandsynligvis overset fugle på nogle jagtterræner. Størrelsesordenen af skønnet tyder på, at tidligere opgørelser har undervurderet bestandsstørrelsen.

Overlevelsen af både unge og ældre agerhøns afhænger af vejr, prædation og fødeudbud, og bestandsstørrelsen kan derfor fluktuere. Efter en vellykket ynglesæson i 2008 og en høj overlevelse 2008/09 har ynglebestanden sandsynligvis været større i 2009 end i 2003. Enkeltstående vellykkede ynglesæsoner er dog ikke nødvendigvis udtryk for, at den langsigtede tilbagegang er ophørt.

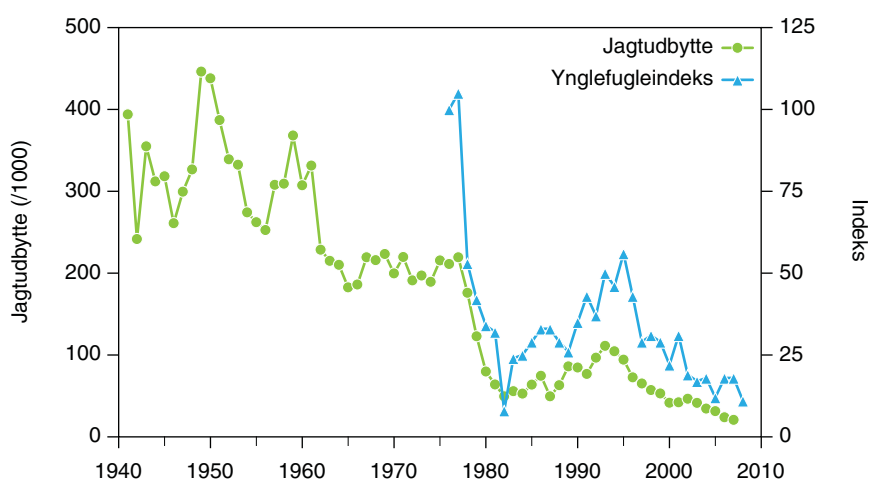
Tætheden af agerhøns synes at være større øst for Storebælt end i Jylland og på Fyn (Fig. 4.6.1). En sådan forskel var ikke tydelig i midten af 1990'erne (Grell 1998), men det er dog bemærkelsesværdigt, at der dengang var lave tætheder i Sønderjylland, nordvestlige Sjælland, Fyn og i Nordjylland - et mønster som også kan genfindes i data fra 2003 (Asferg m.fl. 2006). Nyere undersøgelser tyder på, at agerhøne lokalt optræder i meget varierende tætheder, hvoraf de største måske endda kan betegnes som kerneområder i forhold til forekomsterne i det omgivende landskab (DMU 2009).

Selvom bestanden aktuelt nok er lidt større, end man oprindeligt har antaget, hersker der dog ingen tvivl om, at bestanden har undergået en markant nedgang over de sidste ca. 50 år. Dette er afspejlet i jagtudbyttet, som aktuelt udgør under 10% af, hvad det var i 1940'erne og 1950'erne (Fig. 4.6.2). Nedgangen i jagtudbyttet har dog muligvis været større end den reelle bestandsændring, fordi agerhønsene kan være udsat for en mildere afskydning end tidligere, idet der på en del jagtterræner angives at være frivillige fredninger pga. lave bestandstætheder (Asferg m.fl. 2006). Den generelle bestandstilbagegang over de sidste ca. 20 år er foregået i alle landsdele (Fig. 4.6.3).

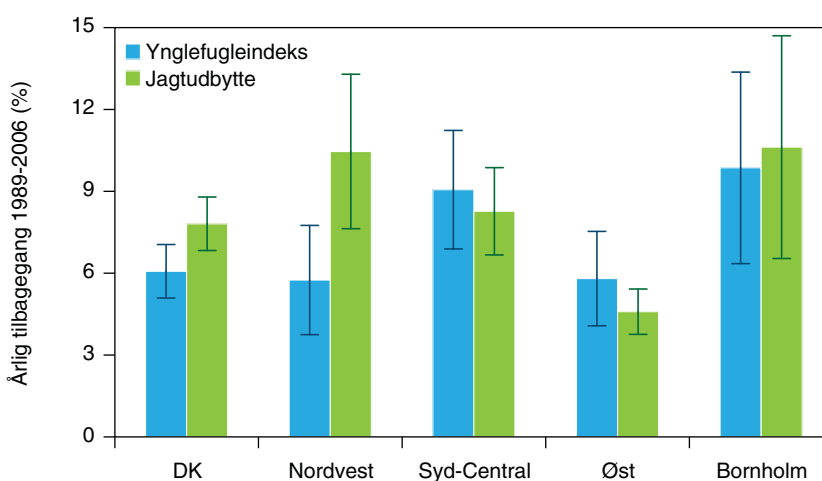
Figur 4.6.1. Bestandsindeks beregnet fra data fra to undersøgelser - (mørkeblå: DMU 2009, lyseblå: Asferg m.fl. 2006). De lodrette linjer angiver de beregnede statistiske 95%-sikkerhedsgrænser for indeks.

Figur 4.6.2. Det årlige jagtudbytte i Danmark, 1941/42-2007/08, og ynglefugleindeks for agerhøne i perioden 1976-2008 (efter Asferg 2008 og Heldbjerg & Eskildsen 2009).

Figur 4.6.3. Gennemsnitlig årlig ændring i bestandsindeks på nationalt og regionalt niveau 1989-2006 baseret på ynglefugleindeks og jagtudbytte for agerhøne (data fra Dansk Ornitologisk Forening og DMU). DK: Danmark, Nordvest: Nordjyllands, Viborg og Ringkøbing Amter, Syd-Central: Århus, Vejle, Sønderjylland, Ribe og Fyns Amter, Øst: Sjælland (efter Kahlert m.fl. 2008). De lodrette linjer angiver den statistiske usikkerhed (den såkaldte "standard error of mean") på de beregnede værdier.

Overlevelse og reproduktion

Hos agerhøne er der en forholdsvis lav årlig overlevelse hos de voksne fugle – typisk mellem 25 og 50% i vildtlevende bestande (se gennemgang i Kahlert m.fl. 2008). Til gengæld har arten potentielt en høj årlig reproduktionsrate, idet en hun i gennemsnit kan lægge 15,9 æg (Paludan 1954). Under gunstige forhold, hvor klækningssuccessen og kyllingeoverlevelsen er høj, kan en agerhønebestand derfor vokse hurtigt. Dog har flere undersøgelser vist, at størrelsen af de enkelte parametre i praksis varierer betydeligt mellem år (Blank & Ash 1962, Odderskær & Berthelsen 2007).

Årsager til tilbagegangen

Selvom der er mange faktorer, som kan påvirke en agerhønebestand, tilskrives den markante nedgang i de seneste årtier især den intensivering, der er sket i landbruget siden 1950'erne. Fødemangel for kyllingerne i det intensivt dyrkede kulturlandskab og tab af egnet redehabitat anses som hovedårsagerne, idet disse faktorer har forringet rekrutteringen af nye individer til bestanden. Individ-baseret modellering af bestandsudviklingen af agerhøns peger på, at både prædation og klimatiske forhold spiller en rolle for bestandsudviklingen, men at denne er underordnet betydningen af den strukturelle udvikling i landbruget (Odderskær m.fl. 2009).

Jagten i Danmark

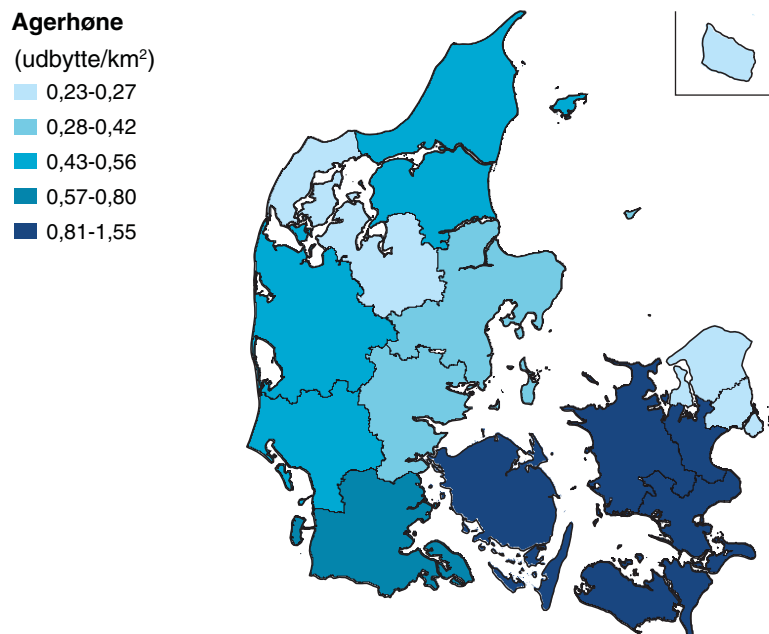
Jagttid

Generelt er der 1½ måneds jagttid på agerhøne, fra 16. september til 31. oktober. Der er en række undtagelsesbestemmelser. På Sejerø og Nyord er jagten indskrænket til 16.10.-31.10., mens der er jagtforbud på Femø, Mandø og Endelave. Det er uvist, om der er nogen nærmere biologisk begrundelse for disse undtagelsesbestemmelser, eller om de snarere er et udtryk for forskelle i lokale jagttraditioner.

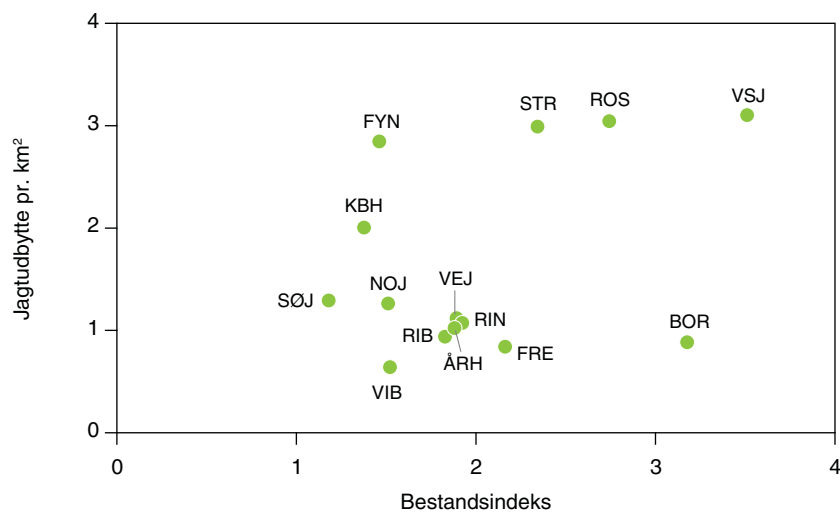
Jagtudbytte

Der nedlægges årligt omkring 20.000-25.000 agerhøns i Danmark. Jagtudbyttet per km² udviser betydelige forskelle mellem landsdelene med de højeste udbytter på øerne, bortset fra Nordsjælland og Bornholm (Fig. 4.6.4). Agerhøne forekommer og bliver nedlagt primært i agerlandsområder. I en analyse, der tager højde for dette, ses det, at der generelt er overensstemmelse mellem jagtudbytte og bestandsstørrelse (Fig. 4.6.5). Der er dog regionale undtagelser. På Bornholm synes der at være et relativt lavt jagttryk i forhold til bestandsstørrelsen, mens der i Københavns og Fyns amter synes at være et jagttryk, der ligger over middel i forhold til bestandens størrelse (resultat fra førstnævnte amt bygger dog på et spinkelt materiale). En overslagsberegning tyder dog ikke på, at der overordnet er større forskelle mellem landsdelene i jagttryk, men det dækker uden tvivl over stor lokal variation (Fig. 4.6.6).

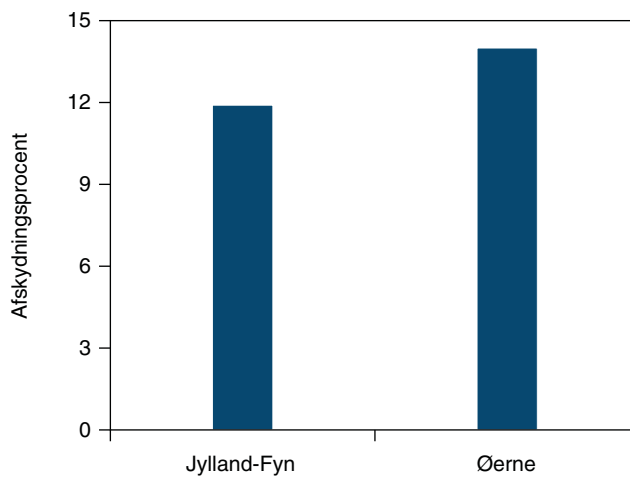
Figur 4.6.4. Den gennemsnitlige geografiske fordeling af jagtudbyttet af agerhøne per km² i Danmark i sæsonerne 2003/2004-2007/2008.

Figur 4.6.5. Sammenhæng mellem jagtudbyttet per km² agerland og bestandsindeks i foråret 2003 i de 14 tidligere amter (data fra Asferg m.fl. 2006).

Figur 4.6.6. Skønnet afskydningsprocent opdelt på landsdele - (det bemærkes, at der er nogen usikkerhed på de absolutte værdier for afskydningsprocenterne, tallene kan derfor primært bruges til at sammenligne landsdele - data fra Asferg m.fl. 2006).

Udsætning

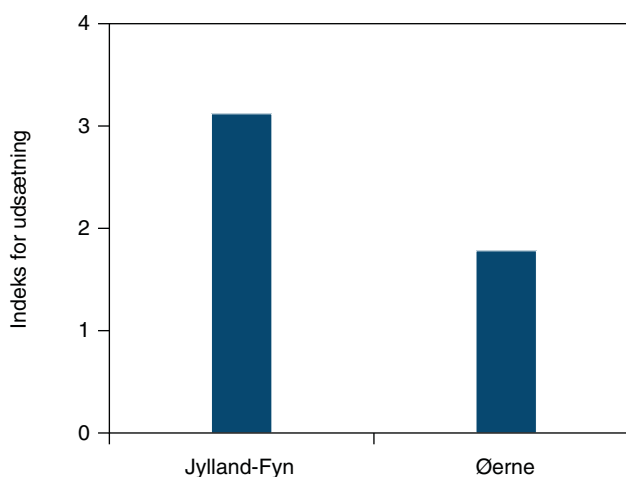
Der er en lang tradition for udsætning af agerhøns i Danmark, og udsætninger foretages i alle egne af landet (Asferg m.fl. 2006). En opgørelse fra de største opdræt i Danmark i 2007, som formentligt omfatter mere end 90% af den udsætning, der foregår, har vist, at der årligt udsættes mellem 20.000 og 25.000 agerhøns i Danmark (DMU, upubl.). Udsætninger foretages med henblik på jagt, genetablering af lokale bestande eller i forbindelse med hundesport og markprøver. Jagt og hundesport er de to dominerende formål ved salg af agerhøns fra opdræt (Tabel 4.6.1).

Tabel 4.6.1. Den relative betydning af forskellige formål med udsætning af agerhøns, beregnet ud fra 64 salgs af agerhøns ved 4 store jyske opdræt i 2007, samt antallet af fugle per salg. * Omfatter kun et enkelt salg (data DMU).

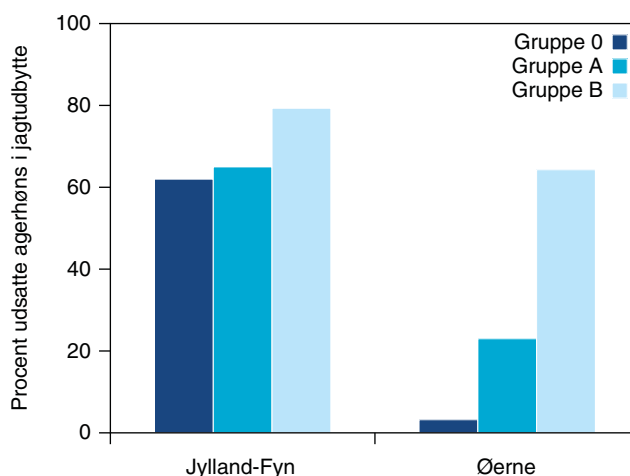
Formål	Andel af salgssituationer (%)	Andel fugle (%)	Antal fugle per salg
Jagt	33	53	220
Hundesport	47	35	104
Markprøve	12	4	45
Vildtpleje	6	2	48
Diverse	2	6	500*

Der er imidlertid ikke noget, der tyder på, at udsætninger er en velegnet metode til at opretholde selvreproducerende bestande over større geografiske områder. Selvom der lokalt i Østdanmark udsættes mange agerhøns, er andelen af jagtterræner, hvor der foretages udsætning, betydeligt lavere end i Vestdanmark (Asferg m.fl. 2006). Samlet set betyder det, at udsætning af agerhøns har det største omfang vest for Storebælt (Fig. 4.6.7). Dette bekræftes af, at udsatte fugle på baggrund af jægernes vurderinger forekommer i en større andel af jagtudbyttet vest for Storebælt (Fig. 4.6.8).

Figur 4.6.7. Indeks for udsætning af agerhøns opdelt på landsdele (data fra Asferg m.fl. 2006).

Figur 4.6.8. Anslået andel af udsatte fugle i jagtudbyttet på jagtterræner i Danmark, Gruppe 0 = oplysninger fra jægere uden eget udbytte af agerhøns i jagtsæson 2003/04, Gruppe A = jægere, der nedlagde 1-10 agerhøns, Gruppe B = jægere, der nedlagde flere end 10 agerhøns (data fra Asferg m.fl. 2006).

Jagtens indflydelse på bestanden

Som følge af den forholdsvis høje reproduktionsrate er en agerhønebestand i udgangspunktet meget robust over for jagtlig udnyttelse.

Udbyttet kan virke forholdsvis højt i forhold til bestandsstørrelsen, men da der indgår et ukendt antal udsatte fugle i udbyttet, kan jagtens indflydelse på bestanden ikke vurderes nærmere. Der foreligger dog ingen resultater, der tyder på, at jagten alene skulle have forårsaget den markante tilbagegang. Da den fritlevende bestand bortset fra enkelte år fortsat må antages at være i tilbagegang, vurderes der at være en risiko for at enhver dødelighedsfaktor, herunder jagt, vil være additiv.

I nogle europæiske lande har man forskellige retningslinjer for, hvornår man anser agerhønejagten for bæredygtig. Game and Wildlife Conservation Trust i England, som har været blandt de førende institutioner i Europa inden for agerhøneforskning over flere årtier, anbefaler ikke jagt på agerhøne ved efterårsbestande på færre end 20 individer per km². Anvender man et sådan kriterium for bæredygtig jagt, er der meget, der tyder på, at der findes en del jagtterræner i Danmark, hvor jagten på vildtlevende agerhøns ikke er bæredygtig (Asferg m.fl. 2006). Hvis man tager størrelsesordenen af de skønnede afskydningsprocenter for pålydende (12-15% med forbehold for usikkerheder), ligger afskydningen formentlig på et niveau, hvor der er reel risiko for, at jagten ikke er bæredygtig – specielt i områder med lave bestandstætheder og/eller steder, hvor løbende levestedsforringelser bidrager til at sænke områdets bærekapacitet (Odderskær m.fl. 2009).

Vurdering af gældende jagttider

Selvom der kan forekomme enkelte, begrænsede perioder, hvor bestanden stabiliseres lokalt eller nationalt som følge af midlertidige gunstige forhold i klima eller prædationstryk, ændrer det ikke ved, at agerhøne har undergået en markant nedgang i bestanden siden 1960'erne, og at der derfor lokalt findes områder med meget lave tætheder (omkring 1 par per km² eller mindre, DMU 2009). En uændret jagttid vil fortsat kunne bidrage til denne generelle bestandsnedgang. Det er af afgørende betydning for den samlede bestandsudvikling, at der ikke drives jagt på terræner med lave lokale tætheder.

På den baggrund vurderes det, at der som et minimum aktuelt er behov for lokale reduktioner af jagtudbyttet. Det er imidlertid vanskeligt på det foreliggende vidensgrundlag at udpege bestemte landsdele, der har et særligt behov for fredning, idet områder med små bestandstætheder ikke nødvendigvis har den største afskydning af vildtlevende fugle, fordi forholdene yderligere kompliceres af den geografiske variation i forekomsten af udsatte fugle i jagtudbyttet. I den forbindelse skal det også nævnes, at der fortsat findes kerneområder med vildtlevende agerhøns, hvor der er bæredygtig jagt, og hvor jagten er kombineret med tiltag, der giver reelle forbedringer af levestedet.

Afslutningsvis skal det nævnes, at vilde agerhøns med stor sandsynlighed er begrænset af andre faktorer end jagt. Indskrænkninger i jagten, herunder fredning, indeholder derfor ikke nogen garanti for, at man vil kunne vende bestandsudviklingen, men som et minimum vil man kunne sænke hastigheden af den generelle tilbagegang. Det vurderes derfor, at udarbejdelsen af en helhedsorienteret, national forvaltningsplan er nødvendig for på længere sigt at sikre en stabil agerhønebestand i Danmark. En sådan forvaltningsplan bør have fokus på tiltag, der kan forbedre vilkårene på levestederne, men aspekter omkring prædation og udsætning er også relevante at overveje i en sådan plan.

Skøn over bestandsstørrelse i 2003

I afsnittet om bestandsudvikling er der angivet en skønnet bestandsstørrelse for Danmark i 2003. Dette skøn er baseret på opgørelser af agerhøns på knap 1.400 jagtterræner (Asferg m.fl. 2006). Baseret på en spørgrebrevsundersøgelse opdeler denne undersøgelse jægerne i tre grupper, hhv. en gruppe (betegnet "0") der ikke har nedlagt agerhøns (men som har nedlagt rådyr, hare, ræv, fasan eller ringdue), en gruppe udvalgt blandt jægere, der oplyser at have nedlagt 1-10 agerhøns (betegnet "A") og alle jægere, der har oplyst at have nedlagt over 10 agerhøns (betegnet gruppe "B"). De tre grupper udgør hhv. 86,5%, 12,7% og 0,8% af alle jægere, der har nedlagt landvildt. Andelen af terræner med agerhøns udgjorde for de tre grupper 64,5%, 95,8% og 96,2%. Tæthederne, der hvor agerhøns var til stede, var hhv. 2,62 par/km², 2,44 par/km² og 1,63 par/km².

Beregningerne er vægtet efter repræsentationen af de tre jægergrupper, dvs. tallene vægtes hovedsageligt efter den første jægergruppe, der i øvrigt ikke personligt havde nedlagt agerhøns, men hvor der i nogle tilfælde var nedlagt agerhøns på terrænet af andre jægere. Det vægtede gennemsnit for andelen af terræner med agerhøns var $(0,865 \times 64,5 + 0,127 \times 95,8 + 0,008 \times 96,2)\% = 68,7\%$, som er indsat i kolonne A nedenfor. Det vægtede gennemsnit for tætheden af agerhøns, på de terræner, hvor de var til stede, var $(0,865 \times 2,62 + 0,127 \times 2,44 + 0,008 \times 1,63) = 2,59$ par/km², som er indsat i kolonne D nedenfor.

Beregningseksempel for bestandsstørrelse. ¹⁾ Data efter Asferg m.fl. 2006, ²⁾ efter Sørensen 2002.

A Terræner med AH (%) ¹⁾	B Agerland i DK (km ²) ²⁾	C Agerland med agerhøns (km ²) ((A x B)/100)	D Tæthed af ager- høns i agerland med agerhøns (Par/km ²)	E Agerhøns i DK (C x D)
68,73	26.440	18.172	2,589	47.047

Der er flere unøjagtigheder i beregningen, fx indgår der ikke landbrugsarealer, som ikke er genstand for en jagtlig udnyttelse. Disse arealer er i princippet blevet vægtet som jagtterrænerne. Da der på en stor procentdel af de terræner, der vægtes højest i beregningen, forekommer hel eller delvis fredning af agerhøns (Asferg m.fl. 2006), er der grund til at tro, at ikke-jagtterræner ligner de højest vægtede jagtterræner. Dermed antages det, at den nævnte fejlkilde ikke får væsentlig indflydelse på den skønnede bestandsstørrelse.

Fasan

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	200.000 par? Muligvis faldende
Gældende jagttid	Haner: 1.10.-31.1. Høner: 16.10.-31.12.
Jagtudbytte i Danmark	750.000*
Udsætning	Ca. 1.000.000 årligt
Jagtens indflydelse	Kan ikke vurderes på grund af udsætning

* Udbyttet indeholder en stor andel af udsatte fugle.

Forekomst og bestandsudvikling

Fasanen er oprindeligt hjemmehørende i Asien. Den blev første gang udsat succesfuldt i Danmark i 1840 (Bregnballe m.fl. 2003) og er i dag en almindelig ynglestandfugl.

Fasaner opdrættes og udsættes i jagtligt øjemed. Der udsættes årligt ca. 1.000.000 fasaner i Danmark (Vildtforvaltningsrådet 2006). Den spredning af individer, der sker fra disse udsætninger, gør det vanskeligt at vurdere størrelsen af den fritlevende bestand. Størrelsen blev vurderet til 280.000 par i midten af 1980'erne (Grell 1998).

Birdlife International (2004) angiver 100.000-200.000 par og tilbagegang. Dansk Ornitologisk Forenings bestandsindeks viser et fald i ynglebestanden og en stabil eller svagt stigende vinterbestand (Heldbjerg & Eskildsen 2008). Ynglebestandsindekset har dog været stigende i årene 2004-2007.

Jagten i Danmark

Jagttid

Fasanhaner har jagttid fra 1.10. til 31.1., mens høner har jagttid fra 16.10. til 31.12.

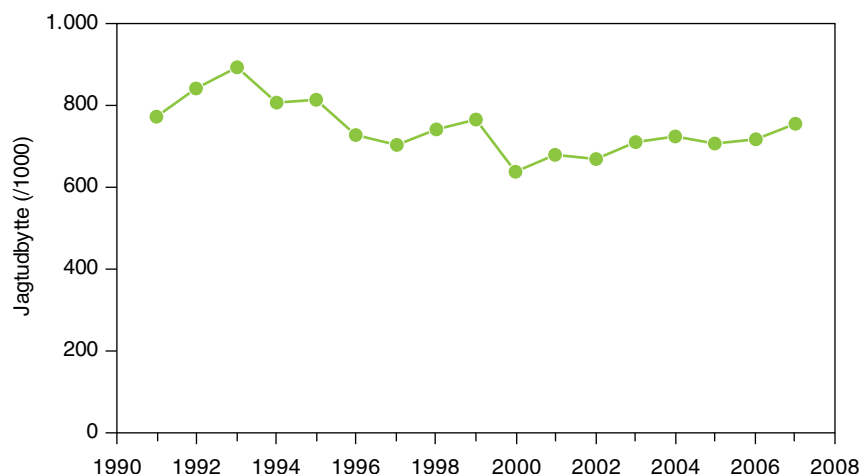
I 2006 udarbejdede en række af de organisationer, der er repræsenteret i Vildtforvaltningsrådet, et sæt nye regler for udsætning af fasan. Disse regler er fastlagt i Bekendtgørelse om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber (BEK nr. 870 af 04/07/2007). Deres indflydelse på udbyttets størrelse kan endnu ikke vurderes. Før 2006 vurderede en arbejdsgruppe nedsat af Vildtforvaltningsrådet, at omfanget af udsætning af fasan i Danmark udgjorde ca. 1.000.000 fugle årligt.

Jagtudbytte

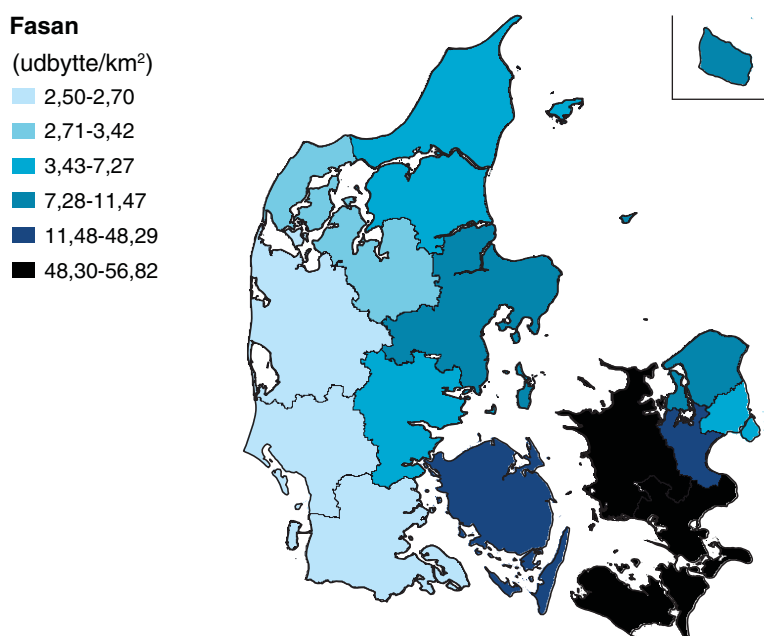
Det samlede jagtudbytte af fasan er ca. 750.000 fugle om året (Fig. 4.6.9). Udsatte fugle er blevet vurderet til at udgøre mellem en tredjedel og halvdelen af udbyttet (Vildtforvaltningsrådet 2006). I forhold til omfanget af udsætning og størrelsen af den fritlevende bestand må det dog vurderes som sandsynligt, at mindst halvdelen af udbyttet udgøres af udsatte fugle.

Det største antal fasaner per km² nedlægges på øerne, især på Vest- og Sydsjælland samt Lolland og Falster (Fig. 4.6.10).

Figur 4.6.9. Det årlige jagtudbytte af fasan i Danmark, 1991/92-2007/08.

Figur 4.6.10. Den gennemsnitlige geografiske fordeling af jagtudbyttet af fasaner per km² i Danmark i sæsonerne 2003/04-2007/08.

Jagtens indflydelse på bestanden

Da en væsentlig del af jagtudbyttet udgøres af udsatte fugle er det ikke muligt at vurdere jagtens bæredygtighed i forhold til den fritlevende bestand.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en bestandsbiologisk synsvinkel er der ingen anledning til bemærkninger omkring den gældende jagttid.

Dansk Ornitologisk Forening har anmodet om en vurdering af, om det er hensigtsmæssigt, at jagten på fasanhøne og fasanhane ikke starter samtidigt. DOF vurderer, at det vil være vanskeligt for mange jægere at kønsbestemme yngre og fældende fasaner først i oktober, og at det vil være mest hensigtsmæssigt at skåne høner sidst på jagtsæsonen, dvs. i december.

I jagtlige situationer kan der utvivlsomt ske forvekslinger af høner og haner, både først og sidst på sæsonen. Men det må antages, at forvekslinger udgør en meget beskeden andel af det samlede udbytte, og når man tager artens biologi i betragtning er det ikke noget problem, at der skydes flere haner end høner. Hvad angår muligheden for at skåne hønerne sidst på sæsonen, dækkes dette allerede i nogen udstrækning af den eksisterende jagttid.

4.7 Vandhøns

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Blishøne

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	20.000 par. I tilbagegang
Flyway-bestand	1.750.000*. Stabil
Gældende jagttid	1.9.-31.1.
Jagtudbytte i Danmark	20.000
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

* Af disse formodes 200.000-400.000 at passere Danmark eller overvintrere.

Forekomst og bestandsudvikling

Blishønen er en almindelig ynglefugl i Danmark. Den forekommer ligeledes i store antal på træk og som overvintrende.

En del af den danske ynglebestand er trækfugle. Tilsyneladende trækker en større andel af førsteårsfuglene, da andelen af udlandsgenmeldinger er større for førsteårsfuglene end for de ældre fugle (Bønløkke m.fl. 2006). Genmeldinger viser endvidere, at de bestande af blishøns, der trækker gennem Danmark eller overvintrer her, kommer fra de svenske, finske og baltiske ynglebestande (Bønløkke m.fl. 2006).

Den danske ynglebestand opgives til 15.000-20.000 par og i tilbagegang, den svenske til 30.000-40.000 par og i fremgang, den finske til 8.000-15.000 par og i tilbagegang, den estiske til 3.000-5.000 par og i tilbagegang, den lettiske til 8.000-10.000 par og stabil og den litauiske til 20.000-30.000 par og stabil (Birdlife International 2004). I alt 84.000-120.000 par, svarende til en efterårsbestand på 200.000-400.000 fugle.

Det samlede antal blishøns, der overvintrer i Nordeuropa, er vurderet til 1.750.000 individer og til at være stabilt (Wetlands International 2006). Trendanalyser viser sammenlagt et svagt fald i både Baltikum-Skandinavien og NV-Europa fra begyndelsen af 1970'erne og frem til 2006 (Delany m.fl. 2008). Blishøns har imidlertid en meget høj dødelighed i isvintre, og bestanden blev senest reduceret betydeligt i de kolde vintre 1978-1987 (Pihl 2000). Over de sidste 10 år viser begge trends en stigning.

Jagten i Danmark

Jagttid

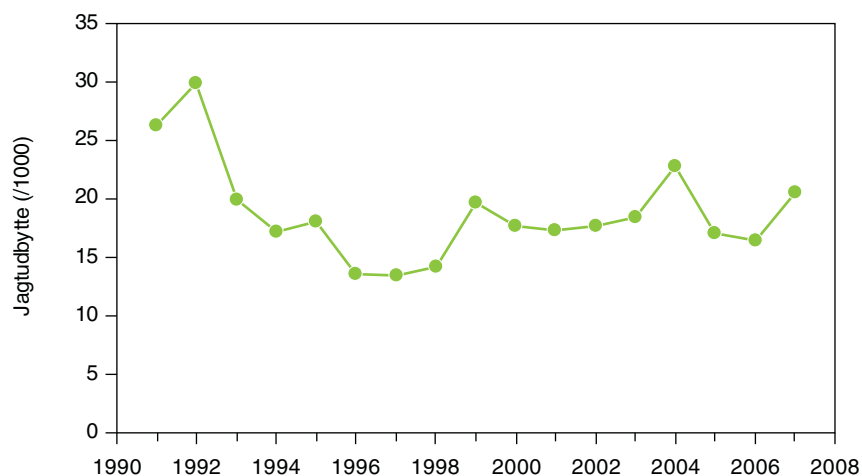
Blishøne har jagttid fra 1.9. til 31.1.

Jagtudbytte

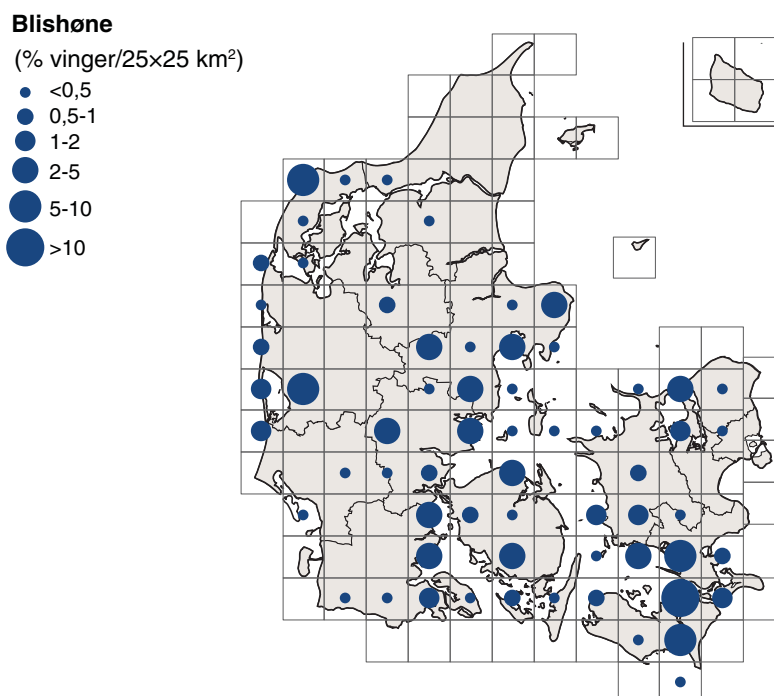
I midten af 1970'erne var udbyttet af blishøne 90.000-100.000 fugle årligt (Bregnballe m.fl. 2003). Siden da har det været faldende. Faldet fortsatte til midten af 1990'erne, hvorefter udbyttet har været stabilt eller svagt stigende. I gennemsnit er der over de sidste fire jagtsæsoner nedlagt omkring 20.000 blishøns årligt (Fig. 4.7.1).

Den største del af udbyttet af blishøne tages i Sydøstdanmark, langs den jyske østkyst og visse steder ved vestkysten (Fig. 4.7.2).

Figur 4.7.1. Det årlige jagtudbytte af blishøne i Danmark, 1991/92-2007/08.

Figur 4.7.2. Den geografiske fordeling (i procent) af 633 vinger af blishøne indsendt i sæsonerne 2003/04- 2007/08.

Jagtens indflydelse på bestanden

Med en samlet efterårsbestand på minimum 200.000-400.000 fugle i de områder, hvorfra fuglene i Danmark rekrutteres, et udbytte på ca. 20.000 årligt og en svagt stigende bestandstrend over de sidste 10 år må jagten vurderes som bæredygtig.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en biologisk betragtning er der ikke grund til ændringer i den gældende jagttid.

4.8 Vadefugle

Foto: Thomas Eske Holm.

Dobbeltbekkasin

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	2.500-3.000 par. Faldende
Flyway-bestand	> 2.500.000. Faldende?
Gældende jagttid	1.9.-31.12.
Jagtudbytte i Danmark	15.000
Jagtens indflydelse	Usikker, muligvis bæredygtig

Forekomst og bestandsudvikling

Dobbeltbekkasin yngler i Danmark. Stort set hele ynglebestanden er trækfugle, der overvintrer i Vest- og Sydvesteuropa (Bønløkke m.fl. 2006). Om efteråret passeres Danmark af fugle fra Fennoskandien, Baltikum og muligvis Rusland (Bønløkke m.fl. 2006). Trækket finder sted fra slutningen af juli til ind i november. Disse fugle overvintrer i landene omkring Middelhavet samt i et område tværs over Afrika syd for Sahara.

Den danske ynglebestand var i slutningen af 1990'erne på 2.500-3.000 par (Birdlife International 2004), mens den omkring 1980 blev vurderet til 3.000- 4.000 par. Aktuelt er dobbeltbekkasinen dog stadig vurderet som "ikke truet" på den danske rødliste. Årsagen til tilbagegangen er muligvis dræning af fugtige områder og opdyrkning af tidligere yngleområder, en udvikling som har fundet sted i det meste af Europa.

Den norske bestand er på 70.000-150.000 par, den svenske 100.000-150.000 par, den finske på 80.000-120.000 par, den estiske på 20.000-30.000 par og den russiske, hvoraf en del formentlig passerer Danmark på efterårstrækket, på 300.000-850.000 par (Birdlife International 2004). Iht. Birdlife International (2004) er bestandene af dobbeltbekkasin i tilbagegang i hele Vesteuropa, og bestanden er reduceret med mere end 10% siden 1990. De norske, estiske og russiske ynglebestande vurderes dog af samme kilde som stabile.

Wetlands International (2006) vurderer den samlede vinterbestand i Vesteuropa til minimum 2.500.000 fugle. Samtidig angives, at det er usikkert, om den samlede bestand er stabil eller faldende (Wetlands International 2006, Delany m.fl. 2009).

Dobbeltbekkasinen er vurderet til at have ugunstig bevaringsstatus i "Vejledning om jagt". Vejledningen opgiver ingen referencer, og ingen nærmere begrundelse for, hvad vurderingen er baseret på, ud over at arten er anført under overskriften "Lokal". Givet bestandens samlede størrelse og den usikkerhed, der p.t. er om bestandsudviklingen, må status for arten siges reelt at være behæftet med en betydelig grad af usikkerhed.

Jagten i Danmark

Jagttid

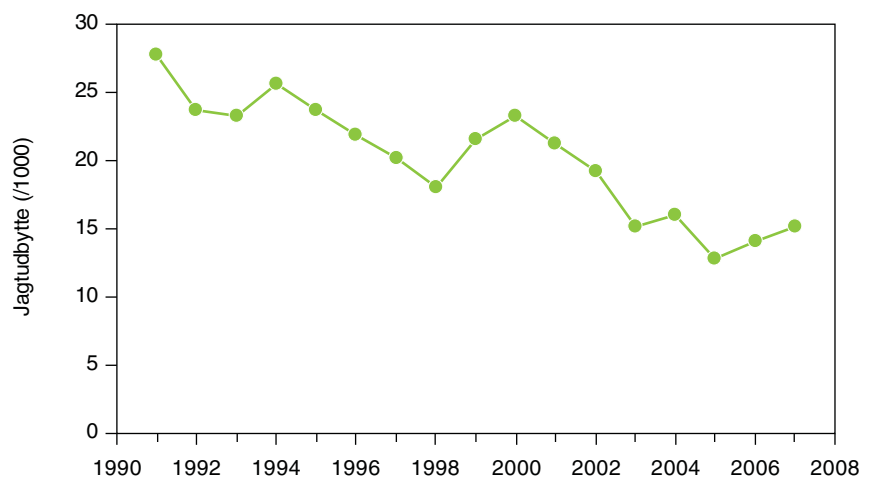
Dobbeltbekkasin har jagttid fra 1.9. til 31.12.

Jagtudbytte

Udbyttet af bekkasin er oplyst i en samlerubrik, og frem til fredningen af enkeltbekkasin i 2004 indgik denne art i udbyttetallene. Efter 2004 repræsenterer tallet udelukkende udbyttet af dobbeltbekkasin. Iht. vingeundersøgelserne udgjorde enkeltbekkasin med 1.000-4.000 fugle årligt knap 9% af det samlede udbytte (Bregnballe m.fl. 2003). Udbyttet af bekkasin lå i midten af 1940'erne på 40.000-50.000 fugle og steg til 70.000-80.000 fugle i sidst i 1960'erne. Derefter faldt det til 20.000-30.000 fugle i sidste halvdel af 1980'erne. Faldet er fortsat i 1990'erne, og i gennemsnit over de sidste 4 jagtsæsoner – hvor der altså er tale udelukkende om udbyttet af dobbeltbekkasin – er der nedlagt knap 15.000 fugle årligt (Fig. 4.8.1).

Det største udbytte af dobbeltbekkasin i Danmark tages i Vestjylland (Fig. 4.8.2).

Figur 4.8.1. Det årlige jagtudbytte af bekkasin i Danmark, 1991/92-2007/08. Efter fredningen af enkeltbekkasin i 2004 består jagtudbyttet udelukkende af dobbeltbekkasin.

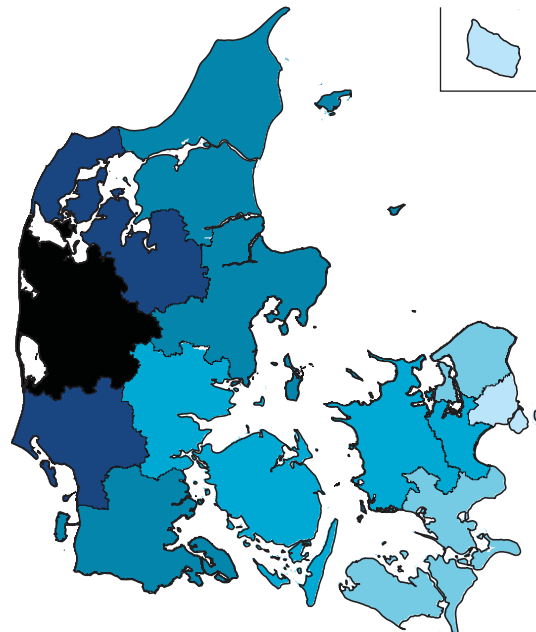

Figur 4.8.2. Den gennemsnitlige geografiske fordeling af jagtudbyttet af dobbeltbekkasin per km² i Danmark i sæsonerne 2003/04-2007/08.

Dobbeltbekkasin

(udbytte/km²)

- 0,04-0,07
- 0,08-0,11
- 0,12-0,23
- 0,24-0,33
- 0,34-0,50
- 0,51-0,86

Jagtens indflydelse på bestanden

Den samlede afskydning i Europa er ukendt, men antages at ligge på ca. en halv mio. fugle. Den må vurderes på baggrund af en bestand ved midvintertællingerne (dvs. efter afskydning) på 2,5 mio. bekkasiner. Det danske udbytte skal vurderes i forhold til de bestande, der passerer Danmark på efterårstræk. De udgør minimum 270.000-450.000 ynglepar, hvilket må vurderes at svare til en efterårsbestand på ikke under 800.000 fugle selv i år med dårlig ynglesucces.

I det omfang bestanden er i tilbagegang må det vurderes, at jagten bidrager til denne. Udbyttet i Danmark er imidlertid meget begrænset i forhold til størrelsen af de bestande, der jages, og et eventuelt "dansk" bidrag til en tilbagegang vil være beskedent. Desuden kan dobbeltbekkasin meget vel være et eksempel på en bestand, hvor bærekapaciteten er faldende (jf. Fig. 3.5.4). Jagtens indflydelse på bestanden må vurderes som usikker, men det kan ikke udelukkes, at den reelt er bæredygtig, eller i det mindste tæt på at være det.

Vurdering af gældende jagttid

Det danske jagtudbytte tages af bestande, der uanset deres aktuelle udvikling stadig er store. På den baggrund vil det ikke være noget større bestandsmæssigt problem at fortsætte med den nuværende jagttid, indtil der eventuelt foreligger en nærmere afklaring af bestandsudviklingen.

Skovsneppe

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	2.500-3.000 par. Stigende?
Flyway-bestand	10.000.000-25.000.000
Gældende jagttid	1.10.-15.1.
Jagtudbytte i Danmark	40.000-50.000. Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst og bestandsudvikling

Skovsneppe yngler ret almindeligt i Danmark. Der er meget få genmeldinger, der kan belyse trækket af den danske ynglebestand (Bønløkke m.fl. 2006), men de danske fugle er sandsynligvis trækfugle, der overvintrer på De Britiske Øer og i Nordvest- og Vestfrankrig.

På efterårstrækket passerer større dele af de svenske, finske og baltiske bestande Danmark. Genmeldinger viser også, at Danmark formentlig passerer af fugle fra den vestligste del af den russiske ynglebestand (Bønløkke m.fl. 2006). Efterårstrækket finder sted fra oktober til slutningen af december, evt. begyndelsen af januar.

Den danske ynglebestand er vurderet til 2.500-3.000 ynglepar (Birdlife International 2004). Bestanden har været i fremgang indtil i det mindste 1990'erne (Grell 1998), men der foreligger ingen nyere tal, der kan vise, om det stadig er tilfældet.

Skovsnuppen er vanskelig at registrere, og der hersker stor usikkerhed om størrelsen af de forskellige bestande. Ynglebestanden i Sverige er vurderet til 250.000-1.000.000 par, i Finland til 100.000-150.000 par, i Estland til 20.000-50.000 par, i Letland til 20.000-30.000 par, i Litauen til 10.000-20.000 par og i Rusland til 1.200.000-5.000.000 par (Birdlife International 2004). Birdlife International (2004) angiver, at den russiske bestand er i tilbagegang, og generelt i "moderat" tilbagegang i Vesteuropa. Om de bestande, der er genstand for en jagtlig udnyttelse i Danmark, oplyses dog, at den finske og estiske ynglebestand er i fremgang, mens bestandene i Sverige, Letland og Litauen er stabile. Antallet af skovsneppe, der overvintrer i Vesteuropa, vurderes til at være 10.000.000-25.000.000 fugle og til at være stabilt (Wetlands International 2006, Delany m.fl. 2009).

I "Vejledning om jagt" er skovsneppe tillagt ugunstig bevaringsstatus, under overskriften "Sårbar, kraftig tilbagegang". I en fodnote sættes der dog spørgsmålstegn ved evalueringens gyldighed, idet det bemærkes, at nyere data tyder på, at antallet af ynglende skovsneppe er stabilt eller stigende i alle medlemsstater med undtagelse af UK.

Jagten i Danmark

Jagttid

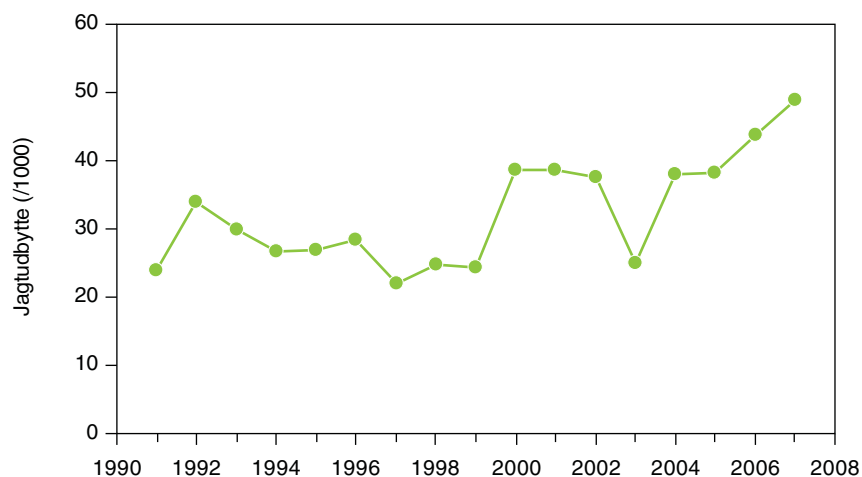
Skovsnuppen havde tidligere jagttid fra 1. oktober til 31. december. Fra jagtsæsonen 2004/05 er jagttiden udvidet til 1. 10.-15.1.

Jagtudbytte

Udbyttet af skovsneppe har været svagt stigende siden begyndelsen af 1980'erne (Bregnballe m.fl. 2003). Denne tendens er fortsat i de senere år, hvor udbyttet har passeret 40.000 og aktuelt nærmer sig 50.000 (Fig. 4.8.3).

Det største udbytte af skovsneppe i Danmark tages i Vestjylland (Fig. 4.8.4).

Figur 4.8.3. Det årlige jagtudbytte af skovsneppe i Danmark, 1991/92-2007/08.

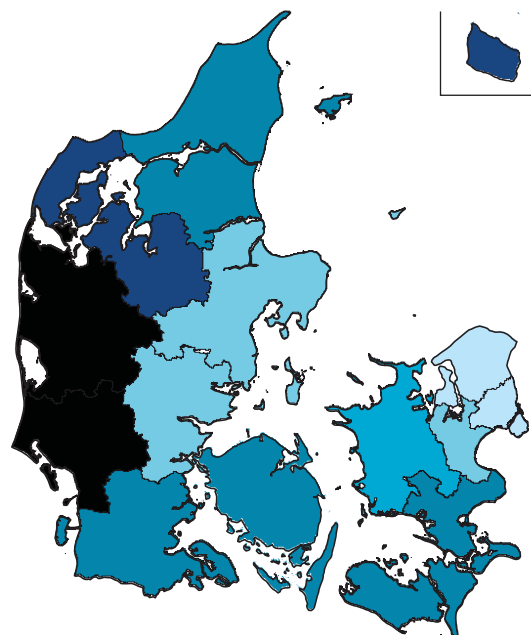

Figur 4.8.4. Den gennemsnitlige geografiske fordeling af jagtudbyttet af skovsneppe per km² i Danmark i sæsonerne 2003/04-2007/08.

Skovsneppe

(udbytte/km²)

- 0,17-0,20
- 0,21-0,61
- 0,62-0,66
- 0,67-0,86
- 0,87-0,99
- 1,00-1,89

Jagtens indflydelse på bestanden

Der har været en del debat om jagtens indflydelse på bestandsudviklingen hos skovsneppe. Samlet vurderes, at der årligt nedlægges omkring 3,7 mio. skovsneppe i Europa, flest i Frankrig og Italien. På De Britiske Øer nedlægges ca. 150.000 skovsneppe, mens det samlede udbytte i Norge og Sverige aktuelt er under 10.000 fugle. I forhold til størrelsen af ynglebestandene er jagttrykket i Nord- og Nordvesteuropa formentlig mere beskedent end i andre dele af Europa, og de bestande, der jages i

Danmark, synes da også at være stabile eller i fremgang. Det stigende danske udbytte kan også tyde på, at bestandene er i vækst. På denne baggrund vurderes jagten i Danmark som bæredygtig.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en biologisk betragtning er der ikke anledning til at ændre den nuværende jagttid.

4.9 Måger

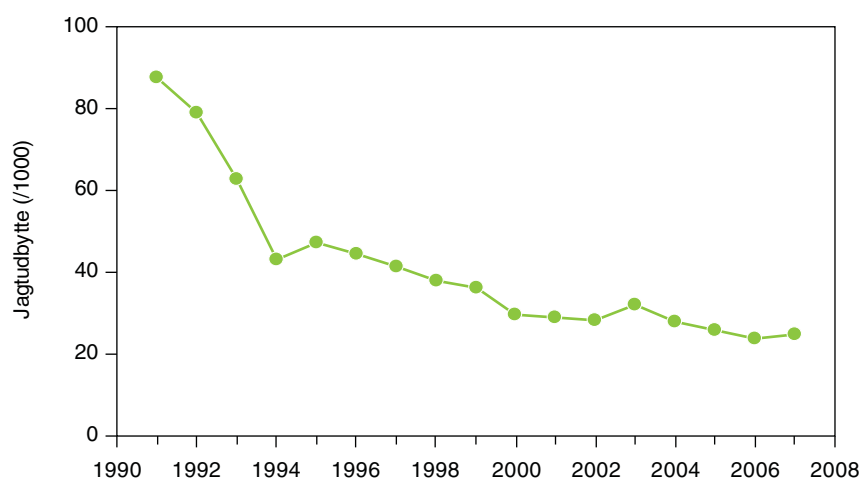

Foto: Michael Albert Schmidt.

Jagtudbyttet af måger i Danmark kulminerede i begyndelsen af 1970'erne med op imod 250.000 fugle årligt. På daværende tidspunkt var fem arter jagtbare. Fra midten af 1970'erne til begyndelsen af 1990'erne faldt jagtudbyttet til ca. 60.000 fugle årligt, og efter fredning af hættemåge og stormmåge i 1994 faldt det yderligere til 40.000-50.000 fugle. Siden da er faldet i jagtudbyttet fortsat, og i dag nedlægges omkring 25.000 måger årligt (Fig. 4.9.1).

Bestanden af baltisk sildemåge (*Larus fuscus fuscus*) er i tilbagegang. Det førte i 2007 til en særfredning i SØ-Danmark i september og oktober. Da ungfugle af sølvmåge, svartbag og sildemåge er vanskelige at kende fra hinanden, i det mindste i jagtsituationer, blev denne særfredning udstrakt til at omfatte alle tre jagtbare arter.

Figur 4.9.1. Det årlige jagtudbytte af måger i Danmark, 1991/92-2007/08. Faldet i udbytte først i 1990'erne skyldes fredningen af hættemåge og stormmåge i 1994.

Arter, og altså også vildtarter, kan være underopdelt i underarter (racer). Lov om jagt og vildtforvaltning forholder sig kun til arter, og som udgangspunkt er det derfor tilladt at nedlægge alle individer af arter, der har jagttid i Danmark, uanset hvilken underart de tilhører.

Et særligt problem er opstået, fordi to såkaldte "taxa" af sølvmåge, der tidligere blev anset for at være racer, nu er blevet udskilt, så de anses for selvstændige arter. De har således ikke længere en jagttid i Danmark, og Dansk Ornitologisk Forening har anmodet om en vurdering af, hvilke problemer der kan opstå i den anledning.

Iht. DOF's henvendelse drejer det sig om middelhavssølvmåge *L. michahellis* og kaspisk måge *L. cachinnans*, der yngler hhv. i det vestlige Middelhavsområde og området ved det østlige Middelhav, Sortehavet og det Kaspiske Hav. Det er dog ikke alle steder, middelhavssølvmåge og kaspisk måge regnes som to selvstændige arter. Birdlife International (2004) og Wetlands International (2006) behandler begge middelhavssølvmågen som en underart af kaspisk måge, og det samme er tilsyneladende tilfældet for den Europæiske Kommission, der placerer *L. cachinnans* på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2, men kun med mulighed for jagttid i Spanien og Ungarn. Danmark har således iht. Fuglebeskyttelsesdirektivet ikke mulighed for at give kaspisk måge en jagttid.

Uanset den systematiske status øger begge taxa aktuelt deres udbredelse, hhv. mod nordøst og nordvest, og begge yngler nu i det østlige Central-

europa. Bestanden af kaspisk måge er vurderet til 930.000-1.740.000 fugle og stigende, mens bestanden af middelhavssølvmåge vurderes til 630.000-768.000 individer og stigende (Wetlands International 2006). De forekommer begge fåtalligt i Danmark, tilsyneladende oftest som ungfugle i deres første efterår (Bønløkke m.fl. 2006).

Middelhavssølvmåge og kaspisk måge er vanskelige at bestemme for ikke-specialister, og i jagtsituationer vil der givetvis kunne ske forvekslinger. Problemerne formindskes dog af, at en betydelig andel af deres forekomst i Danmark er i det område, der er dækket af særfredningen af måger i Sydøstdanmark i september og oktober (Bønløkke m.fl. 2006). I henhold til oplysninger modtaget fra Dansk Ornitologisk Forening forekommer de to former dog også relativt hyppigt i Vadehavet (mod nord til Blåvandshuk, og i vinterperioden, dvs. efter 1. november.

Uanset deres forekomst er både middelhavssølvmåge og kaspisk måge så sjældne i Danmark, at antallet af forvekslinger vil være meget lille. Iht. oplysningerne fra Dansk Ornitologisk Forening ses kaspisk måge på 1 tur ud af 50 og middelhavssølvmåge på 1 ud af 200. Begge bestande er stigende, så der er ikke nogen grund til at tro, at det antal individer, der vil blive nedlagt pga. forveksling, vil kunne påvirke bestandenes udvikling. Forvaltningsmæssigt set har man dermed valget mellem at acceptere, at enkelte forvekslinger vil være uundgåelige, eller også må man, fordi disse arter ikke vil kunne kendes fra de jagtbare arter i jagtsituationer, vælge at indføre en generel fredning af måger i Danmark.

Sildemåge

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	> 4.000 par
Flyway-bestand	900.000-1.100.000 (se nedenfor)
Gældende jagttid	1.9.-31.1.
Jagtudbytte i Danmark	200-300
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

* Syd for 56°N og øst for 10°50' Ø er jagttiden 1.11.-29.2.

Forekomst og bestandsudvikling

Sildemåge underopdeles i tre racer, der alle forekommer i Danmark, men har forskellig status og bestandsudvikling. Bestanden af baltisk sildemåge - den såkaldte "nominatform" *Larus fuscus fuscus*, der har sin yngleudbredelse i Østersøen - er senest opgjort til 55.000 individer, og bestandsstørrelsen falder (Wetlands International 2006). Bestanden af mellemformen *L. f. intermedius* er opgjort til 325.000-440.000 individer, og den er stigende. Bestanden af den vestlige race *L. f. graellsii* er opgjort til 530.000-570.000 individer og er ligeledes stigende (Wetlands International 2006).

Alle tre racer yngler i Danmark, og den samlede bestand vurderes til mere end 4.000 par, hvoraf langt de fleste tilhører racerne *intermedius* og *graellsii* og yngler i Kattegatområdet og Vestjylland. Racen *fuscus*, der yngler på Christiansø og Saltholm, er i tilbagegang, og der er formentlig under 15 par tilbage i Danmark. Individer af denne race trækker tidligt om efteråret, de fleste mod syd (Bønløkke m.fl. 2008).

Jagten i Danmark

Jagttid

Sildemåge har jagttid fra 1.9. til 31.1. For at beskytte den baltiske sildemåge blev sildemåge i 2007 fredet i september og oktober syd for 56° N og øst for 10° 50' Ø. Pga. forvekslingsrisikoen blev fredningen udvidet til at omfatte sølvmåge og svartbag.

Jagtudbytte

DMU modtager meget få vinger af sildemåge, og vurderingen af antallet af nedlagte sildemåger er derfor behæftet med en ikke ubetydelig statistisk usikkerhed. I gennemsnit over de seneste fire jagtsæsoner kan antallet af nedlagte sildemåger per sæson vurderes til 200-300 fugle.

Jagtens indflydelse på bestandene

Med den justering af jagttiderne, der er foretaget af hensyn til Baltisk sildemåge, er antallet af sildemåger, der årligt nedlægges i Danmark, så begrænset, at det ikke vurderes at have betydning for nogen af de tre racers bestande.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en biologisk vurdering er der ikke anledning til at ændre på den nuværende jagttid.

Det skal bemærkes, at i den oversigt over yngle- og forårstræktider, den Europæiske Kommission har udarbejdet (de såkaldte Key Concepts, den Europæiske Kommission 2008b) angives yngleperioden for sildemåge i Danmark først at slutte 10. september. Dette står i betydelig modsætning til oplysningerne for svartbag og sølvmåge, hvor yngletiden opgives at slutte 31.7. For alle tre arter opgives, at afslutningen på yngletiden er defineret ved fuld flyvefærdighed af ungfugle. Umiddelbart bedømt er 10. september en for sen dato for flyvefærdighed af ungfugle hos sildemåge. Når svartbag og sølvmåge sættes til 31.7., ville dette svare til, at sildemåge yngler 40 dage senere end de to andre arter. Da der ikke imidlertid ikke oplyses nærmere i Key Concepts, kan pålideligheden af denne oplysning ikke verificeres.

Sølvmåge

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	50.000-60.000 par. Stabil?
Flyway-bestand	1.700.000-3.600.000. Stigende
Gældende jagttid	1.9.-31.1.
Jagtudbytte i Danmark	15.000-16.000
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

* Syd for 56°N og øst for 10°50' Ø er jagttiden 1.11.-29.2.

Forekomst og bestandsudvikling

Den bestand af sølvmåge, der forekommer i Danmark, er vurderet til 1,7-3,6 mio. fugle og stigende (Wetlands International 2006). Tallet omfatter ynglebestandene i Danmark, Fennoskandien og på Kola-halvøen (den såkaldte nominat-form *L. a. argentatus*).

Den danske ynglebestand blev omkring 2000 opgjort til 55.000-58.000 par, stabil eller muligvis svagt faldende (Bregnballe m.fl. 2003).

Jagten i Danmark

Jagttid

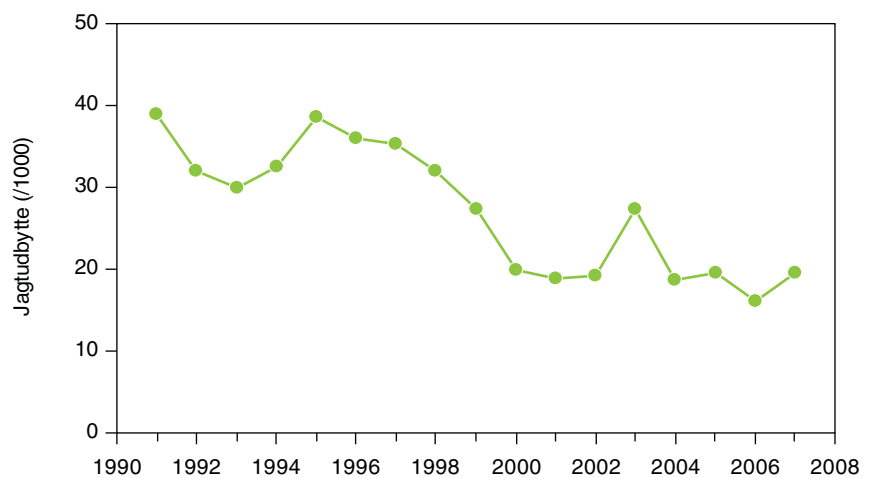
Efter jagtlovsrevisionen 2007 har sølvmåge jagttid fra 1.9. til 31.1. Syd for 56° N og 10° 50' Ø dog fra 1.11. til 31.1. (se bemærkninger under silde-måge).

Jagtudbytte

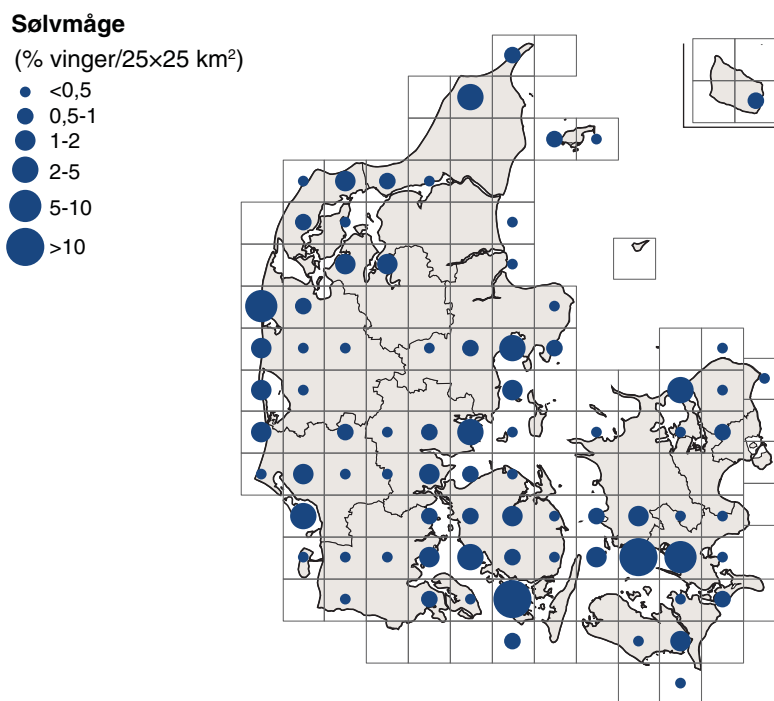
Det samlede udbytte af måger kulminerede i begyndelsen af 1970'erne med 200.000-250.000 fugle, hvoraf størsteparten var sølvmåger. Siden er det faldet jævnt. Faldet er fortsat i årene 1991-2008, og i gennemsnit over de seneste 4 jagtsæsoner har udbyttet været ca. 18.500 (Fig. 4.9.2).

Den geografiske fordeling af udbyttet af sølvmåger er vist i Fig. 4.9.3.

Figur 4.9.2. Det årlige jagtudbytte af sølvmåge i Danmark, 1991/92-2007/08, beregnet ud fra antal indsendte vinger.

Figur 4.9.3. Den geografiske fordeling (i procent) af 5.864 vinger af sølvmåge indsendt i sæsonerne 2003/04-2007/08.

Jagtens indflydelse på bestanden

I forhold til bestandens størrelse er antallet af sølvmåger, der årligt nedlægges i Danmark, begrænset. Jagten på sølvmåge i Danmark må vurderes som bæredygtig.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en biologisk betragtning er der ikke anledning til at ændre på den nuværende jagttid for sølvmåge.

Det skal bemærkes, at i den oversigt over yngle- og forårstræktider, den Europæiske Kommission har udarbejdet (de såkaldte Key Concepts, den Europæiske Kommission 2008b) angives forårstrækket for sølvmåge i Danmark at starte 20.1.

Svarthag

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	1.500 par. Stigende
Flyway-bestand	330.000-540.000 fugle. Stigende
Gældende jagttid	1.9.-31.1.*
Jagtudbytte i Danmark	7.000-7.500
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

* Syd for 56°N og øst for 10°50' Ø er jagttiden 1.11.-29.2.

Forekomst og bestandsudvikling

I Danmark yngler 2.000-3.000 par svarthage, og bestanden er i fremgang (Birdlife International 2004). Fugle ringmærket som redeunger fra de skotske, fennoskandiske og russiske ynglebestande er genmeldt i de danske farvande (Bønløkke m.fl. 2006), og større antal individer fra disse bestande passerer Danmark på træk eller overvintrer. Den bestand af svarthag, der forekommer i Europa, er vurderet til 330.000-540.000 fugle og stigende (Wetlands International 2006).

Jagten i Danmark

Jagttid

Efter jagtlovsrevisionen 2007 har svarthag jagttid fra 1.9. til 31.1. Syd for 56° N og øst for 10° 50' Ø fra 1.11. til 31.1. (se bemærkninger under sil-demåge).

Jagtudbytte

Antallet af indsendte vinger er forholdsvis lille, og statistiske fluktuationer påvirker skønnene for de enkelte jagtsæsoner. Gennemsnittet for de seneste fire sæsoner er mere sikkert, og det er 7.000-7.500 fugle (Fig. 4.9.4).

Jagtens indflydelse på bestanden

I forhold til bestandens størrelse er antallet af svarthage, der årligt nedlægges i Danmark, begrænset. Jagten på svarthag i Danmark må vurderes som bæredygtig.

Figur 4.9.4. Det årlige jagtudbytte af svarthag i Danmark, 1991/92-2007/08, beregnet ud fra antal indsendte vinger.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en biologisk betragtning er der ikke anledning til at ændre på den nuværende jagttid for svartbag.

4.10 Duer

Foto: Morten D.D. Hansen.

Ringdue

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	250.000-350.000 par. Stigende
Flyway-bestand	1.500.000-5.000.000. Stabil?
Gældende jagttid	1.10.-31.1.
Jagtudbytte i Danmark	150.000. Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst og bestandsudvikling

Ringduen yngler almindeligt i Danmark. Ynglebestanden består af både stand- og trækfugle. Efterårstrækket begynder i oktober, og den del af duerne, der er trækfugle, overvintrer i SV-Frankrig, med kun et enkelt genfund syd for Pyrenæerne (Bønløkke m.fl. 2006).

Ud over den danske ynglebestand trækker den norske, svenske og formentlig en del af den finske ynglebestand gennem Danmark i månederne september, oktober og november. Dele af disse bestande overvintrer i Danmark, mens andre dele fortsætter trækket til SV-Europa. Genmeldinger af norske fugle foreligger kun fra Jylland, mens svenske fugle hovedsageligt er genmeldt på øerne (Bønløkke m.fl. 2006).

Den danske ynglebestand er senest vurderet til 250.000-350.000 par og stigende (Birdlife International 2004). Den norske bestand er vurderet til 100.000-500.000 par og stabil, den svenske til 300.000-1.000.000 par og i tilbagegang, og den finske til 150.000-200.000 par og i fremgang (Birdlife International 2004).

Jagten i Danmark

Jagttid

Indtil 1994 havde ringduen jagttid fra 1.8. til 31.12., men da den nugældende jagtlov trådte i kraft blev jagttiden ændret til 1.9.-31.1. Imidlertid bekræftede en undersøgelse i 2006 en formodning om, at en ganske stor del af bestanden ynglede i september (Bregnballe m.fl. 2003, Noer 2006). Iht. Fuglebeskyttelsesdirektivet må fuglearter ikke jages i deres yngletid, og fra 2007 blev starten på jagtsæsonen derfor udsat med en måned. Nugældende jagttid er således 1.10.-31.1.

Ringduer må desuden reguleres hele året i erhvervsmæssigt drevne gartnerier, frugthaver, frugtplantager og planteskoler, hvis de er i flok, og vildtafværgemidler har vist sig utilstrækkelige. Desuden kan de efter særlig tilladelse reguleres, hvis de er i flok, i rapsmarker 1.2.-30.4., i ærtemarker, rosenkålsmarker og nysåede marker 1.3.-30.4., og i ikke-høstede marker 1.7.-30.9.

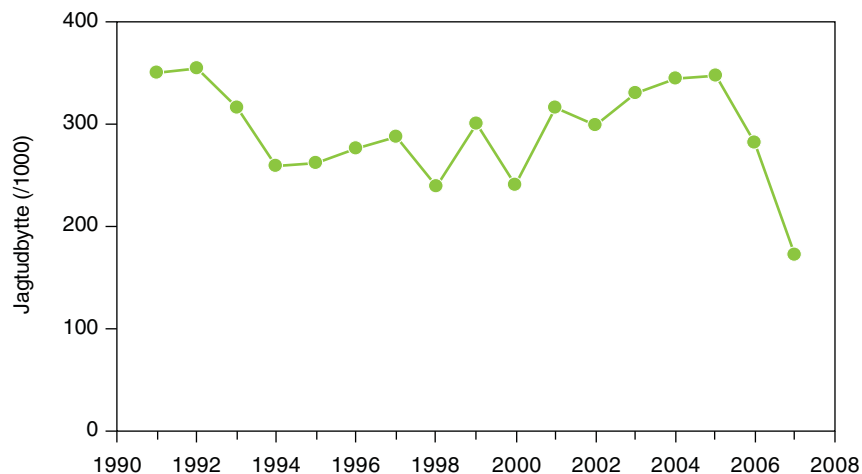
Jagtudbytte

Efter bortfaldet af augustjagten i 1994 faldt udbyttet fra 350.000 til 250.000. Derefter steg det, indtil det i 2005 igen udgjorde 350.000 fugle. En stor andel blev nedlagt i september og har formentlig hovedsageligt været fugle fra de danske ynglebestande. Der er således grund til at formode, at væksten i udbyttet afspejler væksten i den danske ynglebestand.

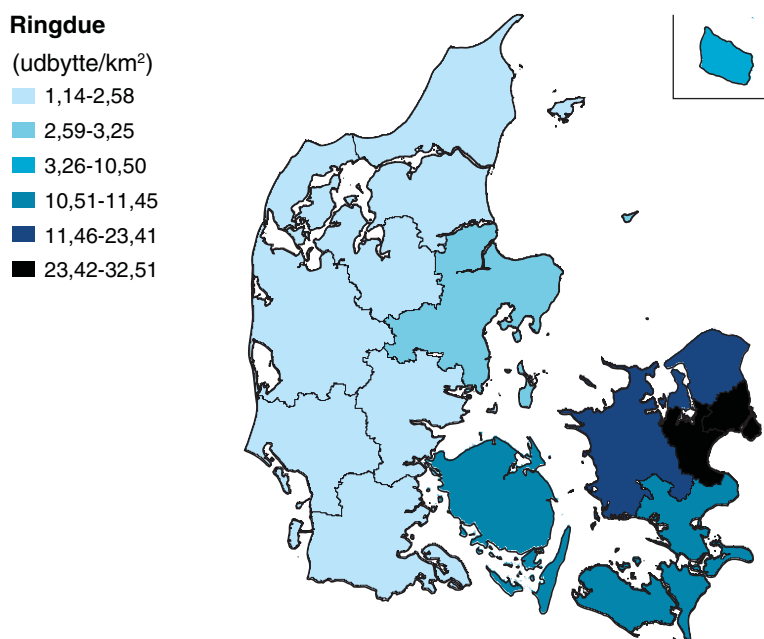
Efter udsættelsen af starten på jagtsæsonen i 2007 er udbyttet atter faldet, og i den seneste sæson, hvorfra der foreligger tal, var det ca. 150.000 (Fig. 4.10.1).

Den geografiske fordeling af udbyttet er vist i Fig. 4.10.2. Langt det største udbytte per km² tages på Sjælland.

Figur 4.10.1. Det årlige jagtudbytte af ringdue i Danmark, 1991/92-2007/08.

Figur 4.10.2. Den gennemsnitlige geografiske fordeling af jagtudbyttet af ringdue per km² i Danmark i sæsonerne 2003/04-2007/08.

Jagtens indflydelse på bestanden

Den danske ringduebestand var stigende allerede før indskrænkningerne af jagttiden i 1994 og 2007. Vækstraten i bestanden må formodes at være forøget efter reduktionen af jagtudbyttet.

Jagten vurderes at være bæredygtig, og den jagtligge udnyttelse under det niveau, bestanden kan bære.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en bestandsbiologisk vurdering er der ikke anledning til at ændre på de nuværende jagttider.

EU-dokumentet "Key concepts of Article 7(4)", der er omtalt i Afsnit 2.2. ovenfor, angiver yngletiden for ringdue i Danmark til at vare indtil 10. oktober.

Tyrkerdue

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	20.000-50.000 par. Stabil
Gældende jagttid	1.11.-31.12.
Jagtudbytte i Danmark	4.000, faldende
Jagtens indflydelse	Usikker, men sandsynligvis bæredygtig

Forekomst og bestandsudvikling

Tyrkerduen har en relativt kort historie her i landet. Efter at den på bare 100 år havde bredt sig fra Balkan til det meste af Europa blev den konstateret for første gang i Danmark i 1948, og allerede 15 år senere havde den opbygget bestande over det meste af landet (Salomonsen 1963). I slutningen af 1960'erne var den udbredt over hele landet.

Tyrkerduen er næsten udelukkende standfugl, og den jagtlige udnyttelse omfatter kun den danske ynglebestand.

Den danske bestand af tyrkerdue blev i midten af 1990'erne vurderet til ca. 48.000 par (Grell 1998), og til 20.000-50.000 par omkring år 2000 (Bird-life International 2004). Den aktuelle bestand er tilsyneladende stabil (Heldbjerg 2006).

Jagten i Danmark

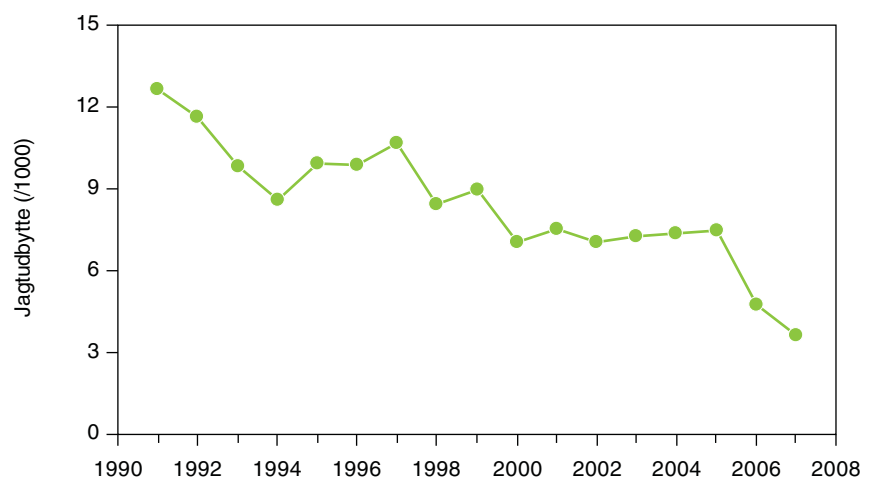
Jagttid

Indtil 2006 havde tyrkerduen jagttid fra 1.10. til 31.12. I 2007 blev jagttiden ændret til 1.11. - 31.12. Årsagen var, at duer kan yngle ret sent på efteråret, og tyrkerduen muligvis senere end ringduen. Iht. Fuglebeskyttelsesdirektivet må fuglearter ikke jages i deres yngletid.

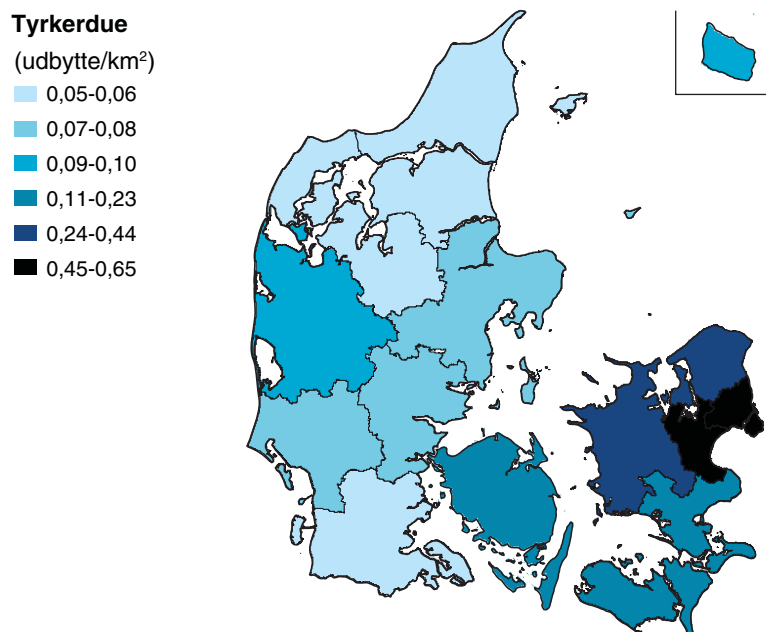
Jagtudbytte

Jagtudbyttet af tyrkerdue i Danmark var omkring 1990 på ca. 12.000 årligt. Det har været faldende i 1990'erne, og siden jagttiden blev revideret i 2007, er det faldet til aktuelt under 4.000 fugle (Fig. 4.10.3).

Figur 4.10.3. Det årlige jagtudbytte af tyrkerdue i Danmark, 1991/92-2007/08.

Figur 4.10.4. Den gennemsnitlige geografiske fordeling af jagtudbyttet af tyrkerdue per km² i Danmark i sæsonerne 2004/05-2007/08.

Jagtudbyttet per km² af tyrkerdue er størst på øerne. Vest- og Nordsjælland og især hovedstadsregionen tegner sig for det største udbytte i forhold til arealet (Fig. 4.10.4).

Jagtens indflydelse på bestanden

En ynglebestand på 20.000-50.000 par vil svare til en efterårsbestand på ca. 60.000-150.000 fugle. På denne baggrund er den aktuelle afskydning på ca. 4.000 individer ret begrænset. Det vurderes derfor, at den jagtlige udnyttelse højst har en begrænset indflydelse på bestandens udvikling.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en bestandsbiologisk vurdering er der ikke grund til at ændre på de eksisterende jagttider.

EU-dokumentet "Key concepts of Article 7(4)", der er omtalt i Afsnit 2.2. ovenfor, angiver yngletiden for tyrkerdue i Danmark til at vare indtil 20. november.

4.11 Kragefugle

Foto: Morten D.D. Hansen.

Krage

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Gråkrage: 150.000-300.000 par. Stigende. Sortkrage: 300-4.000 par. Stigende?
Flyway-bestand	1.500.000-4.000.000*
Gældende jagttid	1.9.-31.1.
Jagtudbytte i Danmark	90.000**
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

* En betydelig andel af disse fugle er standfugle.

** Tallet dækker det samlede antal krager, der nedlægges eller reguleres.

Forekomst og bestandsudvikling

Der er to racer af krage i Europa, hhv. sortkrage (*Corvus corone corone*) og gråkrage (*C. c. cornix*). Sortkragen yngler almindeligt i det meste af Europa, mens gråkragen har sin udbredelse i Skandinavien og Østeuropa, mod syd til Ægypten. I Danmark kan sortkrage findes ynglende i det meste af landet, men dens hovedudbredelse er i det sydlige Jylland, mod nord ca. til en linje, der forbinder Varde og Haderslev, på Sydfyn, og på det sydlige Lolland (Grell 1998). Gråkragen yngler almindeligt i hele landet.

De danske ynglebestande er næsten udelukkende standfugle, med meget få genfund fra udlandet. Om efteråret trækker fugle fra de norske, svenske, finske og (formentlig i mindre omfang) baltiske bestande gennem Danmark. En del af disse fugle overvintrer i landet (Bønløkke m.fl. 2006).

Den samlede danske ynglebestand er senest vurderet til 150.000-300.000 par i 2000 (Birdlife International 2004). Bestanden er stigende. Antallet af ynglende sortkrager er vurderet til mellem 300 og 4.000 par (Grell 1998). En sammenligning med tidligere oplysninger (Salomonsen 1963) viser, at bestanden af sortkrage i Danmark er stabil eller måske svagt stigende.

Den norske bestand er vurderet til 200.000-700.000 par og stigende. Den svenske bestand er vurderet til 240.000-500.000 par og i tilbagegang, mens den finske bestand er vurderet til 160.000-230.000 par og i tilbagegang (Birdlife International 2004).

Jagten i Danmark

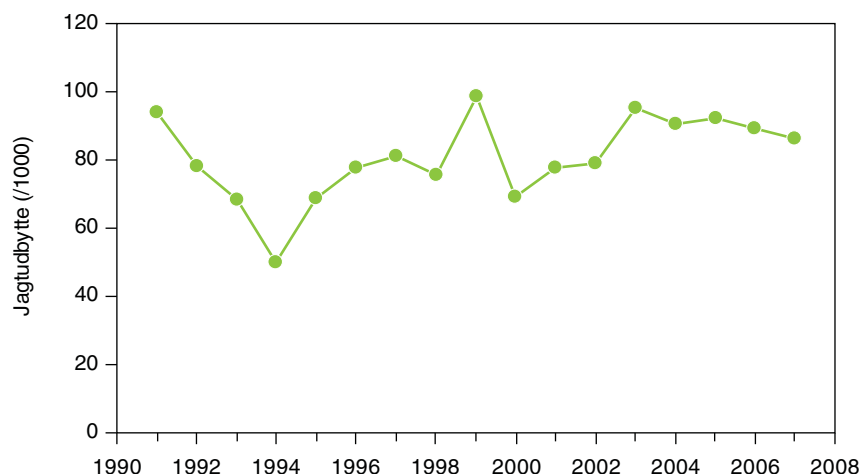
Jagttid

Krage har jagttid fra 1.9. til 31.1. Den må desuden reguleres ved skydning i februar og ved fældefangst i marts og april.

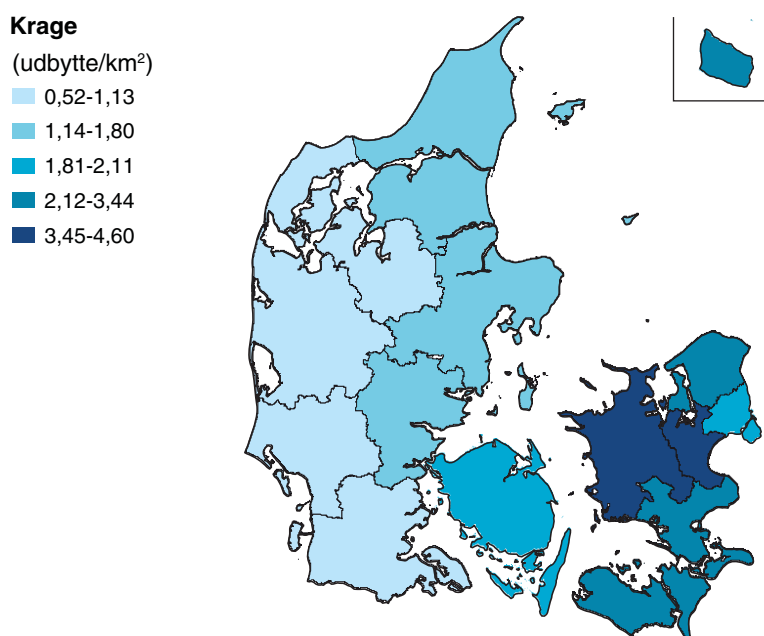
Jagtudbytte

I begyndelsen af 1970'erne blev der årligt nedlagt ca. 300.000 krager i Danmark. Siden er antallet faldet markant. Aktuelt nedlægges ca. 90.000 krager årligt (Fig. 4.11.1). Tallet inkluderer regulerede fugle.

Figur 4.11.1. Antallet af krager nedlagt eller reguleret årligt i Danmark, 1991/92-2007/08.

Figur 4.11.2. Den gennemsnitlige geografiske fordeling af nedlagte eller regulerede krager per km² i Danmark, 2003/04-2007/08.

Jagtens indflydelse på bestanden

De danske krager er standfugle, og hovedparten af de nedlagte eller regulerede fugle må formodes at tilhøre den danske bestand. Bestanden er tilsyneladende stigende - eller i det mindste stabil - og det kan således konkluderes, at jagten er bæredygtig.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en bestandsbiologisk vurdering er der ikke grund til at ændre den gældende jagttid for arten.

I England er det blevet anbefalet at behandle de to racer af krager som selvstændige arter (Knox m.fl. 2002). Dansk Ornitologisk Forening har tilkendegivet, at grå- og sortkrage bør forvaltes som to selvstændige arter i forbindelse med jagtlovgivning, og har bedt DMU om at tage stilling til dette. Umiddelbart ville konsekvensen af at udskille sortkrage som selvstændig art i Danmark være, at den fredes, i og med den ikke længere vil have en jagttid.

I Fuglebeskyttelsesdirektivet behandles sortkrage og gråkrage dog stadig som racer, og de placeres samlet som én art på direktivets Bilag II. Så længe den Europæiske Kommission ikke har anerkendt en opdeling i to arter, foreligger der ingen tvingende grunde til en opdeling i den danske jagtforvaltning.

I "Vejledning om jagt" er krage vurderet som havende "Yderst gunstig" bevaringsstatus. Dette gælder for begge racer. Den danske ynglebestand af sortkrage er lille, men den er ikke sårbar, da den kun udgør den nordlige afgrænsning af en meget større bestand syd for grænsen. Skillelinjen mellem gråkrage og sortkrage har da også, så vidt vides, været stabil i en længere årrække, vel at mærke med den gældende jagtlige udnyttelse. Vælger man at følge DOF's anbefaling om en opdeling i to arter, er det derfor en konkret mulighed at give sortkragen en jagttid identisk med den, der gælder for gråkragen.

Husskade

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	200.000-300.000 par
Gældende jagttid	1.9.-31.1.
Jagtudbytte i Danmark	40.000*
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

* Tallet dækker det samlede antal husskader der nedlægges eller reguleres.

Forekomst og bestandsudvikling

Husskade er en almindelig ynglefugl i hele Danmark. Den er udpræget standfugl. Der foreligger enkelte genfund af husskader ringmærket i Norge og Sverige (Bønløkke m.fl. 2006), men jagten i Danmark omhandler i det væsentlige den danske ynglebestand.

Den danske husskadebestand blev i 1993-94 vurderet til 249.000 par (Grell 1998). Den er vurderet til 200.000-300.000 par og stigende af Birdlife International (2004).

Jagten i Danmark

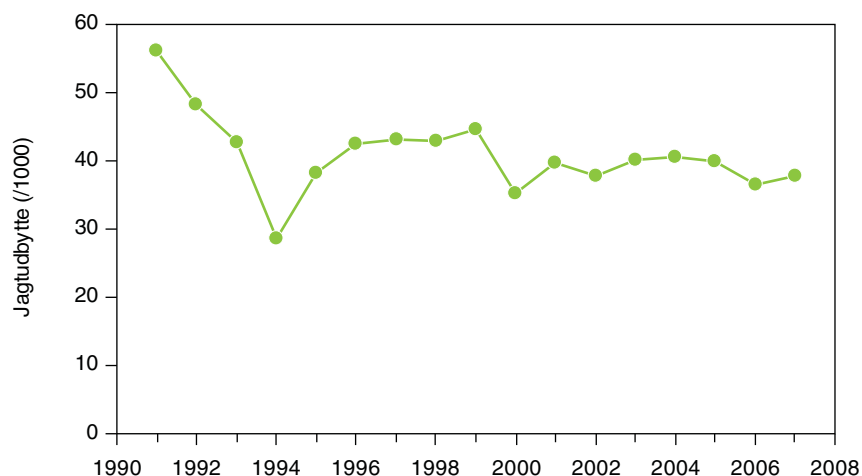
Jagttid

Husskade har jagttid fra 1.9. til 31.1. Den må desuden reguleres ved skydning i februar og ved fældefangst i perioden 1.3.-15.4.

Jagtudbytte

Omkring 1970 blev der årligt nedlagt ca. 200.000 husskader årligt. Efterfølgende er udbyttet faldet, og i dag udgør det samlede antal husskader, der årligt nedlægges og reguleres, knap 40.000 fugle (Fig. 4.11.3).

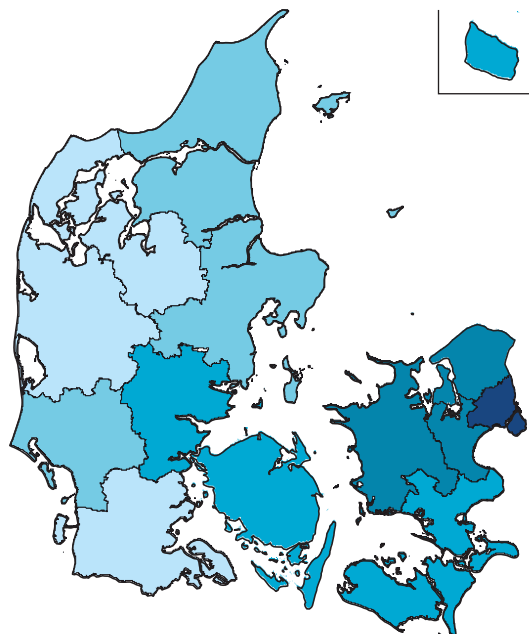
Figur 4.11.3. Antallet af husskader nedlagt eller reguleret årligt i Danmark, 1991/92-2007/08.

Figur 4.11.4. Den gennemsnitlige geografiske fordeling af nedlagte eller regulerede husskader per km² i Danmark i sæsonerne 2003/04-2007/08.

Husskade
(udbytte/km²)

- 0,14-0,46
- 0,47-0,67
- 0,68-0,82
- 0,83-3,32
- 3,33-4,37

Jagten indflydelse på bestanden

Bestanden vurderes at være stigende. På den baggrund kan jagten umiddelbart vurderes som bæredygtig.

Vurdering af gældende jagttid

Ud fra en bestandsbiologisk betragtning er der ikke anledning til at ændre jagttiden for husskade.

5 Arter, der ikke har jagttid

5.1 Indledning

Ud over de 44 arter, der aktuelt har jagttid i Danmark, forekommer der en lang række andre arter fugle og pattedyr i landet. I det mindste nogle af disse arter vil potentielt kunne bære en jagtlig udnyttelse.

Danmarks Jægerforbund har ønsket en vurdering af, om der vil være mulighed for en bæredygtig jagtlig udnyttelse af følgende arter, der ikke aktuelt har jagttid:

- Pattedyr: Grævling, ilder, mink, vaskebjørn, mårhund, spættet sæl, bæver, sumpbæver, bisamrotte, egern
- Fugle: Skarv, fiskehejre, bramgås, mørk- og lysbuget knortegås, nilgås, amerikansk skarveand, enkeltbekkasin, strandskade, hejle, strandhejle, vibe, islandsk ryle, stor kobbersnepe, lille kobbersnepe, stor regnspove, lille regnspove, sortklire, rødben, hvidklire, hættemåge, stormmåge, råge, skovskade

Af disse arter er mink, vaskebjørn, mårhund, sumpbæver, bisamrotte, nilgås og amerikansk skarveand ikke hjemmehørende i Danmark. De må i stedet henregnes under begrebet "invasive arter". Dette begreb dækker arter, der er under indvandring, men som man ønsker at forhindre i at etablere sig i landet bl.a. fordi de kan påvirke den hjemmehørende fauna negativt. Af denne grund må de alle iht. Bekendtgørelse om vildtskader (BEK nr. 868 af 04/07/2007), § 9, nedlægges året rundt – og altså også i jagttiden.

Det er DMU's opfattelse, at hvis man fortsat ønsker at forhindre disse arter i at etablere sig i Danmark, vil en generel bekæmpelse være påkrævet, snarere end indførelse af en egentlig jagttid. I øvrigt ville en vurdering af mulighederne for en jagttid ud fra de bestandsbiologiske kriterier, der bruges for den hjemmehørende fauna, utvivlsomt være, at de nævnte arters danske "bestande" er for små og sårbare til, at de vil kunne bære en jagtlig udnyttelse. Dette gælder også for bæver, som blev genindført i 1999.

De øvrige arter gennemgås nedenfor, idet det dog skal bemærkes, at uanset om bestanden kan vurderes til at kunne bære en jagtlig udnyttelse kan flg. ikke få en sådan:

- Skarv, fordi den ikke står på EF-Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II
- Fiskehejre, fordi den ikke står på direktivets Bilag II
- Bramgås, fordi den ikke står på direktivets Bilag II
- Råge står på Bilag II/2, men Danmark er ikke blandt de medlemsstater, der må give arten jagttid.

Som drøftet i Afsnit 3.5 kan alle potentielt jagtbare arter udsættes for en afskydning, der er større end bestanden kan bære. Omvendt vil selv meget små og sårbare bestande kunne tåle en lejlighedsvis afskydning af

enkelte individer. Når det skal vurderes, om en bestand kan bære en jagtlig udnyttelse, må det derfor tages i betragtning, hvor stor denne udnyttelse eventuelt ville være. For en art, der er fredet, kan dette selvsagt være ret hypotetisk. De fleste af de arter, der vurderes i de efterfølgende afsnit, har dog tidligere haft jagttid i Danmark, og for disse kan udbyttet vurderes ift. hvad det var i årene umiddelbart før de blev fredet, eventuelt med en korrektion for, at de på daværende tidspunkt havde en længere jagttid, end de ville kunne gives i dag.

Såfremt man ønsker at give jagttid til nogle af de arter, hvis bestande i det efterfølgende vurderes at kunne bære en jagtlig udnyttelse, må det gøres klart, at vurderingen er baseret på en prognose for udbyttets størrelse. Det vil være af afgørende betydning at få verificeret holdbarheden af denne prognose, og ikke mindst i en indledende periode, hvor bestanden i visse situationer må forventes at kunne udvise et indledende fald, jf. Fig. 3.5.1. Den første forudsætning for at verificere udbyttets størrelse vil naturligvis være, at vildtudbyttestatistikken udbygges med en rubrik for hver enkelt ny art.

For arter, hvor det må vurderes, at bestanden kan bære en jagttid ud fra en rent bestandsbiologisk betragtning, kan der være en række særlige problemer forbundet med at genåbne for en jagtlig udnyttelse. Ikke mindst har nogle – men ikke alle – af disse arter haft en længere periode med jagtfredning, hvor de har mistet deres skyhed over for mennesker, og hvor en eventuel fornyet jagtlig udnyttelse må introduceres meget lempeligt. For hver enkelt art er der derfor knyttet en række kommentarer om de eventuelle forvaltningsmæssige problemer, der er forbundet med at give dem en jagttid.

5.2 Pattedyr

Foto: Rune Dietz.

Egern

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	Ukendt. Stabil (?)
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1994
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

Forekomst og bestandsudvikling

Egernet er vidt udbredt, idet arten forekommer overalt i Danmark med undtagelse af enkelte områder, fx det nordlige Fyn, det sydvestlige Sønderjylland og et bælte fra Kolding til Esbjerg samt nogle få øer (Asferg & Madsen 2007f).

Udviklingen i bestandene kan vurderes på baggrund af vildtudbyttestatistikken frem til 1994, hvor egernet blev totalfredet. I slutningen af 1970'erne faldt egernbestandene markant over hele landet, formentlig på grund af fødemangel som følge af en længere årrække med dårlig frøproduktion hos rødgran og bøg. Tilbagegangen medførte næppe større ændringer i udbredelsen, og en spørgebrevsundersøgelse blandt egernjægere tydede på, at arten var vidt udbredt i midten af 1980'erne, og at bestandene de fleste steder var stabile eller stigende efter nedgangen nogle få år forinden.

Med hensyn til egernets aktuelle status, så kan DPA kun vise forekomst, ikke absolutte eller relative bestandstætheder. Da der ikke er gennemført specifik overvågning af egernet efter totalfredningen, findes der ingen oplysninger om aktuelle udviklingstendenser i den samlede bestand.

Egernets levevilkår afhænger især af træartssammensætning og bevoksningsalder i skove og plantager. De lokale levevilkår kan blive forbedret mange steder i de kommende år i kraft af det igangværende skovrejsningsprogram, som vil resultere i mange nye levesteder efterhånden som de nye skovbevoksninger begynder at producere frø. Skovrejsningen vil formentlig også i mange tilfælde bidrage til at reducere de problemer, som mange lokale egernbestande kan have på grund af fragmentering af skove og dårlige muligheder for udveksling af individer mellem bestande.

Tidligere jagt i Danmark

Jagtudbyttet af egern er registreret i vildtudbyttestatistikken i perioden 1952-1993. Fra 1965 til 1977 svingede det årlige udbytte omkring 15.000, hvorefter det i løbet af fem sæsoner faldt til under 3.000 og derefter til under 1.000, før totalfredningen i 1993.

Egernet har været totalfredet siden 1994 og har således ingen jagttid. Der er ingen generelle reguleringsmuligheder.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Egernet er vidt udbredt, men det manglende kendskab til aktuelle tætheder og tendenser i bestandsudviklingen gør, at det ikke er muligt at vurdere, om bestandene vil kunne bære en jagtlig udnyttelse.

Spættet sæl

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	13.300. Stigende i nogle områder
Gældende jagttid	Ingen. Fredet siden 1977
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

Forekomst og bestandsudvikling

Spættet sæl er almindeligt forekommende i de fleste danske farvande med undtagelse af farvandene omkring Bornholm og Fyn, hvor den er en sjælden eller tilfældig gæst (Tougaard 2007). Den er afhængig af uforstyrrede landgangspladser, som den benytter året rundt til hvile. I maj-juli føder hovedparten af de kønsmodne hunner en unge på land, som dier i ca. tre uger. Genetiske undersøgelser og satellitmærkninger tyder på, at spættet sæl er meget stedfast og primært holder sig til den lokalitet, hvor den er født. Parring og pelsskifte foregår i august, hvor den største andel af sælerne ligger på land. Man kender ikke så meget til udbredelsen i vandet, men satellitmærkninger har vist, at sælerne ved Rød-sand syd for Lolland søger føde i en radius af ca. 50 km, mens sælerne ved Anholt søger føde i hele Kattegat, og sælerne i Vadehavet svømmer flere hundrede kilometer ud i Nordsøen for at finde føde (Dietz m.fl. 2003, Tougaard m.fl. 2006). Søndergaard m.fl. (1976) beskriver en stærkt indskrænket udbredelse fra 1890'erne til 1970'erne. Udbredelsen af spættet sæl i dag (Tougaard 2007) er stort set den samme som i 1970'erne, mens antallet af sæler på de enkelte lokaliteter er steget markant.

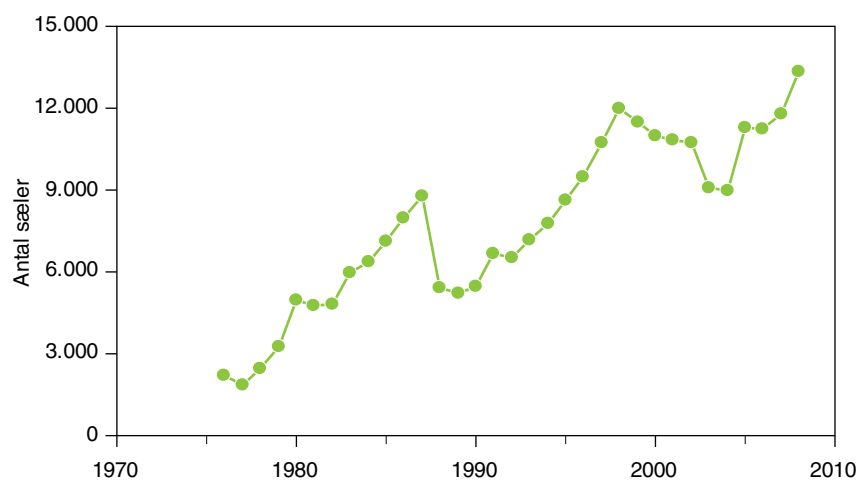
I henhold til "Forvaltningsplanen for spættet sæl og gråsæl i Danmark" (Jepsen 2005) er Danmark inddelt i fem forvaltningsområder for spættet sæl. Disse områder er Vadehavet, Limfjorden, Kattegat N, Kattegat SV og Sydøstlige Danmark (Fig. 5.2.1). Genetiske undersøgelser har vist, at der ikke er den store forskel mellem de to forvaltningsområder i Kattegat, således at der er tale om fire adskilte populationer af spættet sæl i Danmark (Olsen m.fl., in press). Hvert af disse områder er underlagt forskellige fysiske og økologiske betingelser, der betyder en særlig tilpasning og bestandsudvikling.

Efter fredningen i 1977 voksede alle bestandene af spættet sæl med ca. 12% om året indtil 1988, hvor den første store epidemi med "sælpest" (mobilivirusen Phocine Distemper Virus (PDV)) ramte de danske sæler og slog omkring 50% af dem ihjel. Fra 1989 til 2001 voksede bestanden med ca. 10% per år indtil den anden store epidemi med PDV ramte i 2002 med omtrent samme styrke som i 1988 (Härkönen m.fl. 2006, Thompson 2006). Dødeligheden under de to epidemier var uafhængig af lokaliteternes størrelse, og de døde sæler var i god ernæringsmæssig tilstand. Dette tyder på, at dødeligheden ikke var tæthedsafhængig (fx for mange på et sted eller dårlig foderstand), men derimod et spørgsmål om virussets tilstedeværelse og sælernes manglende immunitet over for PDV.

Figur 5.2.1. Kort over forvaltningsområder samt de vigtigste landlokaliteter og ynglepladser for spættet sæl i Danmark.

Figur 5.2.2. Total-antal spættede sæler i de danske farvande optalt på landgangspladserne fra fly i august, inklusiv en korrektion for den estimerede andel på 43% af dyrene i vandet.

I 2007 var der en mindre epidemi forårsaget af en ukendt virus eller bakterie. I perioden fra 2002 til 2007 er antallet af sæler i de enkelte bestande vokset med 2-9%, hvilket kunne tyde på, at flere bestande er ved at nå deres bæreevne (Olsen m.fl., in press). For det samlede antal spættede sæler i Danmark (Fig. 5.2.2) kan man se et fald fra 1998 til 2004, mens den samlede bestand nåede et hidtidigt maksimum på 13.300 sæler i 2008.

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

I 1967 blev jagten på spættet sæl begrænset til 1.9. til 31.5., mens man indførte et totalforbud mod jagt på andre sælarter, herunder gråsælen. Med jagtloven blev rusefangst også forbudt, ligesom sæler ikke måtte jages med hagl eller riffel med kaliber under 6,5 mm.

Da der trods jagtbegrænsningen stadig blev færre spættede sæler i Danmark, vedtog man i jagtåret 1975/76 en yderligere afkortning af jagttiden fra 1. november til 31. maj, og året efter blev jagttiden fastsat til perioden 1. november - 28. februar. Samtidig blev der indført totalt forbud mod jagt i den sydlige del af landet samt i sunde og bæltter inklusiv Limfjorden. Til sidst blev spættet sæl totalfredet i hele Danmark i 1977.

Jagtudbytte

Det årlige jagtudbytte i sæsonerne 1967/68 – 1973/74 er blevet anslået til 2-300 spættede sæler (Joensen m.fl. 1976). Med en bestandsstørrelse på 2.000 dyr svarer dette til 10-15% af den samlede bestand.

Jagtens indflydelse på bestanden

Før fredningen i 1977 lå størrelsen af den danske bestand af spættet sæl på omkring 2.000 individer, og bestanden havde befundet sig på dette niveau i en årrække. Den umiddelbare vækst i antallet af spættede sæler i Danmark efter jagtens ophør i 1977 tyder på, at bestandsvæksten blev udløst af jagtstoppet (Fig. 5.2.2).

Vurdering af mulighederne for indførelse af jagttid

Bestandens nuværende størrelse indebærer, at den spættede sæl må vurderes at kunne bære en vis afskydning.

Imidlertid står spættet sæl opført på Habitatdirektivets Bilag II. Det betyder ikke nødvendigvis, at arten ikke kan gøres til genstand for jagtlig udnyttelse. Men det betyder, at Danmark er forpligtet til at udpege NATURA 2000-områder for spættet sæl og til at sikre, at arten har gunstig bevaringsstatus, både i disse områder og i Danmark som helhed.

Aktuelt drives der ikke jagt på spættet sæl i nogen af EU's medlemslande, selv om der angiveligt er muligheder for regulering i flere lande. Sæler er derfor gradvist blevet mindre sky over for mennesker – i Danmark siden 1977 - og der vil derfor være en risiko for, at mange sæler forholdsvis nemt vil kunne nedlægges, hvis man genindfører en jagttid på arten. Medmindre antallet af sæler, der nedlægges, er stærkt begrænset, må man forvente, at bestandsstørrelsen atter vil falde, jf. Fig. 3.5.1 ovenfor.

På den anden side vil en forøget skyhed forringe sælernes muligheder for at udnytte deres landgangspladser, ikke mindst i forbindelse med jagtlige forstyrrelser. Disse såkaldte "haul-outs" er afgørende for sælernes hvile, reproduktion og pelsskifte, og tilladelse af jagt inden for disse områder vil medføre en forringelse af levevilkårene i de udpegede områder. De NATURA 2000-områder, der er udpeget for spættet sæl, må derfor friholdes for jagt, og afhængigt af deres størrelse vil en etablering af såkaldte bufferzoner omkring dem være påkrævet. Størrelsen af sådanne bufferzoner kan ikke vurderes på forhånd, men den skal efter al sandsynlighed være betydelig.

Erfaringer fra bl.a. Grønland viser, at der er en ganske stor risiko for anskydning ved jagt på sæler til havs. Desuden mistes en del nedlagte dyr, fordi de synker. En genindførelse af jagt på spættet sæl vil foruden bestandsbiologiske overvejelser således også rejse nogle etiske problemstillinger.

Den anden sælart i de danske farvande – gråsælen – er efter at have været udryddet i Danmark i første halvdel af det 20. århundrede atter begyndt at yngle nogle få steder i landet. Gråsæl er på den danske Rødliste, og det er meget vanskeligt at se forskel på spættet sæl og unge individer af gråsæl, ikke mindst når dyrene befinder sig i vandet. Jagt på spættet sæl bør derfor undgås i områder, hvor gråsælen findes.

Disse forhold indebærer sammenlagt, at en genåbning af jagt på spættet sæt i form af en almindelig jagttid ikke er tilrådelig. Det kan overvejes at påbegynde en kontrolleret afskydning, men da erfaringen med jagt på sæler er meget begrænset, må konsekvenserne i givet fald følges nøje, både med hensyn til nedlagte dyr (køn, størrelse, alder og sundhedstilstand), bestandsudvikling og forstyrrelses effekter.

Ilder

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	Ukendt, men stabil ell. stigende
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1982
Antal reguleret årligt	1.400. Stabilt-Stigende
Reguleringens indflydelse på bestanden	Formentlig ingen

Forekomst og bestandsudvikling

Ilderen forekommer over hele landet med undtagelse af Bornholm og enkelte mindre øer (Hammershøj m.fl. 2007).

På baggrund af udviklingen i jagtudbyttet synes ilderbestanden at have været faldende fra begyndelsen af 1940'erne til omkring 1970. Tilbagegangen skete hovedsagelig som følge af en generel forringelse af levevilkårene, især på grund af afvanding og dræning af vådområder, rørlægning af grøfter og intensiv bekæmpelse af mus og rotter (Hammershøj m.fl. 2007).

Jagttrykket på ilderen blev lettet noget ved fredningen i 1982, hvorefter ilderen kun har måttet fanges og nedlægges som led i regulering på begrænsede lokaliteter. De senere års forholdsvis mange naturgenopretningsprojekter, herunder ikke mindst genetablering af vådområder, er også kommet ilderen til gode, og de er sandsynligvis en væsentlig del af forklaringen på, at ilderbestanden har vist tegn på fremgang gennem de seneste 15 år.

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Ilderen blev totalfredet i 1982, men har siden da måttet reguleres (også ved brug af fælde) hele året i og ved bebyggelse, forsvarlige indhegninger med fjerkræ, indhegnede haver og pelsdyrfarme.

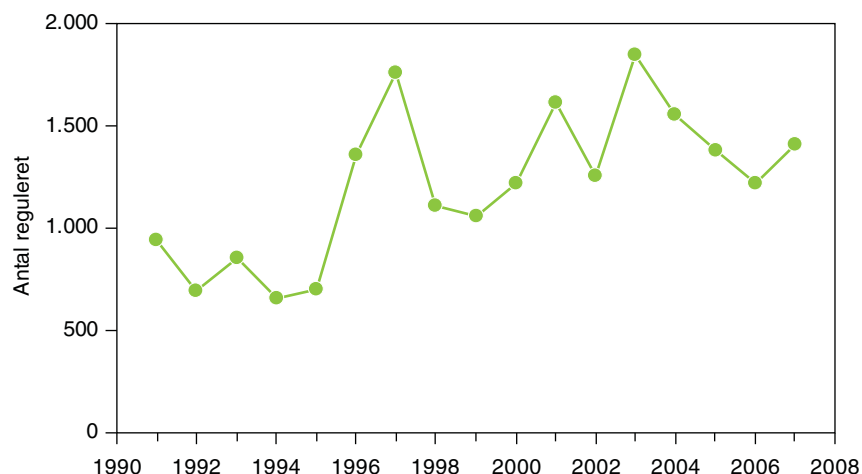
Udbytte ved regulering

Antallet af regulerede ildere er vokset svagt i perioden 1991-2007 (Fig. 5.2.3). Det er størst på Sjælland og Fyn samt i de tidligere Århus og Nordjyllands Amter og mindst i det vestlige og sydlige Jylland samt Nordsjælland (Fig. 5.2.4). Langt den overvejende del af de ildere, der reguleres, mindst 75%, fanges i fælde.

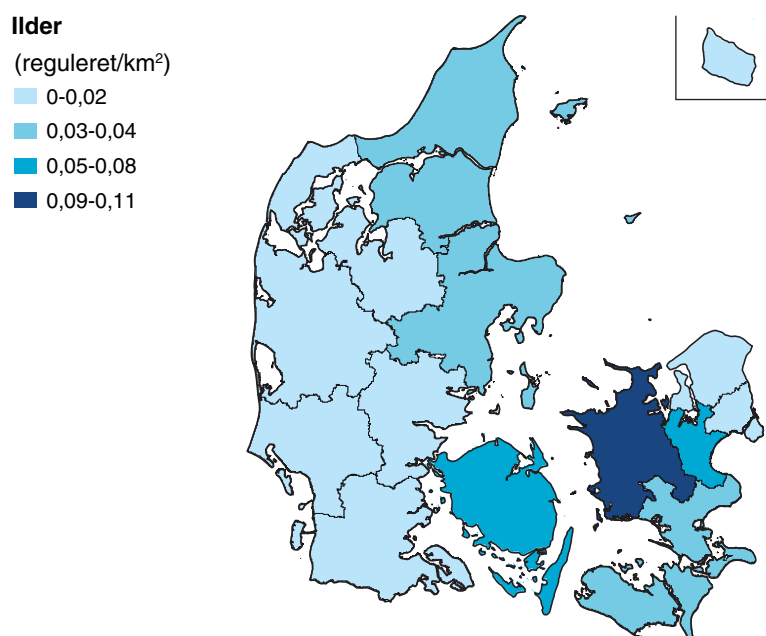
Reguleringens indflydelse på bestanden

Efter forbuddet mod at fange ilder i fælde ude i terrænet i 1982 er det næppe muligt at efterstræbe ilderen i et omfang, der påvirker bestanden. Regulering efter de gældende bestemmelser vil formentlig højst kunne have en begrænset, lokal effekt. Ilderbestanden ser generelt ud til at kunne bære den aktuelle regulering.

Figur 5.2.3. Antallet af ilder reguleret i sæsonerne 1991/92-2007/08.

Figur 5.2.4. Antallet af regulerede ildere per km² i sæsonerne 2003/04-2007/08.

Forvaltningsmæssige problemer

Ilderen kan forvolde skade ved at tage fjerkræ, herunder fasaner, agerhøns og ænder, i hønsehuse og på opdrætspladser. Den eksisterende lovgivning giver mulighed for regulering i disse tilfælde. Den regulering, der efter de nugældende regler sker i ilders yngletid, vurderes at have et omfang, der er uden betydning for bestanden.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Hvis der fortsat kun må fanges ilder i fælder på de begrænsede lokaliteter, hvor det p.t. er tilladt, så vil indførelse af en jagttid på ilderen formentlig ikke betyde, at der vil blive nedlagt/fanget væsentligt flere ildere. Hvis det derimod bliver tilladt at fange ilder overalt på terrænet, herunder i fælder opstillet langs vandløb med henblik på fangst af mink, vil udbyttet kunne stige mærkbart, men formentlig ikke så meget, at det bestandsmæssigt får mere end lokal betydning.

Grævling

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	Stabil-Stigende
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1994
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens bæredygtighed	-

Forekomst og bestandsudvikling

Grævlingen er almindeligt forekommende over hele landet med undtagelse af Bornholm, Læsø, Anholt og Fanø samt de fleste mindre øer (Madsen m.fl. 2007b).

Udviklingen i bestandene kan vurderes på baggrund af vildtudbyttestatistikken frem til 1994, hvor grævlingen blev totalfredet. På landsplan ser bestanden ud til at have været jævnt aftagende fra 1941 til omkring 1980. Årsagen til tilbagegangen kendes ikke med sikkerhed, men der har sandsynligvis været tale om en blanding af jagtlig efterstræbelse og en reduktion af arealerne med grævlingens foretrukne fourageringsbiotop, som er arealer med forholdsvis kort græs, hvor grævlingen finder hovedparten af sit vigtigste fødeemne (regnorm). Lokale bestande af grævlinger har i perioder været næsten udryddet som følge af udbrud af hundegalskab (rabies), men grævlingen er tilsyneladende i stand til at genindvandre og genetablere bestande i løbet af forholdsvis kort tid efter sygdomsudbruddets ophør.

Med hensyn til grævlingens aktuelle status, så kan den seneste opgørelse (Dansk Pattedyratlas, Madsen m.fl. 2007b) kun vise forekomst, ikke absolute eller relative bestandstætheder. Efter totalfredningen er der gennemført enkelte bestandsopgørelser ved optælling af aktive grave i udvalgte områder, men det vides ikke, i hvor stor udstrækning resultaterne herfra gælder for landet som helhed.

Der findes således ingen oplysninger om aktuelle udviklingstendenser i den samlede bestand, men på det foreliggende grundlag vurderes det, at grævlingebestanden generelt er gået frem siden 1980, og ikke mindst efter totalfredningen i 1994. Efter totalfredningen vurderes det endvidere, at især biltrafikken er blevet en stadig vigtigere dødelighedsfaktor.

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Grævlingen har været totalfredet siden 1994. Før 1994 var jagttiden 16.6. til 15.2. Der er ingen generelle reguleringsmuligheder.

Jagtudbytte

Jagtudbyttet af grævling er registreret i vildtudbyttestatistikken i perioden 1941-1993. Fra 1941 til 1980 faldt det årlige udbytte fra ca. 3.500 til et niveau omkring 1.500, hvor det blev liggende indtil totalfredningen i 1994 (Madsen m.fl. 2007b).

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Grævlingen er vidt udbredt og bestanden er formentlig gået frem siden midten af 1980'erne og ikke mindst efter totalfredningen i 1994. Bestandsmæssigt synes der således ikke umiddelbart at være noget til hinder for, at der genindføres en jagttid på grævling. En evt. jagttid bør ligge inden for månederne oktober-januar. Ungerne er formentlig først uafhængige i det tidlige efterår. De fleste unger fødes i marts; de første fødes i sidste halvdel af februar.

5.3 Skarv, fiskehejre, bramgås og knortegås

Foto: Florian Möllers.

Skarv

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	35.000 par. Svagt faldende
Flyway-bestand	Ca. 500.000*
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1980
Antal reguleret årligt	4.000
Jagtens indflydelse	-

* Samlet bestand af storskarv og melleskarv i NV- og Mellemuropa.

Forekomst, træk og overvintring i Danmark

Der forekommer to underarter af skarv i Danmark. Melleskarv (*Phalacrocorax carbo sinensis*) yngler her i landet samt blandt andet i landene omkring Østersøen og syd for Danmark. Storskarv (*Phalacrocorax carbo carbo*) yngler blandt andet langs Norges kyster, og fugle herfra opholder sig i Danmark mellem august og april.

Hovedparten af de danske skarver spreder sig i sensommeren over forholdsvis korte afstande til søer (især ungfugle) og kystområder over det meste af landet samt til Nordtyskland og i mindre omfang Sydsverige og Polen. Her opholder de sig nogle uger eller måneder, før de påbegynder det egentlige efterårstræk. Nogle af de danske skarver forlader Danmark allerede i juli, men borttrækket begynder først for alvor i august, det kulminerer i september og fortsætter gennem oktober. Borttræk forekommer dog også i november og i kuldeperioder i december-januar. En ukendt andel af de danske skarver forbliver i Danmark vinteren over. Det vurderes, at andelen er steget over de sidste 15 år, men det er formentlig fortsat færre end 20%, der bliver i de danske farvande vinteren over. De af de danske skarver, som trækker mod syd, overvintrer spredt ud over Europa og langs Nordafrikas kyster.

Skarver fra udlandet kommer til de danske farvande mellem juli og november. Skarverne kommer i størst antal fra Sverige, Nordtyskland og Norge, og hovedparten trækker til og igennem Danmark i september-oktober. Et større antal skarver fra Norge og i mindre omfang fra Sverige og Nordtyskland overvintrer i de danske farvande. Trækobservationer tyder på, at mange af de overvintrende og gennemtrækkende udenlandske skarver forlader Danmark mellem 20. marts og 20. april.

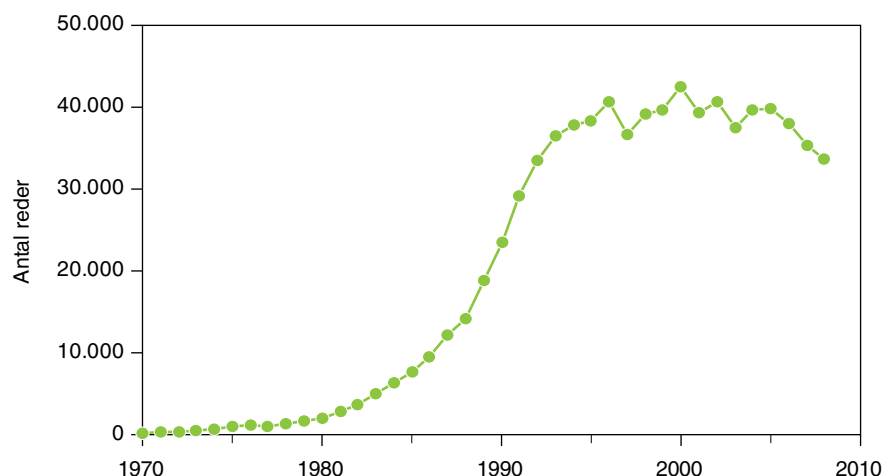
De trækkende skarver fra Sverige og Tyskland optræder især i den sydlige og østlige del af Danmark. De senere ankomne norske skarver opholder sig især i Kattegatområdet. Sent på efteråret og især om vinteren forekommer større flokke af dagrastende skarver på forholdsvis isolerede øer og rev, blandt andet i Kattegat og ved Saltholm i Øresund. Men i de senere år har skarverne i stigende grad taget de danske ferskvandsområder i brug også om efteråret og vinteren.

Bestandenes udvikling

Efter at have været udryddet som dansk ynglefugl, genetablerede skarven kolonier i Danmark igen i 1938. Fra 1970 og frem blev beskyttelsen af skarven gradvist øget i Danmark og det øvrige Europa. Som et resultat af øget beskyttelse og nem adgang til fisk i og uden for yngletiden steg be-

standen hastigt gennem 1980'erne både herhjemme og i udlandet. I Danmark aftog væksten i ynglebestanden hurtigt efter 1991, og i årene 1993-2006 blev der årligt optalt 36.500-42.500 reder, med et gennemsnit på 39.000. Bestanden faldt i 2008 til 33.700 reder (Fig. 5.3.1).

Figur 5.3.1. Udviklingen i antallet af skarvreder i Danmark, 1970-2008.

Antallet af udenlandske skarver, der opsøger Danmark i perioden juli-november og overvintrer, har formentlig været stigende også gennem de seneste år, idet antallet af ynglende skarver i hele Østersøregionen fortsat vokser. Den norske ynglebestand vokser fortsat, men langsomt. Den NV-europæiske bestand af storskarv er aktuelt vurderet til 120.000 individer, mens bestanden af mellemskarv er vurderet til ca. 400.000 (Wetlands International 2006).

Tidligere jagt i Danmark

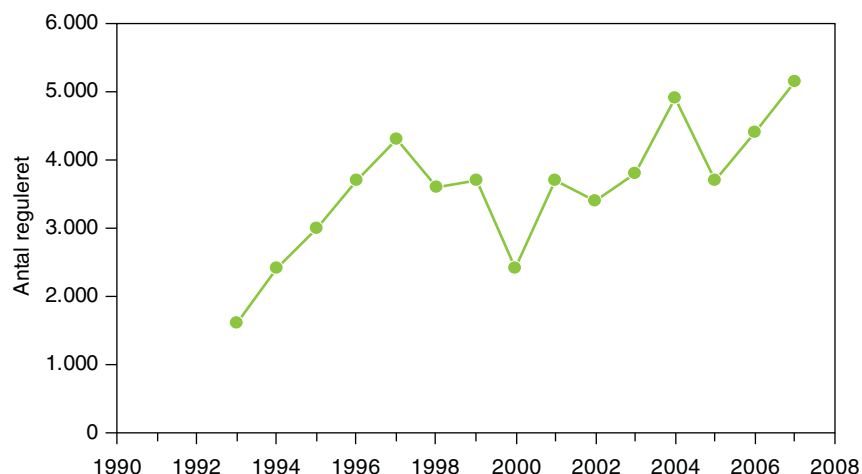
Jagttid

Skarven har været fredet siden 1980. Ejere af faststående, fungerende fiskereds-kaber må dog regulere skarver inden for en afstand af 1 km fra redskabet, iht. Bekendtgørelse om vildtskader (BEK nr. 868 af 04/07/2007).

Antal reguleret

Antallet af skarver, der blev nedlagt i Danmark før fredningen i 1980, er ikke veldokumenteret, da arten på udbyttestatistikken indgik i rubrikken "Andre svømmefugle". Det er vurderet, at der i jagtsæsonen 1975/76 blev nedlagt ca. 1.250 skarver. Aktuelt nedlægges ca. 4.000 skarver årligt ved regulering (Fig. 5.3.2).

Figur 5.3.2. Det årlige antal skarver reguleret i Danmark, 1993/94-2007/08.

Jagtens indflydelse på bestanden

Ud over den egentlige jagttid blev skarven tidligere bekæmpet på ynglepladserne. Der er ingen tvivl om, at fredningen i 1980, sammen med ophøret af denne bekæmpelse, er årsagen til skarvbestandenes vækst i Danmark. Størrelsen af den danske ynglebestand er aktuelt svagt faldende (Fig. 5.3.1), men det er uvist i hvilket omfang den årlige regulering ved beskyddning har bidraget til denne nedgang (Bregnballe m.fl. 2009).

Vurdering af mulighederne for jagttid

Skarven er ikke opført på EF-Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II, som er listen over arter, som medlemslandene kan indføre jagttid på. Fuglebeskyttelsesdirektivet forhindrer således, at der åbnes for en jagttid på skarven.

De muligheder for nedlæggelse af skarver ved bl.a. fiskeredskaber, som gælder i Danmark, er som nævnt beskrevet i Bekendtgørelse nr. 868 af 4. juli 2007 om vildtskader samt i Skov- og Naturstyrelsens udkast til en ny forvaltningsplan for skarv

(<http://www.skovognatur.dk/Hoeringer/skarvforvaltningsplan.htm>).

Den ny forvaltningsplan for skarv forventes at træde i kraft i efteråret 2009. Det forventes imidlertid også, at der i løbet af 2009 kommer en ændring af den eksisterende vildtskadebekendtgørelse, idet der er behov for justeringer, som blandt andet sikrer, at reglerne overholder bestemmelserne i Fuglebeskyttelsesdirektivet.

Fiskehejre

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	7.000 par. Stabil ell. svagt faldende
Flyway-bestand	40.000-70.000
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1982
Antal reguleret årligt	500-750
Reguleringens indflydelse	Begrænset

Forekomst og bestandsudvikling

Fiskehejren er en almindelig ynglefugl i Danmark. Overvintringsområdet for de danske fiskehejrer omfatter Danmark, Holland, Tyskland, Frankrig, Spanien og i enkelte tilfælde Nordafrika. Det er især ungfuglene, der trækker til Sydvesteuropa. En del voksne fiskehejrer overvintrer i Danmark (Bønløkke m.fl. 2006).

Fugle fra de norske og svenske ynglebestande passerer Danmark på træk eller overvintrer her (Bønløkke m.fl. 2006).

Den danske bestand har ikke været forsøgt opgjort siden 1993-1996. Ved den målrettede landsdækkende optælling i 1991 (Frederiksen 1992) og ved atlasundersøgelsen i 1993-1996 (Grell 1998) blev bestanden opgjort til knap 7.000 par. Ifølge DOF's punkttællingsprogram har ynglebestanden været stabil siden slutningen af 1980'erne, måske med en svag tendens til tilbagegang efter 2001. Ud over jagt har især forekomsten af kolde vintre haft betydning for udviklingen i bestanden.

Den vesteuropæiske bestand er senest blevet estimeret til 263.000-286.000 fugle (Wetlands International 2006), og bestanden er generelt i fremgang. Bestanden i det baltiske og nordiske område har været stabil i perioden 1990-2005, dog med udsving (Delany m.fl. 2008). De norske og svenske ynglebestande udgør sammenlagt 10.000-20.000 par (Birdlife International 2004), hvilket vurderes at svare til en efterårsbestand på 40.000-70.000 fugle.

Tidligere jagt i Danmark

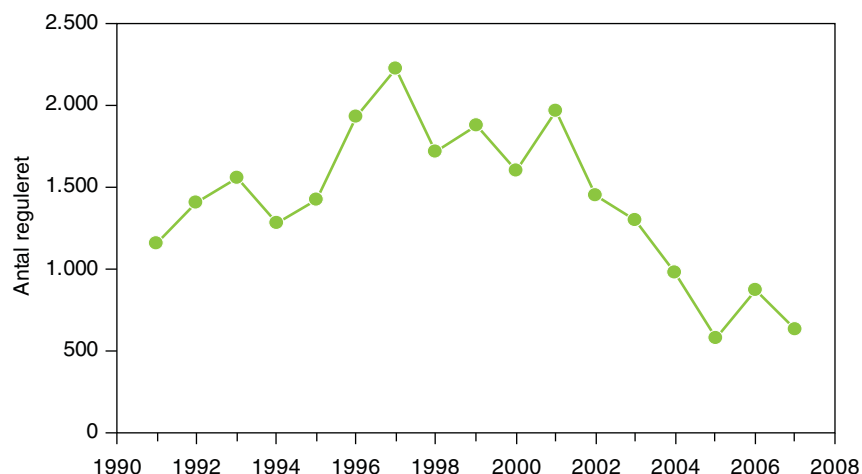
Jagttid

Fiskehejren blev fredet i 1982. Før da havde den jagttid fra 1.8. til 31.12. Arten må reguleres hele året i og ved dambrug, efter forudgående tilladelse fra Skov- og Naturstyrelsen.

Antal reguleret

Antallet af fiskehejrer nedlagt i forbindelse med regulering ved dambrug nåede ca. 2.200 hejrer i 1997, men siden da er det årlige antal nedlagte hejrer aftaget, især efter 2001 (Fig. 5.3.3). Aktuelt reguleres 500-750 fiskehejrer årligt.

Figur 5.3.3. Det årlige antal fiskehejrer reguleret i Danmark, 1991/92-2007/08.

Reguleringens indflydelse på bestanden

I Danmark og det øvrige Europa var fiskehejren i tilbagegang frem til begyndelsen af 1970'erne som følge af forfølgelse og jagt. Men efter 1970 blev beskyttelsen øget, og den europæiske bestand har siden da generelt været i markant fremgang. Ynglebestanden i Danmark gik frem fra slutningen af 1960'erne, og fra 1978 til 1991 steg bestanden fra ca. 2.700 par til 6.750 par. Frem til 1980 blev der årligt nedlagt 5.000-7.000 fiskehejrer. Den store bestandsstigning indtraf derfor først efter jagtfredningen i 1982, og det vurderes, at jagten frem til 1982 reducerede vækstraten i den danske ynglebestand.

Effekten af regulering af fiskehejre ved dambrug på de danske og gæstende bestande kan ikke vurderes. Den er dog formentlig begrænset.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Fiskehejre står ikke på EF-Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II, og derfor kan den ikke gives en jagttid af EU's medlemsstater.

Fiskehejre kan dog reguleres hele året i og ved dambrug efter forudgående tilladelse fra Skov og Naturstyrelsen.

Bramgås

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	1.500 ynglepar, stigende
Flyway-bestand	700.000, stigende
Gældende jagttid	Ingen. Fredet siden 1946
Antal reguleret årligt	-
Jagtens indflydelse	-

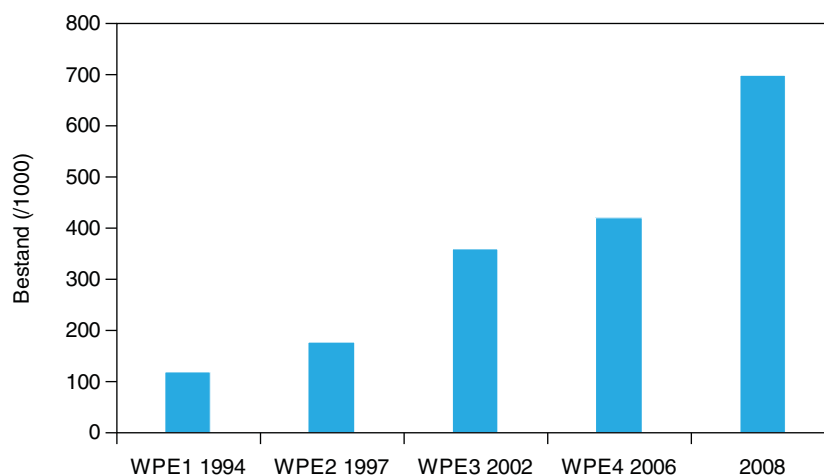
Forekomst og bestandsudvikling

Bramgås var oprindeligt en trækfugl fra yngleområder i arktisk Rusland, men arten har inden for de sidste 30 år etableret ynglebestande i Østersøen, herunder også i Danmark (på Saltholm) samt i Schleswig-Holstein og Holland. Enkelte yngleforsøg er også konstateret andre steder i Danmark, fx i Margrethekog og på småøer syd for Lolland.

Derudover forekommer bramgåsen på træk til og fra yngleområderne i Nordrusland. De største antal registreres i Vadehavsregionen, og indtil for 10 år siden opholdt stort set alle rastende og fouragerende fugle sig i dette område, men i dag ses større flokke også op langs vestkysten af Jylland og på Øerne. Desuden passerer den sydlige del af landet af store flokke af trækkende gæs på vej mellem Vadehavet og rasteplasser i de indre dele af Østersøen.

Ynglebestanden på Saltholm blev i 2008 vurderet til 1.500 par i forbindelse med DMU's optælling af ederfuglebestanden. Flyway-bestanden er formentlig Europas hurtigst stigende gåsebestand, og den er siden begyndelsen af 1990'erne steget fra 120.000 til 700.000 fugle (Fig. 5.3.4).

Figur 5.3.4. Udviklingen i bestandsstørrelsen for bramgås. Søjlerne viser antallet, der er oplyst i Waterbird Population Estimates (WPE) (1: Rose & Scott 1994; 2: Rose & Scott 1997; 3: Wetlands International 2002; 4: Wetlands International 2006). Antallet fra 2008 er et estimat sammenstillet af Bart Ebbing (Wetlands International Goose Specialist Group).

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Arten blev fredet i 1946. Indtil da måtte den jages året rundt.

Jagtudbytte

Udbyttet de få år med vildtudbyttestatistik og jagttid først i 1940'erne er ukendt.

Forvaltningsmæssige problemer

Bramgås er i de senere år forekommet i Vadehavet og Vestjylland i antal, der har medført skader på afgrøder.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Bramgås står ikke på EF-Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II og kan derfor ikke gives en jagttid af EU's medlemsstater. Ud fra en bestandsbiologisk vurdering ville bestanden dog utvivlsomt kunne bære en jagtlig udnyttelse.

Bramgås vil formentlig iht. Fuglebeskyttelsesdirektivets Artikel 9 kunne reguleres i områder, hvor den gør skade på afgrøderne. Dette praktiseres fx i Schleswig-Holstein, hvor der if. den seneste vildtudbyttestatistik blev nedlagt 570 individer i 2007/08 (MLURLS-H 2008).

Knortegås

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Yngler ikke i Danmark
Flyway-bestand:	
Lysbuget Knortegås	7.600
Mørkbuget Knortegås	230.000-275.000
Gældende jagttid	Ingen. Fredet siden 1972
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

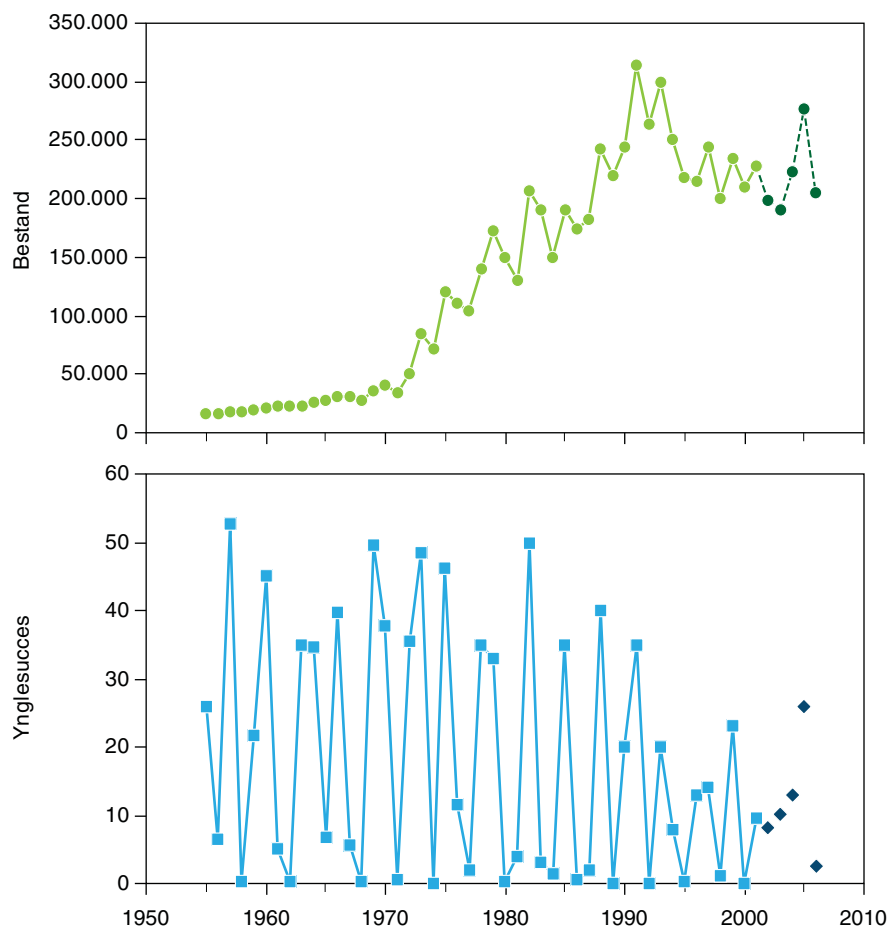
Forekomst og bestandsudvikling

Knortegås yngler ikke i Danmark, men to underarter forekommer i træk-tiden og om vinteren. Mørkbuget knortegås (*Branta bernicla bernicla*) yngler i Nordsibirien og overvintrer i Danmark, Tyskland, Holland, England og Frankrig. I Danmark forekommer den i de indre danske farvande og i Vadehavet. Lysbuget knortegås (*B. b. hrota*) yngler på Svalbard, Franz Josefs Land og i Nordøstgrønland og overvintrer i Danmark og det østlige England samt Holland i strenge vintre. I Danmark forekommer denne underart i den nordlige del af Vadehavet og i det nordlige Jylland, fra Grenå i øst til Nisum Fjord i vest. Indenfor de sidste 10 år er en mindre flok, der aktuelt tæller 80-105 individer, begyndt at raste i omegnen af Mågeøerne og Fogense Enge ved Bogense på Nordfyn. Antallet kan synes ubetydeligt, men er internationalt betydende ud fra Ramsarkonventionens kriterier og det aktuelle 1%-kriterium på 70 fugle i WPE4 (Wetlands International 2006). Ved DMU's seneste landsdækkende midvintertælling af vandfugle i januar 2008 blev flokke af lysbugede knortegæs også set ved Mols og nær Horsens Fjord.

Bestanden af mørkbuget knortegås steg fra 30.000-40.000 i 1960'erne til 250.000-300.000 i begyndelsen af 1990'erne, men faldt herefter i løbet af 1990'erne til omkring 200.000 fugle. Faldet skyldes, at gæssene de sidste 10-15 år har haft en vigende ynglesucces, men en god ynglesæson i sommeren 2005 har sammen med fravær af de ellers velkendte '0-år' uden ynglesucces i de sidste 6 år, ført til fornyet vækst. Bestanden i 2005/06 var således på 275.000 og året efter på 230.000-240.000 individer (Fig. 5.3.5). Figuren viser kun en værdi på omkring 200.000 fra januar 2007, men der blev optalt henholdsvis 239.000 i november og 230.000 i december 2006, hvilket indikerer, at større antal allerede i januar 2007 må være trukket til de tyske dele af Vadehavet, hvorfra data ikke er tilgængelige.

Bestanden af lysbuget knortegås faldt fra 4.000 individer i 1950'erne til 1.600-2.200 individer omkring 1970. Efter fredningen i 1972 er bestanden vokset og tæller aktuelt 7.600 fugle. Bestanden har haft en vigende ynglesucces de sidste 10 år, hvilket på sigt kan bevirke en nedgang i bestanden, fordi aldersfordelingen i løbet af nogle år vil blive domineret af stadig ældre individer, der forventeligt vil have en lavere reproduktiv rate (Fig. 5.3.6).

Figur 5.3.5. Udviklingen i bestandsstørrelse (øverst) og ynglesucces (nederst, udtrykt som procent 1.-års fugle i efterårsflokke) for mørkbuget knortegås 1955-2007. Antallene efter 2000 er opgjort for januar ud fra DMU's midvintertællinger (Pihl m.fl. 2009), data fra Frankrig (Roger Mahéo & Sophie Le Dréan-quenec'hdu, upubl.), årligt publicerede data fra Holland (SOVON, seneste rapport Hustings m.fl. 2008), årligt publicerede data fra Storbritannien (WeBS counts, seneste rapport Austin m.fl. 2008), dvs. data fra Schleswig-Holstein og Niedersachsen mangler, hvorfor de præsenterede antal fra de senere år er et underestimat (indikeret ved stipling af kurven). Ynglesucces fra de senere år – udtrykt som procent 1.-års fugle i efterårsflokke – er baseret på data fra Frankrig (Roger Mahéo & Sophie Le Dréan-quenec'hdu, upubliceret) samt årligt publicerede data fra Storbritannien (WWT, seneste rapport Hall 2007), og den viste værdi for de sidste fem år er gennemsnit af data fra de to lande.

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Knortegås blev fredet i 1972. Før da havde den jagttid fra 1.8. til 31.12. Lysbuget knortegås er i dag fredet i hele sit udbredelsesområde, og det samme gælder mørkbuget knortegås med undtagelse af Rusland, hvor den jages ved Hvidehavet og langs nordkysten af arktisk Rusland og Sibirien.

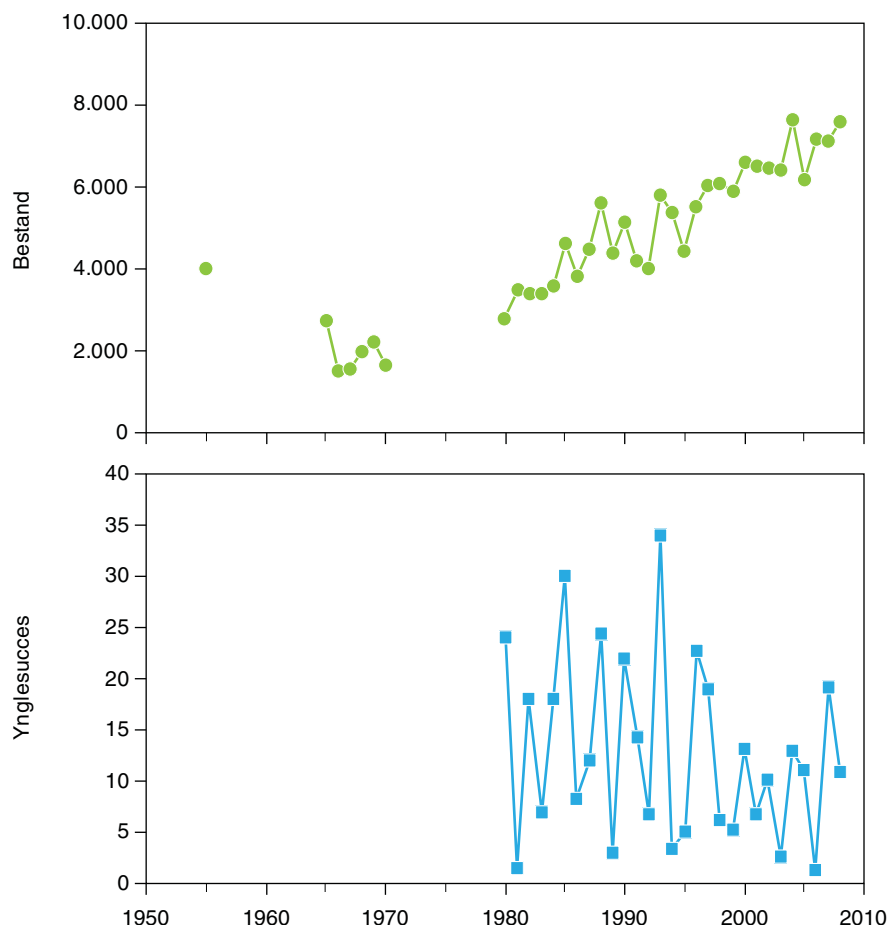
Jagtudbytte

I 1960'erne blev der i Danmark årligt nedlagt ca. 2.200 knortegæs, hvoraf 200-400 var lysbugede, men i enkelte år med stor ungeproduktion blev der skudt betydeligt flere mørkbugede knortegæs, sandsynligvis op til 10.000-14.000.

Jagtens indflydelse på bestanden

I 1950'erne og 1960'erne begrænsede jagten bestandenes størrelse, og var med sikkerhed additiv på den lysbugede knortegåsebestand, der havde en overlevelseshastighed på 83% i 1950'erne (Boyd 1959) og 87% i 1990'erne (Clausen m.fl. 2001). Efter jagtfredningen i Danmark i 1972 gik begge bestande afgørende frem.

Figur 5.3.6. Udviklingen i bestandsstørrelse (øverst) og ynglesucces (nederst, udtrykt som procent 1.-års fugle i efterårsflokken) for lysbuget knortegås 1955-2008. Antallene opgøres årligt af DMU ud fra koordinerede tællinger i NOVANA programmet (oktober, januar og maj) i samarbejde med English Nature, der bidrager med data fra Lindisfarne National Nature Reserve i England. Metode efter Clausen m.fl. (1998), opdateret.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

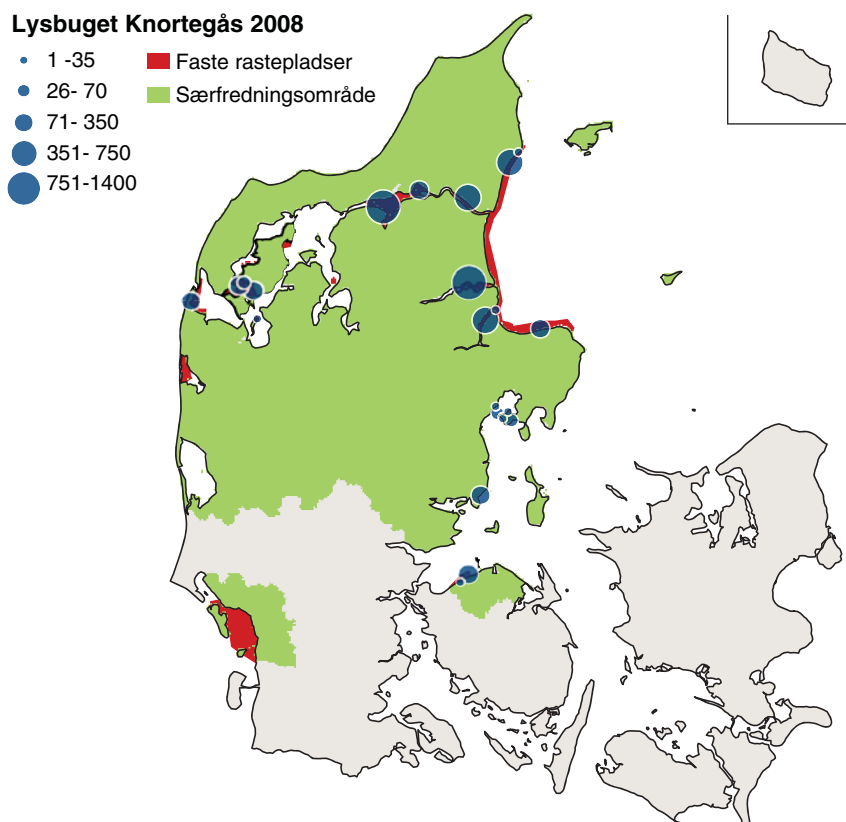
Knortegås står på EF-Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2 og kan gives en jagttid i Danmark og Tyskland.

Ud fra en bestandsbiologisk vurdering vil bestanden af mørkbuget knortegås kunne bære en vis jagtlig udnyttelse, hvorimod lysbuget knortegås ikke kan bære en jagtlig udnyttelse.

En eventuel jagtlig udnyttelse af knortegæs i Danmark skal dog planlægges nøje og må ikke foregå i områder, hvor lysbuget knortegås forekommer, fordi racerne ikke altid vil kunne skelnes med sikkerhed i jagtsituationer. Det skyldes dels, at nogle adulte lysbugede knortegæs kan være noget mørke på bugen, men især, at de lysbugede 1.-års fugle er lige så mørkbugede som de mørkbugede knortegæs, og derfor kun kan kendes ud fra forældrenefuglenes dragt karakterer (Clausen & Fischer 1994).

Med den aktuelle udbredelse af lysbuget knortegås betyder det, at en eventuel jagttid på mørkbuget knortegås må kombineres med en særfredning af knortegås i flg. geografiske områder: Region Nordjylland, Region Midtjylland, Nordfyns, Esbjerg og Fanø Kommuner (Fig. 5.3.7).

Figur 5.3.7. Forekomsten af faste rastepladser for lysbuget knortegås i Danmark, defineret ud fra kriteriet, at der er en regelmæssig forekomst af internationalt betydelende antal (1% af bestanden). Prikkerne viser forekomsten af lysbugede knortegæs ved den seneste landsdækkende midvinteroptælling af vandfugle i januar-februar 2008 (I.K. Petersen m.fl., DMU upubl. data). Forslag til særfredningsområde for knortegås ved en eventuel genindførelse af jagt på arten er anført.

Bregnballe m.fl. (2003) anførte derudover flg. bemærkninger til en eventuel jagttid på knortegås, som stadig er gældende:

En eventuel genindførelse af jagt på mørkbuget knortegås må nøje overvejes, og må i givet fald ske i henhold til en forvaltningsplan, der som et minimum tager højde for følgende forhold:

- En genindførelse af jagt bør ske under hensyntagen til, at gæssene ikke vil være sky over for jægere i de første år, og at der derfor kan være risiko for, at mange gæs forholdsvis nemt vil kunne nedlægges. Det må være en forudsætning for en eventuel senere udvidelse af jagten, at bæredygtigheden kan dokumenteres.
- Dette kan søges opnået ved en kort jagttid. I dårlige yngleår trækker de mørkbugede knortegæs tidligt til og igennem Danmark (fra slutningen af september), mens trækket sker noget senere (fra først i oktober) i gode yngleår. En jagttid fra 16. oktober vil således medvirke til, at en jagtlig udnyttelse begrænses først og fremmest til gode yngleår, hvor især unge gæs vil indgå i udbyttet.
- Det må undgås, at jagt kommer til at medføre, at gæssenes generelle flugtafstand forøges væsentligt. Dette kan formentlig bedst opnås ved kun at tillade jagt på knortegås fra opankret båd og/eller ved trækjagt.
- Jagt bør heller ikke medføre, at gæssene fordrives fra deres naturlige fødesøgningsarealer og fortrækker til dyrkede arealer, hvor de kan forårsage markskader. De senere års oprettelser af jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder samt reservatudvidelsen i Vadehavet dækker hovedparten af gæssenes rasteområder og må forventes at kunne bidrage i betydeligt omfang til at fastholde gæssene i de nuværende fødesøgningsområder.

- I henhold til EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet er de eneste medlemsstater, hvor knortegås må jages, Danmark og Tyskland. En genindførelse af jagt på knortegås i Danmark må derfor forventes at tiltrække sig betydelig international opmærksomhed. En international forvaltningsplan under Bonn-konventionen ville i princippet kunne skabe ro om en dansk jagttid, og en sådan plan har været drøftet i en årrække. Det er dog for indeværende tvivlsomt, om der vil kunne opnås enighed om en sådan plan, med mindre mulighederne for en dansk jagttid udskydes på ubestemt tid. Udarbejdelse af en national forvaltningsplan, som skitseret ovenfor, bør derfor ske på en måde, at den i givet fald vil kunne indpasses i en efterfølgende international plan.
- Den betydelige internationale opmærksomhed omkring den mørkbugede knortegås indebærer samtidigt, at resultaterne af en eventuel genindførelse af jagttid på knortegæs i Danmark må kunne dokumenteres nøje. Et overvågningsprogram, der kan tilvejebringe dokumentation for effekterne af en jagttid, må derfor indgå blandt elementerne til en forvaltningsplan.

5.4 Vadefugle

Foto: Thomas Eske Holm.

Over 30 arter af vadefugle forekommer regelmæssigt i Danmark, enten som ynglende eller på træk. Mange af disse arter har tidligere haft jagttid i Danmark. I jagtloven af 1967 blev antallet af jagtbare vadefuglearter begrænset til 15, og efter jagtloven af 1982 trådte i kraft blev yderligere 10 arter fredet. Regnspover blev fredet i 1994 og enkeltbekkasin i 2004. Der er således i dag kun jagttid på dobbeltbekkasin og skovsneppe.

Baggrunden for de forskellige fredninger har været dels faldende bestandsstørrelser og dels en række problemer omkring jagtudøvelsen. De fleste arter optræder i tætte og blandede flokke, og især når de er i vinterdragt vil de i jagtmæssige situationer være vanskelige at skelne fra hinanden, uanset at jægernes artskenndskab i dag må antages at være langt bedre end for 30-40 år siden. Desuden er nogle af arterne – først og fremmest regnspoverne – særdeles følsomme over for forstyrrelser.

Det samlede jagtudbytte af "Andre vadefugle" - en samlerubrik i vildtudbyttestatistikken der inkluderede i alt 10 arter - steg fra ca. 30.000 i 1950 til ca. 70.000 i midten af 1970'erne (Strandgaard & Asferg 1980). Der er tilsyneladende ikke foretaget nogen samlet analyse af, hvad de forskellige fredninger har betydet for bestandsudviklingen, men det er formentlig rimeligt at antage, at de fleste danske artsfredninger ikke har ført til markante ændringer af bestandenes størrelse. Dette sandsynliggøres også af, at det danske jagtudbytte med enkelte undtagelser (vibe, hjejle og regnspover) kun udgjorde nogle få tusinde individer om året og dermed en forholdsvis begrænset andel af den samlede bestand.

Problemerne omkring artsidentifikation forværres af efterårstrækkets fænologi. For de fleste arter af vadefugle forløber efterårstrækket differentieret, således at de gamle fugle trækker i slutningen af juli og begyndelsen af august, mens trækket af ungfugle – hvis fjerdragt ligner de gamle fugles vinterdragt – for de fleste arter begynder i slutningen af august. En eventuel jagttid på disse arter, der i dag ikke kan starte før 1. september, vil altså omfatte den periode, hvor de forskellige arter er vanskelige at skelne.

Ved overvejelser om at genindføre jagttid på de forskellige arter af vadefugle må det derfor tages i betragtning, om det under jagtforhold er muligt at bestemme de pågældende arter sikkert. Det gælder ikke mindst for spover, idet stor og lille regnspove er vanskelige at kende i flugt, medmindre man hører kaldet, for kobbersnepper under dårlige lysforhold, for klirer og for islandsk ryle og andre mindre vadefuglearter i ungfugle- eller vinterdragt. Der er redegjort for forvekslingsmulighederne for de arter, hvor det er relevant. Generelt vil det ikke være hensigtsmæssigt at give jagttid til enkelte arter, der tilhører disse grupper, samtidig med, at andre er fredede.

Et andet træk, der må tages i betragtning ved vurderinger af, om de forskellige vadefuglearter kan bære en jagtlig udnyttelse, er deres populationsdynamiske karakteristika. Overlevelsen af voksne fugle er ikke så godt kendt for vadefugle som for fx for gæs og andefugle, men ud fra de foreliggende oplysninger må det vurderes, at den vil være sammenlignelig med fx svømmeænders, dvs. typisk omkring 70% om året. Imidlertid producerer de arter, der drøftes nedenfor, kun et enkelt kuld om året (inkl. en eventuel omlægning), og deres typiske kuldstørrelse er fire æg og dermed langt mindre end kuldstørrelsen hos svømmeænder (fx Har-

risen 1977). Det må derfor forventes, at bestande af vadefugle vil være mere følsomme over for en jagtlig udnyttelse end fx bestande af gæs, der har tilsvarende kuldstørrelser men væsentligt højere voksenoverlevelse, og svømmeænder, der har en sammenlignelig voksenoverlevelse men et væsentligt større reproduktivt potentiale. Når der, med undtagelse af stor regnspejl, ikke foreligger evidens for, at de forskellige bestande er vokset efter de tidligere fredninger, hænger dette formentlig sammen med, at jagtudbyttet i Danmark for de fleste arter var ret begrænset før fredningerne i 1967 og 1982.

Eventuelle overvejelser om atter at give nogle af disse arter en jagttid må desuden tage deres følsomhed over for forstyrrelser i betragtning. Det vil indebære, at det art for art må overvejes, om de er tilstrækkeligt beskyttede af det eksisterende reservatnetværk (der primært blev oprettet med henblik på at tilgodese gæs og svømmeænder), eller om man må overveje oprettelsen af nye reservater. Specielt må betydningen af jagt på disse arter i Vadehavet, der har international betydning som raste- og overvintringslokalitet for vadefugle, og hvor det i dag er tilladt at drive jagt på visse forlandsarealer og i marskområderne bag digerne, overvejes nøje på forhånd. Desuden vil det - fordi en genindførelse af en jagttid på disse arter må forventes at være politisk kontroversiel - være påkrævet at følge udbyttets artssammensætning samt den geografiske og tidsmæssige fordeling nøje. Til det formål vil det ikke være tilstrækkeligt at udbygge vildtudbyttestatistikken med nye samlerubrikker. En indberetning art for art vil være påkrævet, ligesom DMU's vingeundersøgelser må udbygges til at omfatte alle jagtbare arter vadefugle.

Strandskade

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	10.000-14.500 ynglepar, stigende
Flyway-bestand	150.000-250.000*. Stabil/stigende
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1982
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

* De dele af den europæiske bestand, der passerer Danmark på efterårstræk.

Forekomst og bestandsudvikling

Strandskaden yngler herhjemme langs alle kyster. Mellem 1980 og 1995 begyndte den i stigende omfang at yngle inde i landet (Grell 1998). De danske strandskader er hovedsageligt trækfugle, og selv om trækket påbegyndes i august, forlader hovedparten af fuglene først landet i september og oktober (Bønløkke m.fl. 2006).

Derudover passeres landet om efteråret af trækfugle fra de fennoskandiske og baltiske ynglebestande (Bønløkke m.fl. 2006). Danmark udgør for øjeblikket den nordøstligste del af artens overvintringsområde. De gennemtrækkende bestande påbegynder trækket i juli. Store antal forekommer efteråret igennem.

Den danske ynglebestand blev i 1990'erne vurderet til 7.000-8.000 par (Grell 1998) og til 10.000-14.500 og stigende af Birdlife International (2004). De norske, svenske, finske, og baltiske ynglebestande, der passerer landet på efterårstrækket, udgør tilsammen 50.000 -77.000 ynglepar (Birdlife International 2004), hvilket må antages at svare til en efterårsbestand på 150.000-250.000 fugle. Alle disse bestande er vurderet som enten stabile (Norge, Baltikum) eller stigende (Danmark, Sverige og Finland) af Birdlife International (2004).

Den samlede bestand i Vesteuropa udgør 1.020.000 fugle og bestanden har været i tilbagegang siden midten af 1980'erne (Wetlands International 2006, Delany m.fl. 2009). Nedgangen i den samlede vinterbestand skyldes tilsyneladende en nedgang i den hollandske ynglebestand, der er på 80.000-130.000 par (Birdlife International 2004). Antallet af strandskader, der overvintrer i Danmark, opgives til 45.000-50.000 fugle (Birdlife International 2004).

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Arten blev fredet i 1982. Indtil da var jagttiden 1.8. til 31.12.

Jagtudbytte

I midten af 1970'erne udgjorde det årlige udbytte ca. 3.000 fugle (Strandgaard & Asferg 1980).

Jagtens indflydelse på bestanden

Kan ikke vurderes.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Strandskade er på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2. Kun Danmark og Frankrig må give arten jagttid.

Den samlede europæiske bestand er i tilbagegang, uden at årsagerne kendes. De ynglebestande, som en jagtlig udnyttelse i Danmark i givet fald vil omfatte, er dog alle stabile eller i fremgang. Sammenlagt udgør disse bestande minimum 150.000-250.000 individer om efteråret, så bestanden er givetvis af en størrelse, der kan bære en jagtlig udnyttelse.

Det vides ikke, hvilke faktorer der begrænser størrelsen af de skandinaviske ynglebestande, men det mest sandsynlige er, at en eventuel jagtmortalitet vil være additiv. I så tilfælde vil der være en risiko for, at en jagtlig udnyttelse i Danmark vil medføre et indledningsvist fald i bestandsstørrelse, jf. Fig. 2.1 og 2.2. Størrelsen af dette fald vil afhænge af, hvor stor den jagtlige udnyttelse vil være, men hvis den er begrænset til de ca. 3.000 individer, der blev nedlagt årligt før fredningen i 1982, vil det være ret begrænset.

Såfremt man ønsker at give strandskade en jagttid, vil der næppe være behov for en tilvænningsperiode. Jagtlige forstyrrelser vil dog formentlig kunne påvirke antallet af strandskader, der efterårsraster i Danmark, og det vil derfor være nødvendigt at overvåge størrelsen og den geografiske fordeling af jagtudbyttet nøje.

Almindelig hjejle

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	5 par. Rødlistet som "kritisk truet"
Flyway-bestand: sydlig hjejle nordlig hjejle	30.000-40.000* 500.000-1.000.000*
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1982
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

*Størrelsen af den del af den europæiske bestand, der passerer Danmark på efterårs-trækket.

Forekomst og bestandsudvikling

Hjejlen er ved at forsvinde som ynglefugl i Danmark. Den aktuelle bestand er omkring 4-5 par (Birdlife International 2004), og arten er rødlistet som "kritisk truet".

Som trækfugl forekommer hjejle i store antal. Fuglene tilhører to forskellige bestande. Den ene (*P. apricaria apricaria* – "sydlig hjejle") yngler i Storbritannien, Fennoskandien og de Baltiske Lande. Den anden (*P. a. al-tifrons* – "nordlig hjejle") yngler dels i Grønland og Island (hvis ynglebestande overvintrer i Vesteuropa) og dels i Nordskandinavien, Rusland og det vestlige Sibirien. Større dele af denne bestand trækker om efteråret gennem Danmark (Delany m.fl. 2009). Efterårstrækket starter i Danmark i slutningen af juli og kulminerer i september og oktober. Gamle fugle trækker i august-september, unge i september-oktober. De to former kan ikke kendes fra hinanden i felten, i det mindste ikke i jagtmæssige situationer, når de er i ungfugle- eller vinterdragt.

I hovedtrækperioden kan hjejler raste overalt i landet. De største antal forekommer i Jylland (omkring Limfjorden, i Vestjylland og Vadehavet og i de østjyske fjorde), hvor de kan optræde i flokke på mange tusinde fugle. Størsteparten raster på marker og strandenge.

Den samlede europæiske bestand af sydlig hjejle er vurderet til 140.000-210.000 fugle om efteråret (Delany m.fl. 2009). Af disse hører formentlig 30.000-40.000 fugle til bestande, der passerer Danmark på efterårstrækket. Bestanden vurderes som faldende (Delany m.fl. 2009). De bestande af nordlig hjejle, der yngler i Norge, Sverige, Finland og Rusland og i større eller mindre omfang passerer Danmark på efterårstrækket, vurderes til 200.000-350.000 par af Birdlife International (2004), svarende til en efterårsbestand på 500.000-1.000.000 fugle. Bestanden vurderes som stabil (Delany m.fl. 2009).

I "Vejledning om jagt" er hjejle angivet som havende ugunstig bevaringsstatus. Der er ikke angivet nogen kilde og heller ikke oplyst nogen nærmere begrundelse for vurderingen – ud over at arten listes under overskriften "lokal". Ud fra det ovenstående må det formodes, at vurderingen gælder for sydlig hjejle, hvis bestande delvist vil berøres af en jagttid i Danmark.

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Arten blev fredet i 1982. Indtil da var jagttiden 1.8. til 31.12.

Jagtudbytte

I de sidste år med jagt på arten blev det årlige udbytte vurderet til 30.000 fugle (Strandgaard & Asferg 1980).

Jagtens indflydelse på bestanden

Det samlede udbytte i Europa kendes ikke, men i Frankrig blev der nedlagt 63.000 hjejler i jagtsæsonen 1998/99 (Landry & Migot 2000). Jagtens indflydelse på bestanden af sydlig hjejle må formodes at bidrage til den rate, hvormed bestanden går tilbage. Bestanden af nordlig hjejle er vurderet som stabil, og jagten må derfor vurderes som bæredygtig for denne race.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Hjejle er opført på både Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag I og Bilag II/2. Belgien, Danmark, Grækenland, Frankrig, Irland, Malta, Holland, Portugal og England må give arten jagttid.

Mulighederne for en jagttid på hjejle blev vurderet af Bregnballe m.fl. (2003), der konkluderede, at bestanden af gennemtrækkende hjejler kan gives en jagttid, men at denne må ligge ret sent af hensyn til den danske ynglebestand, med start tidligst 1.10. Den danske ynglebestands træktider og -forhold er imidlertid ukendte (Bønløkke m.fl. 2006), og selv om det er klart, at jo senere starten på en eventuel jagttid placeres, desto mindre vil risikoen for at nedlægge hjejler fra den danske ynglebestand være, er det ikke muligt at vurdere, hvornår de danske hjejler har forladt landet. Det må dog også tages i betragtning, at danske hjejler med meget stor sandsynlighed trækker mod SV, og at der er jagttid på arten i bl.a. Frankrig.

Det reservatnetværk, der blev oprettet i 1990'erne, tilgodeser kun i begrænset omfang hjejle (Bregnballe m.fl. 2003). Ud fra de tidligere undersøgelseresultater må det vurderes som en konkret mulighed, at en jagttid vil kunne påvirke antallet af hjejler, der raster i Danmark på efterårstrækket. Bregnballe m.fl. (2003) anbefalede, at der blev oprettet reserver for arten i dette tilfælde. Denne vurdering må fastholdes.

Strandhjejle

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	Yngler ikke i Danmark
Flyway-bestand	247.000. I tilbagegang
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1982
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

Forekomst og bestandsudvikling

Strandhjejlen er en højarktisk ynglefugl, der yngler i et bælte fra Canada i vest til Sibirien i øst. Efterårstrækket i Danmark starter i slutningen af juli og kulminerer omkring månedsskiftet august-september. Ganske store antal unge strandhjejler forekommer i Danmark gennem efteråret (Bønløkke m.fl. 2006), flest i Vadehavet.

Den del af bestanden, der passerer Vesteuropa på efterårstrækket, er senest opgjort til 247.000 fugle, og det vurderes, at den er i tilbagegang (Wetlands International 2006, Delany m.fl. 2009). I Vadehavet, hvor der udføres intensive optællinger, har arten dog vist stigende antal i de sidste 20 år, både i Vadehavet som helhed og i den danske del (JMMB 2008).

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Arten blev fredet i 1982. Indtil da var jagttiden 1.8. til 31.12.

Jagtudbytte

Det er ikke muligt at vurdere, hvor mange fugle der årligt blev nedlagt, pga. forvekslingsmuligheder med andre vadefuglearter, først og fremmest hjejle (Strandgaard & Asferg 1980).

Jagtens indflydelse på bestanden

Bestanden er i tilbagegang, uden at der dog er noget mere konkret kendskab til hverken den rate, hvormed den går tilbage, eller til årsagerne. Det kan derfor ikke udelukkes, at dødelighed fra jagt vil være additiv og dermed bidrage til tilbagegangen. Antallet af nedlagte strandhjejler og dermed effekten af en jagttid vil dog formentlig være begrænset.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Strandhjejle er på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2. Danmark, Frankrig, Malta og England må give arten jagttid.

Ud fra en bestandsbiologisk betragtning bør arten kunne bære en begrænset jagtlig udnyttelse. Mere præcise oplysninger om den rate, hvormed bestanden går tilbage, vil dog kunne ændre vurderingen.

Vibe

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	30.000-45.000 par. Faldende
Flyway-bestand	700.000-1.250.000*. Faldende
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1982
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

* Den del af bestanden, hvis efterårstræk passerer Danmark.

Forekomst og bestandsudvikling

Viben er en almindelig ynglefugl i Danmark. Arten yngler i de fleste dele af Europa, og overvintringsområderne findes i Vesteuropa, fra Danmark mod sydvest til Frankrig og Den Iberiske Halvø og Nordafrika (Marokko, Algeriet og Tunesien). Den danske ynglebestand trækker relativt sent. Trækket påbegyndes i september, hvor de første genmeldinger af danske viber findes i udlandet, men først i november ligger den gennemsnitlige position af genmeldte danske viber SV for Danmark. Ringmærkninger viser, at fugle fra de fennoskandiske og baltiske lande passerer Danmark på efterårstrækket (Bønløkke m.fl. 2006).

Den danske ynglebestand er vurderet til 30.000-45.000 par (Birdlife International 2004). Optællinger af ynglefugle viser faldende antal gennem en længere periode, og bestandsindeks er aktuelt ca. 30% af værdien i 1970'erne (Heldbjerg & Eskildsen 2008). Tilbagegangen har dog indtil videre ikke været stor nok til at påvirke vibens placering på rødlisten. På den danske rødliste er vibe vurderet som "ikke truet".

Den samlede europæiske bestand er vurderet til 5,1-8,4 mio. fugle, og til at være faldende (Wetlands International 2006, Delany m.fl. 2009). Tallet omfatter dog alle NV-europæiske bestande. De bestande, der passerer Danmark på efterårstræk, omfatter aktuelt 185.000-335.000 ynglepar (Birdlife International 2004), hvilke må antages at svare til en efterårsbestand på ca. 700.000-1.250.000 individer. Bestandene er generelt i kraftig tilbagegang (Birdlife International 2004, Delany m.fl. 2009). I fx England halveredes bestanden mellem 1987 og 1998 (Delany m.fl. 2009). Vurderingerne af bestandstrends i de områder, hvis vibebestande trækker gennem Danmark om efteråret, varierer dog. Birdlife International (2004) vurderede, at de svenske og finske bestande var stabile, mens Delany m.fl. (2009) omtaler dem som værende i tilbagegang.

I "Vejledning om jagt" vurderes vibe at have ugunstig bevaringsstatus, med angivelse af det franske ONC (Office Nationale de la Chasse) som kilde. Der er ikke oplyst nogen nærmere årsag til vurderingen, ud over at arten er opført under overskriften "Local".

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Arten blev fredet i 1982. Indtil da var jagttiden 1.8. til 31.12.

Jagtudbytte

I de sidste år med jagt på arten blev det årlige udbytte vurderet til 10.000 fugle.

Jagtens indflydelse på bestanden

Bestanden er i tilbagegang og en jagtlig udnyttelse vil kunne forøge den rate, hvormed den går tilbage. I det omfang, tilbagegangen forårsages af tab af ynglehabitat, kan en jagtlig udnyttelse dog godt være bæredygtig (jf. Fig. 3.5.4).

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Vibe er på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2. Belgien, Danmark, Grækenland, Spanien, Frankrig, Irland, Italien og Malta må give arten jagttid.

Da vibens efterårstræk ligger relativt sent, må det forventes, at en eventuel jagttid, med start fx 1.9., kan resultere i et udbytte sammenligneligt med de 10.000 fugle, der årligt blev nedlagt i 1960'erne. Den danske bestand trækker også sent, og det må derfor forventes, at fugle fra den danske ynglebestand vil udgøre en ikke ubetydelig andel af udbyttet.

De bestande af vibe, der trækker gennem Danmark om efteråret, er stadig store nok til at de teoretisk vil kunne bære en vis jagtlig udnyttelse. Men de er i tilbagegang, og har været det gennem en længere årrække. Ved eventuelle overvejelser om genindførelse af en jagttid må det tages i betragtning, at en jagtlig udnyttelse vil kunne øge den rate, hvormed bestandene går tilbage – i et omfang svarende til størrelsen af udbyttet. Der findes ingen oplysninger om det samlede europæiske udbytte, men i Frankrig blev der i jagtsæsonen 1998/99 nedlagt 435.000 viber (Landry & Migot 2000).

Viben er let at kende fra andre fuglearter, så der er ingen forvekslingsproblemer. Hvis man ønsker at give viben en jagttid, kan den indføres uden nogen særlig overgangsperiode.

Islandsk ryle

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	Yngler ikke i Danmark
Flyway-bestand	Ca. 950.000. Stabil/faldende
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1982
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

Forekomst og bestandsudvikling

Islandsk ryle yngler ikke i Danmark. På efterårstræk forekommer to bestande, hvoraf den ene (*Calidris canutus canutus*) yngler i det arktiske Sibirien og overvintrer i det vestlige og sydlige Afrika. Den anden (*C. c. islandica*) yngler i arktisk Canada og Grønland og overvintrer i Vesteuropa. Efterårstrækket gennem Danmark begynder for begge underarter allerede i juli og fortsætter til ind i oktober. De største antal forekommer i Vadehavet.

Den sibiriske bestand er på ca. 400.000 fugle, og er muligvis faldende (Delany m.fl. 2009). Den canadisk-grønlandske bestand er på 450.000 fugle, og den vurderes at være faldende (Wetlands International 2006, Delany m.fl. 2009).

I "Vejledning om jagt" er islandsk ryle uden nogen nærmere kildeangivelse vurderet til at have ugunstig bevaringsstatus. Det fremgår ikke, på hvilket grundlag vurderingen er foretaget, ud over at arten er opført under overskriften "Local".

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Arten blev fredet i 1982. Indtil da var jagttiden 1.8. til 31.12.

Jagtudbytte

I de sidste år med jagt på arten blev det årlige udbytte vurderet til 5.000 fugle (Strandgaard & Asferg 1980).

Jagtens indflydelse på bestanden

I hvert fald den ene af de to bestande, der forekommer i Danmark, vurderes som værende i tilbagegang. Der er ingen oplysninger om den rate, hvormed bestanden går tilbage, og heller ikke om årsagerne. Det kan derfor ikke udelukkes, at en jagtlig udnyttelse vil kunne bidrage additivt til tilbagegangen. Et begrænset udbytte på 5.000 fugle årligt må dog forventes at have en begrænset effekt.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Islandsk ryle er på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2. Danmark og Frankrig må give arten en jagttid.

Ud fra en bestandsbiologisk vurdering er begge de bestande, der forekommer i Danmark, store nok til at kunne bære en jagtlig udnyttelse. Men det kan som anført ikke udelukkes, at en åbning for jagt på arten vil

kunne forøge den rate, hvormed den canadisk-grønlandske bestand går tilbage (jf. Fig. 3.1 og 3.4).

Islandsk ryle trækker og raster i tætte flokke, ofte sammen med andre mindre vadefuglearter (fx andre rylearter og brushøns). Når fuglene er i vinterdragt (i Danmark fra slutningen af august) er de vanskelige at kende fra de andre arter, og ikke mindst i jagtsituationer. Risikoen for, at en jagttid på islandsk ryle vil føre til, at andre mindre vadefuglearter nedlægges pga. forveksling, må vurderes som betydelig.

Enkeltebekkasin

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	Yngler ikke i Danmark
Flyway-bestand	> 1.000.000. Sandsynligvis stabil
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 2004
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

Forekomst og bestandsudvikling

Enkeltebekkasinen yngler ikke i Danmark. De bestande, der passerer landet på efterårstræk, yngler i Fennoskandien og Rusland (Bønløkke m.fl. 2006). Efterårstrækket passerer Danmark fra september til ind i november. Der kan dog forekomme enkelte fugle vinteren igennem.

Enkeltebekkasinen lever meget skjult, og arten må siges at være meget utilstrækkeligt dækket af de forskellige optællingsprogrammer. Den eksisterende viden er derfor begrænset.

Den norske ynglebestand er vurderet til 1.000-5.000 par, den svenske til 2.000-4.000, den finske til 10.000-15.000 og den russiske til 4.800-46.000 (Birdlife International 2004). Arten angives som stabil i Fennoskandien og Baltikum og i tilbagegang i Rusland.

Det er kun få enkeltebekkasiner, der registreres ved optællinger om vinteren, og bestandsestimatet bliver tilsvarende usikkert. De optalte antal står da også i en betydelig kontrast til jagtudbyttet, da der generelt nedlægges flere enkeltebekkasiner, end der optælles. På baggrund af disse tal er den samlede overvintrende bestand i Europa senest vurderet til > 1.000.000 fugle, og deres antal menes at være stabilt (Delany m.fl. 2009). Det skal bemærkes, at vurderingen af den overvintrende bestand er i betydelig uoverensstemmelse med vurderingerne af ynglebestandene.

Enkeltebekkasinen er vurderet som havende ugunstig bevaringsstatus i "Vejledning om jagt", og DMU er angivet som kilde. DMU har tidligere sendt materiale om enkeltebekkasin til Kommissionen, men har imidlertid aldrig afgivet nogen vurdering af bevaringsstatus, så vurderingen må, så vidt det kan konstateres, være foretaget af Kommissionens eget embedsværk. Der gives ingen nærmere begrundelse for vurderingen, ud over at arten er opført under overskriften "Sårbar, kraftig tilbagegang".

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Enkeltebekkasin blev fredet i Danmark i 2004. Indtil da var jagttiden 1.8. til 31.12. Arten har jagttid i Frankrig, Irland, Nordirland, Spanien og Portugal.

Jagtudbytte

Jagtudbyttet for enkeltebekkasin har tidligere været slået sammen med udbyttet for dobbeltebekkasin. Men ud fra vingeundersøgelserne kan det vurderes, at enkeltebekkasin udgjorde ca. 9% af de to arters samlede ud-

bytte, hvilket betyder, at der blev nedlagt ca. 2.500 enkeltbekkasiner årligt.

Jagts indflydelse på bestanden

Kan ikke bedømmes sikkert, men det må formodes, at et udbytte på 2.000-3.000 fugle årligt ikke kan påvirke bestandens udvikling måleligt.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Enkeltbekkasinen står på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/1. Arten kan dermed gives jagttid i alle EU-lande.

Det vurderes, at der årligt nedlægges 154.000 enkeltbekkasiner i Europa og Nordafrika (Wetlands International 2006), og selvom arten går tilbage i nogle mindre bestande i de sydlige og vestlige yngleområder, vurderes den centrale del af ynglebestandene at være stabile eller at have et svagt stigende antal (Delany m.fl. 2009). Det vurderes derfor, at genindførelse af en jagttid i Danmark ikke vil have nogen negativ effekt på bestanden.

En jagttid på enkeltbekkasinen vil kunne indføres uden nogen særlig overgangsperiode.

Stor kobbersneppe

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	700-725 par. Rødlistet som "næsten truet"
Flyway-bestand	Under 1.000 par [*]
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1982
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

^{*} Den del af bestanden, der kan passere Danmark på efterårstræk.

Forekomst og bestandsudvikling

Stor kobbersneppe yngler i Danmark. Den yngler i de fleste europæiske lande, i et bælte fra Island over England, Holland, Tyskland, Danmark og Sverige til Rusland. Arten ankommer til ynglepladserne i marts og trækker sydpå lige efter ynglesæsonens afslutning i juli. Uden for ynglesæsonen forekommer arten fåtalligt ved kyster.

Et mindre antal store kobbersnepper fra de fennoskandiske og baltiske ynglebestande passerer Danmark på efterårstrækket (Bønløkke m.fl. 2006).

Den samlede vesteuropæiske bestand er vurderet til 162.000-183.000 fugle, og antallet er stærkt faldende (Delany m.fl. 2009). Langt den største del udgøres dog af de hollandske (45.000-50.000 par), islandske (15.000-25.000 par) og russiske (13.000-30.000 par) bestande (Birdlife International 2004), der yderst fåtalligt optræder i Danmark. Den danske ynglebestand er vurderet til 700-725 par, mens bestandene i Norge, Sverige, Finland, Estland og Letland er vurderet til sammenlagt 960-1.700 par (Birdlife International 2004). Angiveligt er de fennoskandiske og baltiske bestande gået yderligere tilbage i de senere år og er aktuelt sammenlagt under 1.000 par.

Stor kobbersneppe er vurderet til at have ugunstig bevaringsstatus i "Vejledning om jagt", med anførelse af DMU som kilde. Da der ikke indgår nogen sådan vurdering i det materiale, DMU har fremsendt, må det være kommissionens eget embedsværk, der har foretaget den. Vurderingen er dog utvivlsomt korrekt.

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Arten blev fredet i 1982. Indtil da var jagttiden 1.8. til 31.12.

Jagtudbytte

Det er ikke muligt at vurdere, hvor mange fugle der årligt blev nedlagt, da der var store muligheder for forveksling med andre vadefuglearter (Strandgaard & Asferg 1980).

Jagtens indflydelse på bestanden

Kan ikke vurderes, men må formodes at være additiv i en situation, hvor bestanden er i tilbagegang.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Stor kobbersneppe står på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2. Danmark og Frankrig må give arten jagttid. Der har tidligere været jagttid på arten i Frankrig, men pga. bestandsudviklingen er der netop introduceret en 5-årig midlertidig fredning, der er trådt i kraft fra efteråret 2008.

I regi af AEWA (African-Euroasian Waterbird Agreement) er der i september 2008 vedtaget en handlingsplan, der har til formål at standse tilbagegangen. I henhold til denne handlingsplan - som er tiltrådt af Danmark - kan Danmark ikke genindføre en jagtlig udnyttelse af stor kobbersneppe for indeværende.

De bestande, der enten yngler i Danmark eller kan forekomme på træk, udgør sammenlagt 1.000-2.000 par, svarende til en efterårsbestand på formentlig 4.000-8.000 fugle. Bestanden er således klart for lille til at kunne bære en jagtlig udnyttelse og vil fortsat være det selv i tilfælde af, at tilbagegangen stopper.

Lille kobbersneppe

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Yngler ikke i Danmark
Flyway-bestand	Over 700.000. Stabil/Faldende
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1982.
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

Forekomst og bestandsudvikling

Lille kobbersneppe yngler ikke i Danmark, men to bestande forekommer på efterårstræk. Den ene yngler i det nordlige Skandinavien og Rusland og overvintrer i Vesteuropa og Nordvestafrika. Den anden yngler i det vestlige og centrale Sibirien, passerer Vesteuropa under trækket og fortsætter til Vest- og Sydvestafrika. Om efteråret ankommer de små kobbersnepper til Danmark i slutningen af juli og begyndelsen af august, og antallet aftager gradvist til december.

Den skandinavisk-russiske bestand er på 120.000 fugle, og dette antal vurderes at være stabilt. Den bestand, der yngler i det nordlige Sibirien, er på 600.000 fugle, og dette antal vurderes at være faldende (Wetlands International 2006, Delany m.fl. 2009). Tællinger i Vadehavet gennem de sidste 20 år viser, at antallet i det samlede Vadehav har været stabilt, mens det i den danske del er faldet (JMMB 2008).

I "Vejledning om jagt" er lille kobbersneppe angivet som havende ugunstig bevaringsstatus. Der er ikke angivet nogen kilde, og grundlaget for vurderingen er ikke oplyst, ud over at arten er opført under overskriften "Sårbar, kraftig tilbagegang". Med henvisning til de oplysninger, der er givet ovenfor, må der sættes spørgsmålstegn ved, om arten reelt har ugunstig bevaringsstatus i de dele af Europa, der omfattes af direktivet.

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Arten blev fredet i 1982. Indtil da var jagttiden 1.8. til 31.12.

Jagtudbytte

Det vurderes, at der årligt blev nedlagt ca. 7.000 små kobbersnepper i de sidste år med jagttid på arten (Strandgaard & Asferg 1980).

Jagtens indflydelse på bestanden

Den sibiriske bestand angives at være i tilbagegang, uden at der findes mere konkrete oplysninger om den hastighed, hvormed bestanden går tilbage, eller om de eventuelle årsager. Det kan derfor ikke udelukkes, at en jagtlig udnyttelse vil kunne forøge den rate, hvormed bestanden falder (jf. Fig. 3.3).

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Lille kobbersneppe er på både Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag I og Bilag II/2. Danmark, Frankrig og England må give arten en jagttid.

Da arten havde jagttid i Danmark, blev de fleste små kobbersnepper nedlagt i august, og med en jagtstart, der tidligst vil kunne placeres 1.9., må det forventes, at et eventuelt udbytte vil være noget mindre end de 7.000 fugle, der blev nedlagt tidligere. Ud fra en bestandsmæssig betragtning bør lille kobbersneppe derfor kunne bære en begrænset jagtlig udnyttelse, uden at det vil medføre målelige påvirkninger af bestandens størrelse.

Det må desuden indgå i overvejelser om en eventuel jagttid, at der under visse omstændigheder vil kunne være risiko for forveksling med stor kobbersneppe.

Stor regnspove

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	390-550 par
Flyway-bestand	150.000-250.000 [*] . Faldende
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1994
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

* Den del af den samlede bestand, der vurderes at passere Danmark på efterårstræk.

Forekomst og bestandsudvikling

Stor regnspove yngler i Danmark og i det meste af Europa mod øst til Uralbjergene. Den overvintrer i Vesteuropa, omkring Middelhavet og i Vestafrika. Efterårstrækket starter allerede i slutningen af juni, og antallet af trækkende fugle kulminerer i slutningen af juli og august. Genmeldinger viser, at de store regnspove, der trækker gennem Danmark om efteråret, primært er fra de syd- og østsvenske bestande, med enkelte fugle fra Norge og Estland (Bønløkke m.fl. 2006).

Den danske ynglebestand af stor regnspove er vurderet til 390-550 par og svagt stigende (Birdlife International 2004). Den samlede europæiske bestand vurderes at udgøre 700.000-1.000.000 fugle, og bestanden har været faldende gennem en årrække (Wetlands International 2006, Delany m.fl. 2009). De bestande, der passerer Danmark om efteråret, udgør i alt 50.000-75.000 ynglepar (Birdlife International 2004), hvilket må formodes at svare til en efterårsbestand på 150.000-250.000 fugle.

I "Vejledning om jagt" angives, at stor regnspove har ugunstig bevaringsstatus, og DMU angives som kilde. Da DMU ikke på daværende tidspunkt havde foretaget nogen vurdering, må vurderingen være foretaget af Kommissionens egne embedsmænd. Der er ikke givet nogen nærmere begrundelse, ud over at arten er opført under overskriften "Moderat tilbagegang".

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

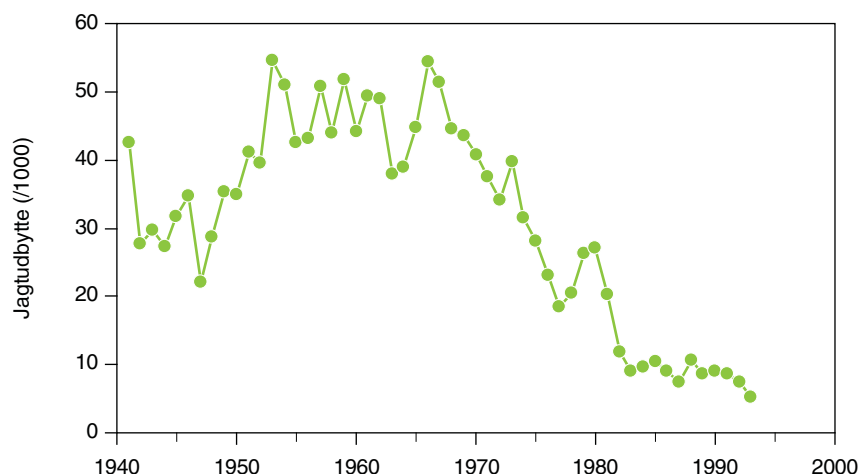
Til og med jagtsæsonen 1981/82 havde stor regnspove jagttid fra 1.8. til 31.12. Fra 1982/83 var jagttiden 1.9. til 31.12. I 1994 blev arten fredet.

Jagtudbytte

Fra 1941 til 1970 steg udbyttet af regnspover (samlerubrik i vildtudbyttestatistikken for stor og lille regnspove). I 1970'erne faldt det kraftigt og udgjorde i årene umiddelbart før august-fredningen i 1982 10.000-20.000 fugle. 1982-93 udgjorde det årlige udbytte 5.000-8.000 fugle (Fig. 5.4.1).

Langt de fleste spover blev indtil 1982 nedlagt i august, og efter at starten på jagtsæsonen i 1983 blev udskudt til 1. september, blev 55% af udbyttet taget i den første uge af september, mens mindre end 15% blev taget efter 1. oktober (Henriksen 1991).

Figur 5.4.1. Det samlede årlige jagtudbytte af stor og lille regnspove i Danmark, 1941/42-1993/94.

Samtidig ændrede artsfordelingen sig, fordi lille regnspove trækker tidligere end stor regnspove. Det er vurderet, at stor regnspove udgjorde 2/3 af udbyttet af spover indtil 1982 (Strandgaard & Asferg 1980), og 98% af udbyttet efter 1982 (Henriksen 1991).

Jagten indflydelse på bestanden

Det er vurderet, at det jagttryk, der var på stor regnspove i Danmark frem til 1981/82, var så stort, at det havde en negativ effekt på den del af bestanden, som opholder sig i Vadehavet og trækker videre til Sydvesteuropa for at overvintre (Laursen 2005). Efter fredningen i 1994 er der konstateret en stigning i antallet af stor regnspove i Vadehavet om efteråret. Denne afspejler sandsynligvis snarere ophøret af jagtlige forstyrrelser og et mildere klima end en vækst i bestanden.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Stor regnspove er på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2. Danmark, Frankrig, Irland og England må give arten en jagttid.

De bestande af stor regnspove, der trækker gennem Danmark om efteråret, er i teorien store nok til at kunne tåle en vis jagtlig udnyttelse. De er imidlertid i tilbagegang, og det kan derfor ikke udelukkes, at en jagttid vil kunne øge den hastighed, hvormed de går tilbage.

Det vil imidlertid begrænse udbyttets størrelse, at jagten starter 1.9., jf. det resultat af jagttidsændringen i 1982, der er beskrevet ovenfor. Det forventede udbytte af arten med en jagttid fra fx 1.9. til 31.12. vil derfor være højst 5.000-8.000 individer, ligesom i årene 1983-1993.

Hvis man vil overveje at genindføre jagttid på stor regnspove i Danmark, må følgende tages i betragtning:

- Stor regnspove er ekstremt følsom over for forstyrrelser, med flugtafstande på op til 1.000 m. Antallet af store regnspove, der raster i Vadehavet, er steget efter fredningen i 1994 (Laursen 2005). En jagttid på arten må forventes atter at øge flugtafstandene og vil kunne begrænse antallet af fugle, der raster i Danmark. Vil man overveje en jagttid, bør behovet for jagtfrie reservater undersøges først.

- Stor og lille regnspove er svære at skelne i flugt, medmindre man hører kaldet. Den eneste effektive måde at undgå forvekslinger på vil være at give de to arter samme jagttid.

Lille regnspove

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Yngler ikke i Danmark
Flyway-bestand	190.000-340.000. Stabil
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1994
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

Forekomst og bestandsudvikling

Lille regnspove yngler ikke i Danmark. Den yngler i Skandinavien mod øst til det Nordvestlige Rusland og overvintrer i Vestafrika. På efterårs-trækket begynder fuglene at ankomme til Danmark allerede i slutningen af juni. Hovedtrækket finder sted i juli og august, og størsteparten af fuglene trækker hurtigt videre til overvintringsområderne.

Den samlede bestand tæller 69.000-116.000 ynglepar, hvilket vurderes at svare til en efterårsbestand på 190.000-340.000 fugle, og bestanden er sandsynligvis stabil (Wetlands International 2006, Delany m.fl. 2009).

Tidligere jagttid i Danmark

Jagttid

Til og med jagtsæsonen 1981/82 havde lille regnspove jagttid fra 1.8. til 31.12. Fra 1982/83 var jagttiden 1.9. til 31.12. I 1994 blev arten fredet.

Jagtudbytte

Før udskydelsen af starten på jagtsæsonen fra 1.8. til 1.9. i 1982 udgjorde lille regnspove anslåelsesvis 1/3 af det samlede udbytte (Strandgaard & Asferg 1980), mens udbyttet i perioden 1983-1993 formentlig på var på 100-200 fugle årligt (Henriksen 1991, og se Fig. 5.4.1).

Jagtens indflydelse på bestanden

Da udbyttet i årene 1983-1993 udgjorde 100-200 fugle, kan der ikke have været målelige påvirkninger af bestandens størrelse.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Lille regnspove er på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2. Danmark, Frankrig og England må give arten en jagttid.

Ud fra en bestandsbiologisk betragtning kan lille regnspove bære en jagtlig udnyttelse. Arten passerer Danmark meget tidligt på sit efterårstræk, og langt den største del af bestanden er trukket videre inden udgangen af august. Med en eventuel jagtstart 1.9. vil udbyttet derfor med stor sandsynlighed være begrænset til nogle få hundrede fugle.

I jagtlig situationer er der betydelige forvekslingsmuligheder med stor regnspove. I flugt er de to arter meget vanskelige at kende fra hinanden, medmindre man kan høre kaldet. Det vil utvivlsomt give anledning til forvekslinger, hvis lille regnspove gives en jagttid samtidig med, at fredningen af stor regnspove opretholdes.

Sortklire

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Yngler ikke i Danmark
Flyway-bestand	60.000-120.000. Stabil
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1982
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

Forekomst og bestandsudvikling

Sortklire yngler i Nordskandinavien og det vestlige Rusland. Den overvintrer i Vest- og Sydeuropa samt i Vestafrika. I Danmark ankommer de første sortklirer på efterårstræk allerede i slutningen af juni. Trækket kulminerer i slutningen af juli, og de fleste af fuglene trækker hurtigt videre til vinterområderne. Arten er således kun kortvarigt i landet. Arten træffes i lavvandede søer og sumpede områder, ofte nær kyster. Flest fugle ses i Vadehavet.

Efterårsbestanden er vurderet til 60.000-120.000 individer og til at være "sandsynligvis stabil" (Delany m.fl. 2009), eller måske svagt faldende.

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Sortklire har været fredet i Danmark siden 1982. Indtil da var jagttiden 1.8. til 31.12.

Jagtudbytte i Danmark

Det vurderes, at der årligt blev nedlagt ca. 700 sortklirer årligt i midten af 1970'erne (Strandgaard & Asferg 1980).

Jagtens indflydelse på bestanden

Det er ikke sandsynligt, at et udbytte på ca. 700 fugle årligt kan have påvirket bestandens størrelse i måleligt omfang.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Sortklire er på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2. Danmark og Frankrig er de eneste lande i EU, der må give arten en jagttid.

Sortklire må ud fra en bestandsbiologisk betragtning vurderes at kunne bære en jagtlig udnyttelse af et begrænset omfang. Artens efterårstræk finder hovedsageligt sted i juli-august, og størsteparten af fuglene har passeret Danmark inden en eventuel jagtstart 1.9. En del sortklirer kan dog stadig opholde sig i Vadehavet. Udbyttet må derfor i givet fald formodes at være mindre end de 700 individer, der blev nedlagt i de tidligere sæsoner med jagt.

Sortklire trækker ofte i flok og gerne sammen med andre klirearter. I jagtsituationer vil den være vanskelig at kende fra andre klirearter, når den er i vinterdragt, og i tilfælde af en jagttid vil der være betydelig risiko for forvekslinger.

Rødben

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	12.000-15.000 par. Stabil
Flyway-bestand	200.000-350.000*. Stabil
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1982
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

* Den del af den europæiske bestand, der passerer Danmark på efterårstrækket.

Forekomst og bestandsudvikling

Rødben yngler i store dele af Nordeuropa, herunder også i Danmark. Der er desuden en underart (islandsk rødben, *Tringa totanus robusta*), som yngler i Island, og som overvintrer i Danmark i mindre antal. Overvintringsområdet for den nordeuropæiske bestand findes i Vesteuropa og langs Vestafrikas kyster. Den islandske bestand overvintrer i Storbritannien og i Vadehavsområdet, herunder også i den danske del. I Danmark begynder efterårstrækket i juli. Trækket kulminerer i august, for derefter at aftage til ind i oktober.

Den danske ynglebestand er vurderet til 12.000-15.000 par (Birdlife International 2004), og den Fennoskandiske ynglebestand er opgjort til 63.000-103.000 ynglepar (Delany m.fl. 2009), svarende til en efterårsbestand på 200.000-350.000 fugle. Bestanden vurderes som "muligvis stabil" (Delany m.fl. 2009). Den islandske bestand er vurderet til 150.000-400.000 fugle, og den vurderes at være stabil eller muligvis stigende (Delany m.fl. 2009).

I "Vejledning om jagt" er rødben vurderet til at have ugunstig bevaringsstatus, og "98 DMU" er angivet som kilde. DMU har ikke foretaget nogen vurdering før 2003, hvor den i øvrigt er provisorisk vurderet som gunstig for så vidt angår forekomsten i Danmark (Pihl m.fl. 2003), så vurderingen må være foretaget af Kommissionens eget embedsværk. Det er ikke oplyst, på hvilket grundlag vurderingen er foretaget, ud over at arten står opført under overskriften "Moderat tilbagegang".

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Arten blev fredet i 1982. Indtil da var jagttiden 1.8. til 31.12.

Jagtudbytte

Det vurderes, at der blev nedlagt ca. 10.000 rødben årligt i de sidste år med jagttid på arten (Strandgaard & Asferg 1980).

Jagtens indflydelse på bestanden

Det er ikke muligt at vurdere indflydelsen af den daværende jagtlig udnyttelse på bestanden af rødben. De samlede bestande var formentlig større omkring 1980, end de er i dag, hvilket kunne tyde på, at en jagtlig udnyttelse på 10.000 ikke har haft større effekter. Dette understøttes for så vidt af, at fredningen i 1982 ikke synes at have haft målelige effekter på bestandens udvikling.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Rødben er på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2. Danmark, Frankrig, Italien og England må give arten jagttid.

Rødben må ud fra en bestandsbiologisk betragtning vurderes at kunne bære en vis jagtlig udnyttelse. Artens efterårstræk finder hovedsageligt sted i juli-august, og størsteparten af fuglene har passeret Danmark inden en eventuel jagtstart 1.9. Det årlige jagtudbytte må derfor i givet fald formodes at ville blive mindre end de 10.000 individer der blev nedlagt i de tidligere jagtsæsoner.

Rødben trækker ofte i flok og gerne sammen med andre klirearter. I jagtsituationer vil der derfor være en ikke ubetydelig risiko for forveksling med andre klirearter.

Hvidklire

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Yngler ikke i Danmark
Flyway-bestand	190.000-270.000*. Stabil
Gældende jagttid	Ingen. Fredet siden 1967
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

* Den del af den europæiske bestand, der passerer Danmark på efterårstrækket.

Forekomst og bestandsudvikling

Hvidklire yngler ikke i Danmark. Arten yngler i Skotland over Skandinavien til Finland, og overvintrer i det sydvestlige Europa og det vestlige Afrika. På efterårstrækket ankommer de første fugle til Danmark i juli. Trækket kulminerer i august og afsluttes i september.

De bestande, der trækker gennem Danmark, udgør 190.000-270.000 fugle, og udviklingen vurderes at være stabil (Delany m.fl. 2009).

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Hvidklire blev fredet i 1967. Indtil da var jagttiden 1.8. til 31.12.

Jagtudbytte

Det vurderes, at der årligt blev nedlagt ca. 4.000 hvidklirer i de sidste år med jagttid på arten (Strandgaard & Asferg 1980).

Jagtens indflydelse på bestanden

Ukendt, men sandsynligvis begrænset.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Hvidklire er på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2. Danmark og Frankrig må give arten jagttid.

Hvidklire må ud fra en bestandsbiologisk betragtning vurderes at kunne bære en vis jagtlig udnyttelse. Artens efterårstræk finder hovedsageligt sted i juli-august, og størsteparten af fuglene har passeret Danmark inden en eventuel jagtstart 1.9. Det årlige udbytte må derfor i givet fald formodes at være mindre end de 4.000 individer, der blev nedlagt i de tidligere jagtsæsoner.

Hvidklire trækker ofte i flok og gerne sammen med andre klirearter. Der er forvekslingsmuligheder med sortklire, når denne er i vinterdragt, dvs. efter 1.9., og med tinksmed og svaleklire.

5.5 Måger og kragefugle

Foto: Morten D.D. Hansen.

Hættemåge

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	110.000-125.000 par i 2000. Faldende
Flyway-bestand	1.000.000-2.000.000*. Faldende
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1994
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

* Den del af den europæiske bestand, der passerer Danmark på efterårstrækket eller overvintrer.

Forekomst og bestandsudvikling

Hættemågen er en almindelig ynglefugl i Danmark. De fleste danske hættemåger er trækfugle og 85% af genmeldingerne af ringmærkede fugle i vinterperioden er fra udlandet. Efterårstrækket begynder tidligt, allerede i juli ligger gennemsnitspositionen for genmeldte unge hættemåger uden for Danmark, mens det for ældre fugle først er tilfældet i august (Bønløkke m.fl. 2006).

Trækket fra de fennoskandiske og baltiske ynglebestande passerer Danmark, og større antal af disse fugle overvintrer her i landet. Der er også genmeldinger af fugle fra det nordvestlige Rusland (Bønløkke m.fl. 2006). Hættemåger fra Rusland optræder især i november-marts.

I starten af 1960'erne blev den danske ynglebestand vurderet til ca. 400.000 par, men siden da er bestanden gået meget tilbage. I år 2000 blev ynglebestanden i Danmark skønnet til ca. 110.000-125.000 par (Birdlife International 2004). En lignende udvikling har fundet sted i andre nord-europæiske lande. Også den svenske bestand er mere end halveret inden for de seneste årtier.

Den samlede ynglebestand i Danmark, Fennoskandien og Baltikum blev opgjort til 347.000-522.000 ynglepar omkring år 2002 (Birdlife International 2004). Det vil svare til en efterårsbestand på 1.000.000-2.000.000 individer. Den russiske ynglebestand, der sammenlagt er på 200.000-500.000 par (Birdlife International 2004), er ikke indregnet i tallene, fordi det er uvist, hvor stor en del af den samlede bestand der overvintrer i Danmark. Trods omfattende tilbagegang over en længere årrække er bestandene af hættemåge således fortsat store.

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Hættemåge blev fredet i 1994. Indtil da var jagttiden 1. 9. til 29.2.

Jagtudbytte

Jagtudbyttet for hættemåge har været slået sammen med udbyttet for de andre jagtbare mågearter. Ud fra vingeundersøgelserne blev det estimeret, at der i sæsonerne 1990/91-1993/94 blev nedlagt hhv. 33.000, 17.000, 15.000 og 10.000 hættemåger.

Jagtens indflydelse på bestanden

Det er vanskeligt at vurdere jagtens bidrag til de tilbagegange, der har været i ynglebestandene. Betydningen af den ekstra dødelighed, som jagten har påført bestandene, afhænger af årsagerne til nedgangene, jf. Fig. 3.5.4. Der er indikationer på, at tilbagegangene i det mindste i nogle af yngleområderne kan skyldes et reduceret fødeudbud i yngletiden, i nogle områder som følge af omlægninger af landbruget, der bl.a. har betydet, at færre marker pløjes om foråret. I sådanne tilfælde har jagten næppe haft væsentlig betydning for, hvor kraftig bestandstilbagegangen har været. Samtidig har udbyttet været beskedent sammenlignet med det antal hættemåger, som har gjort brug af Danmark i jagtsæsonen, og sammenlignet med størrelsen af de gennemtrækkende og overvintrende ynglebestande.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Hættemåge er på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2. Belgien, Danmark, Tyskland, Estland, Spanien, Ungarn, Østrig, Slovakiet og Sverige kan give arten jagttid. Hættemåge har ingen jagttid i Sverige.

Ynglebestandene af hættemåge er i tilbagegang i alle de lande, hvorfra de trækkende og overvintrende gæster i Danmark kommer (Birdlife International 2004, Bønløkke m.fl. 2006). Det kan derfor ikke udelukkes, at en jagtmortalitet vil være additiv. Går man ud fra de tidligere udbyttetotal, må det dog forventes, at en eventuel jagttid fra fx 1. september til 31. december vil resultere i et jagtudbytte svarende til det gennemsnitlige udbytte over de sidste fire år, hvor arten havde jagttid i Danmark. Prognosen er dermed, at der i gennemsnit ville blive nedlagt færre end 20.000 hættemåger om året. Dette udbytte er forholdsvis begrænset set i forhold til størrelsen af ynglebestandene.

Faldende udbud af føde i yngletiden kan være en væsentlig årsag til tilbagegange i dele af bestandene, og i det omfang, dette er tilfældet, vil påvirkningerne af ynglebestandene kunne svare til de scenarier, der er diskuteret i Afsnit 3 (Fig. 3.3 og 3.4). Med et forholdsvis begrænset udbytte i forhold til bestandsstørrelserne må det derfor vurderes, at genindførelse af en jagttid i Danmark sandsynligvis ikke vil føre til, at bestandene kommer til at falde til et væsentligt lavere niveau end ellers. Manglen på sikker viden om årsagerne til bestandenes tilbagegang betyder imidlertid, at denne vurdering repræsenterer et "best possible case"-scenarie.

I tilfælde af, at man vælger at give hættemåge en jagttid, vil en sådan kunne indføres uden nogen egentlig overgangsperiode.

Stormmåge

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	25.000-30.000 par i 2000. Stabil
Flyway-bestand	750.000-1.500.000*. Faldende?
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1994
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

* Den del af den europæiske bestand, der passerer Danmark på efterårstrækket eller overvintrer.

Forekomst og bestandsudvikling

Stormmågen er en almindelig ynglefugl i Danmark. Størsteparten af den danske ynglebestand er trækfugle. Trækket påbegyndes tidligt, og de første genmeldinger af unge stormmåger fra udlandet er fra juli. Men det har tilsyneladende en større tidsmæssig udstrækning end trækket af hættemåge, da gennemsnitspositionen for genmeldte fugle først ligger uden for Danmark i september (Bønløkke m.fl. 2006).

Stormmåge optræder også talrigt på træk og som overvintrende i Danmark. Genmeldinger viser, at fugle fra de fennoskandiske, baltiske og russiske ynglebestande trækker gennem Danmark eller overvintrer her (Bønløkke m.fl. 2006). De trækkende og overvintrende stormmåger ankommer til Danmark i perioden august-november, idet fugle fra de nærmeste yngleområder (dvs. Sverige og Norge) ankommer først og fra de fjerneste (Rusland) sidst.

Efter at være tiltaget igennem første halvdel af 1900-tallet til en bestandsstørrelse på omkring 100.000 par i 1940'erne faldt den danske ynglebestand til et minimum i 1980'erne. I 1988 blev ynglebestanden i Danmark skønnet til omkring 29.000 par (Christensen 1990). Efterfølgende har bestanden stabiliseret sig og muligvis været i svag fremgang i de senere år (Heldbjerg 2006). Hvis denne fremgang er reel, kan det ikke fuldstændigt udelukkes, at fredningen i 1994 kan have haft en effekt.

Ynglebestandene af stormmåge er også i perioder gået tilbage i flere af vore nabolande. Den norske ynglebestand er i år 2000 vurderet til 60.000-120.000 par og i tilbagegang, den svenske til 100.000-200.000 par og i tilbagegang, den finske til 60.000-80.000 par og i fremgang, den estiske til 10.000-20.000 par og stabil og den russiske til 250.000-1.000.000 par og stabil (Birdlife International 2004). Det er uvist, hvor stor en andel af de russiske stormmåger der passerer Danmark på træk og/eller overvintrer, men fraregnet den russiske ynglebestand svarer de nævnte bestande formentlig til en efterårsbestand på mellem 750.000 og 1.500.000 fugle.

Generelt for Nordvesteuropa er udviklingen i den overvintrende bestand stabil eller svagt faldende (Delany m.fl. 2008).

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Stormmåge blev fredet i 1994. Indtil da var jagttiden 1.9. til 29.2.

Jagtudbytte

Jagtudbyttet for stormmåge har været slået sammen med udbyttet for de andre jagtbare mågearter. Ud fra vingeundersøgelserne blev det estimeret, at der i årene 1991/92-1993/94 årligt blev skudt 12.000-24.000 stormmåger i Danmark. På tidspunktet for fredningen i 1994 udgjorde udbyttet af stormmåge ca. 10.000 fugle.

Jagtens indflydelse på bestanden

Det er uvist, om det jagttryk, der var på stormmåge i Danmark, var tilstrækkeligt stort til at påvirke udviklingen i ynglebestandene. Men udbyttet var beskedent sammenlignet med størrelsen af de ynglebestande, hvorfra de trækkende og overvintrende stormmåger kom.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Stormmåge er på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2. Danmark, Tyskland, Estland, Finland og Sverige kan give stormmåge en jagttid. Stormmåge har aktuelt en jagttid i bl.a. Sverige og Norge. Der er ikke noget tal for, hvor mange stormmåger der nedlægges i Europa, men for jagtsæsonen 2006/07 blev udbyttet i Sverige estimeret til 9.800 individer.

Lægges udbyttet i begyndelsen af 1990'erne til grund for en vurdering, vil udbyttet af stormmåge i tilfælde af en jagttid formentlig være omkring 15.000 fugle om året.

Med en jagttid fra fx 1. september til 31. december må det forventes, at der især vil blive nedlagt stormmåger, som tilhører ynglebestande i Danmark, Norge, Sverige, Finland og de baltiske lande. Norske stormmåger kan kun forventes at blive nedlagt i Jylland (jf. Bønløkke m.fl. 2006).

I Norge er bestanden i hastig tilbagegang i nogle af kystområderne, men der er fremgang i flere af indlandsområderne (Lorentsen & Christensen-Dalsgaard 2009). Det er usikkert, om jagt på stormmåge i Danmark vil påvirke bestandsudviklingen i Norge, men for de øvrige bestande vurderes det, at genindførelse af en jagttid sandsynligvis ikke vil have nogen væsentlig negativ effekt.

I tilfælde af, at man vælger at give stormmåge en jagttid, vil en sådan kunne indføres uden nogen egentlig overgangsperiode.

Råge

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	50.000 par. Stigende
Flyway-bestand	300.000-500.000
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1979*
Antal reguleret	100.000
Reguleringens indflydelse	Begrænser væksten i bestanden

* Indtil 2008 måtte unger reguleres i maj uden forudgående tilladelse.

Forekomst og bestandsudvikling

Rågen er en almindelig ynglefugl i Danmark. Den yngler i hele landet, dog mere spredt på Lolland, Vestfyn, Jylland vest og syd for israndslinien og nord for Limfjorden (Grell 1998). De danske ynglefugle er næsten udelukkende standfugle. Om efteråret og vinteren forekommer desuden fugle fra de svenske, finske og baltiske ynglebestande (Bønløkke m.fl. 2006).

Den danske ynglebestand blev i 1990'erne vurderet til ca. 40.000 par (Grell 1998). Bestanden er svagt stigende og er sidst vurderet til 40.-50.000 par omkring år 2.000 (Birdlife International 2004). De bestande, der passerer Danmark på efterårstræk eller overvintrer her, udgør tilsammen 125.000-160.000 ynglepar (Birdlife International 2004), hvilket vil svare til en efterårsbestand på 300.000-500.000 individer. Det er dog formentlig kun en del af disse fugle, der passerer Danmark.

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Rågen blev fredet i 1979. Indtil da var jagttiden 1.5 til 15.4., dvs. hele året på nær to uger.

Iht. Bekendtgørelse om vildtskader (BEK nr. 868 af 04/07/2007) kan der gives tilladelse til, at arten reguleres inden redebygning og æglægning, og at unger uden for reden reguleres i perioden 1.5. til 15.6.

Jagtudbytte

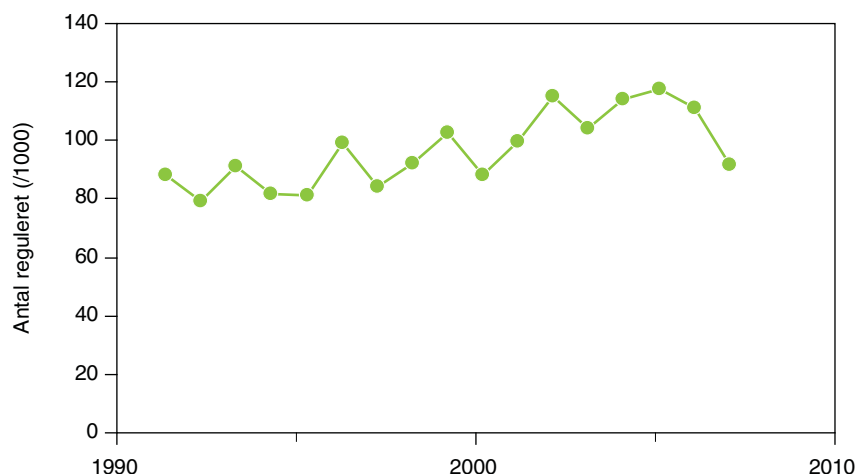
Udbyttet af råge (samlet antal fugle nedlagt på jagt og reguleret) udgjorde op til 1982 godt 100.000 fugle årligt (Strandgaard & Asferg 1980).

Regulering

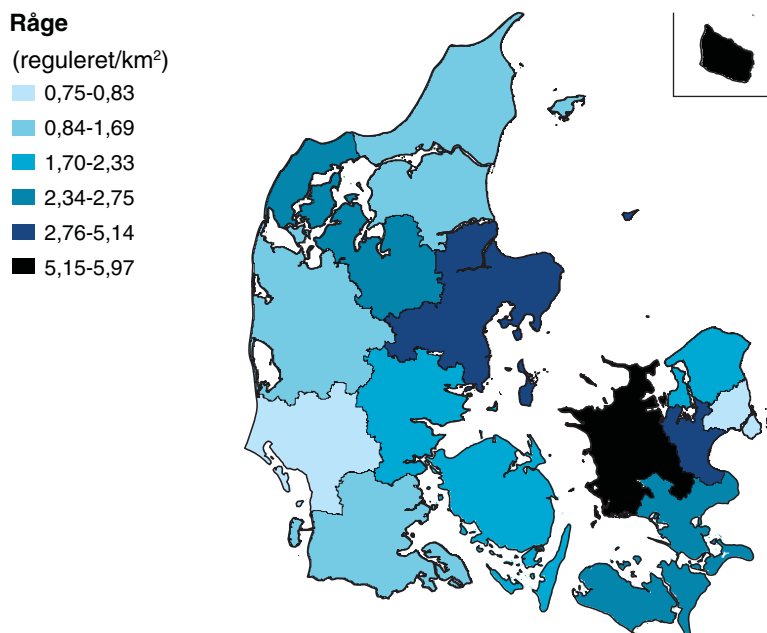
Antallet af råger, der reguleres årligt i Danmark, er omkring 100.000. Det har været stigende i perioden 1991-2005, men har de seneste to år været lavere (Fig. 5.5.1). Langt størsteparten af de regulerede råger er unger, der skydes lige før flyvefærdighed.

Den geografiske fordeling af reguleringen (Fig. 5.5.2) afspejler stort set rågens forekomst som ynglefugl i Danmark.

Figur 5.5.1. Det årlige antal råger reguleret i Danmark, 1991/92-2007/08.

Figur 5.5.2. Den geografiske fordeling (i procent) af antal råger reguleret i Danmark.

Reguleringens effekt på bestanden

Bestanden er i svag fremgang, og antallet af regulerede råger ligger dermed på et niveau, der ikke forhindrer bestandens vækst. Vækstraten måtte dog forventes at være højere, hvis arten ikke blev reguleret.

Forvaltningsmæssige problemer

I de seneste ca. 20 år har rågen i stigende omfang etableret kolonier i både mindre og større byer. Der klages i en del tilfælde over bl.a. støjgener.

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Råge står på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2, men Danmark er ikke blandt de lande, der kan give arten en jagttid. I stedet må råge reguleres i kolonierne efter forudgående tilladelse.

Skovskade

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	56.000 par. Svagt stigende
Flyway-bestand	Ukendt, optræder invasionsagtigt
Gældende jagttid	Ingen. Fredet i 1982
Jagtudbytte i Danmark	-
Jagtens indflydelse	-

Forekomst og bestandsudvikling

Skovskaden er en almindelig ynglefugl i Danmark. Den danske ynglebestand er standfugle (Bønløkke m.fl. 2006). Arten forekommer desuden som trækgæst i varierende antal, i nogle år invasionsagtigt. Der er konstateret fugle fra både Skandinavien, Polen og Tyskland i Danmark (Bønløkke m.fl. 2006).

Den danske ynglebestand er vurderet til 56.000 par (Grell 1998) og svagt stigende (Heldbjerg & Eskildsen 2008). De samlede bestande, hvorfra fugle kan rekrutteres til Danmark om efteråret, er på over 500.000 ynglepar (Birdlife International 2004).

"Vejledning om jagt" indfører en ny kategori af bevaringsstatus, der betegnes som "Yderst gunstig". Skovskade er på listen over de arter, der gives denne status.

Tidligere jagt i Danmark

Jagttid

Skovskade blev fredet i Danmark i 1982. Indtil da var jagttiden 1.7. til 30.4.

Jagtens indflydelse på bestanden

Udbyttet af skovskade kan ikke vurderes, da arten i vildtudbyttestatistikken var grupperet sammen med husskade under "Skader". Men det var formentlig begrænset (Strandgaard & Asferg 1980).

Vurdering af mulighederne for genindførelse af jagttid

Skovskade er på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag II/2. De fleste EU-lande, inklusive Danmark, må give arten en jagttid.

Bestandens størrelse og status betyder, at skovskaden vil kunne bære en jagtlig udnyttelse.

Skovskaden har ikke ændret adfærd/flugtdistance over for mennesker siden fredningen, og såfremt man ønsker at indføre en jagttid for arten må det vurderes, at den kan indføres direkte og uden problemer.

6 Litteratur

- Abildgaard, F., Andersen, J. & Barndorff-Nielsen, O. 1972. The hare population (*Lepus europaeus* Pallas) of Illumø island, Denmark. A report on the analysis of the data from 1957-1970. - Danish Review of Game Biology 6(5): 1-32.
- Andersen, J. 1957. Studies in Danish hare populations. 1. Population fluctuations. - Danish Review of Game Biology 3(2): 95-131.
- Asferg, T. 2008. Den danske vildtudbyttestatistik. Danmarks Miljøundersøgelser. (<http://vildtudbytte.dmu.dk>).
- Asferg, T. & Lindhard, B.J. 2003. Korrektion for manglende indberetninger til vildtudbyttestatistikken. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 473, 28 s.
- Asferg, T. & Madsen, A.B. 2007a. Krondyr. - I: Baagøe, H.J. & Jensen, T.S.: Dansk Pattedyratlas. - Gyldendal, s. 228-231.
- Asferg, T. & Madsen, A.B. 2007b. Dådyr. - I: Baagøe, H.J. & Jensen, T.S.: Dansk Pattedyratlas. - Gyldendal, s. 224-227.
- Asferg, T. & Madsen, A.B. 2007c. Sika. - I: Baagøe, H.J. & Jensen, T.S.: Dansk Pattedyratlas. - Gyldendal, s. 232-235.
- Asferg, T. & Madsen, A.B. 2007d. Rådyr. - I: Baagøe, H.J. & Jensen, T.S.: Dansk Pattedyratlas. - Gyldendal, s. 238-241.
- Asferg, T. & Madsen, A.B. 2007e. Hare. - I: Baagøe, H.J. & Jensen, T.S.: Dansk Pattedyratlas. - Gyldendal, s. 100-103.
- Asferg, T. & Madsen, A.B. 2007f. Egern. - I: Baagøe, H.J. & Jensen, T.S.: Dansk Pattedyratlas. - Gyldendal, s. 108-111.
- Asferg, T., Odderskær, P. & Berthelsen, J.P. 2006. Agerhøns i jagtsæsonen 2003/04 – en spørgebrevsundersøgelse vedrørende forekomst, udsætning, afskydning og biotoppleje. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 588, 48 s.
- Asferg, T., Olesen, C.R. & Andersen, J.P. 2004. Krondyr, dådyr og sika i Danmark. Forekomst og jagtlig udnyttelse i jagtsæsonen 2001/02. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 512, 88 s.
- Asferg, T. & Olesen, C.R. 2004. Danmarks hjortevildt. - Natur og Museum, nr. 4, 35 s.
- Austin, G.E., Collier, M.P., Calbrade, N.A., Hall, C. & Musgrove, A.J. 2008. Waterbirds in the UK 2006/07: The Wetland Bird Survey. - BTO/WWT/RSPB/JNCC, Thetford.

- Baagøe, H.J. & Jensen, T.S. (Red.) 2007. Dansk pattedyratlas. – Gyldendal. 392 s.
- Balk, L. Hägerroth, P.-Å., Åkerman, G., Hanson, M., Tjärnlund, U., Hansson, T., Hallgrimsson, G.T., Zebühr, Y., Broman, D., Mörner, T. & Sundberg, H. 2009. Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. – PNAS 106:12001-12006. <http://www.pnas.org/cgi/doi/10.1073/pnas.0902903106>.
- Birdlife International, 2004. Birds in Europe: Population estimates, trends and conservation status. - Birdlife Conservation Series, nr. 12, 374 s.
- Blank, T.H. & Ash, J.S. 1962. Fluctuations in a partridge population. - I: Le Cren, E.D. & Holdgate, M.W. (red.): The exploitation of natural animal populations. - Blackwell Scientific Publications, s. 118-133.
- Bregnballe, T., Amstrup, O., Bak, M., Bøgebjerg, E., Sterup, J. & Hounisen, J.P. 2009. Nedbringelse af antallet af skarver i Ringkøbing og Nisum Fjorde. Forvaltningstiltag og deres effekter. - Danmarks Miljøundersøgelser. Arbejdsrapport fra DMU, nr. 250, 40 s.
- Bregnballe, T., Asferg, T., Clausager, I., Noer, H., Clausen, P. & Christensen, T.K. 2003. Vildtbestande, jagt og jagttider i Danmark 2002. En biologisk vurdering af jagtens bæredygtighed som grundlag for jagttidsrevisionen 2003. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU nr. 428, 225 s.
- Bregnballe, T., Bøgebjerg, E., Hounisen, J.P. & Sterup, J. 2008. Forsøgs-mæssig jagt på skarv. - I: Bregnballe, T. & Grooss, J.I. (red.): Skarver og fisk i Ringkøbing og Nisum Fjorde. En undersøgelse af skarvers prædation og effekter af skarvregulering 2002-2007. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 680: 59-66.
- Bregnballe, T. & Hounisen, J.P. 2003. Reduktion i antallet af skarver i Ringkøbing og Nisum Fjorde: Oliering af æg og beskydning i 2002. - Danmarks Miljøundersøgelser. Arbejdsrapport fra DMU, nr. 179, 26 s.
- Bregnballe, T., Noer, H., Christensen, T.K., Clausen, P., Asferg, T., Fox, A.D. & Delany, S. 2007. Sustainable hunting of migratory waterbirds: The Danish approach. - I: Boere, G.C., Galbraith, C.A. & Stroud, D. (red.): Waterbirds around the world. - The Stationery Office, Edinburgh, UK, s. 854-860.
- Bønløkke, J., Madsen, J.J., Thorup, K., Pedersen, K.T., Bjerrum, M. & Rahbek, C. 2006. Dansk trækfugleatlas. - Rhodos, 870 s.
- Christensen, J.O. (red.) 1990. Status for ynglebestande af måger og terner m.fl. i Danmark, 1988. - Dansk Ornitologisk Forening, 99 s.
- Christensen, T.K. 2005. Factors affecting the bag size of the eider *Somateria mollissima* in Denmark 1980-2000. - Wildlife Biology 11: 89-99.
- Christensen, T.K. 2008. Factors affecting population size of Baltic common eiders *Somateria mollissima*. - Ph.d.-afhandling. Københavns Universitet, 205 s.

Christensen, T.K., Bregnballe, T., Andersen, T.H., & Dietz, H.H. 1997. Outbreak of Pasteurellosis among wintering and breeding common eiders in Denmark. - *Wildlife Biology* 3: 125-128.

Christensen, T.K. & Noer, H. 2001. Monitoring of breeding eiders at Salt-holm, 2000. – Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU rekvireret af Øresundskonsortiet A/S. 48 s.

Clausen, P., Bøgebjerg, E., Hounisen, J.P., Jørgensen, H.E. & Petersen, I.K. 2004. Reservatnetværk for trækkende vandfugle. En gennemgang af udvalgte arters antal og fordeling i Danmark 1994-2001. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 490, 142 s.

Clausen, P. & Fischer, K. 1994. Alders- og racebestemmelse af knortegæs. - *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift* 88: 1-4.

Clausen, P., Frederiksen, M., Percival, S.M., Anderson, G.Q.A. & Denny, M.J.H. 2001. Seasonal and annual survival of East-Atlantic pale-bellied brent geese *Branta hrota* assessed by capture-recapture analysis. - *Ardea* 89 (særunummer): 101-112.

Clausen, P., Kahlert, J., Hounisen, J.P., Olsen, K., Bøgebjerg, E. & Kjeldsen, J.P. 2007. Tøndermarskens ynglefugle 2005-2006. - Danmarks Miljøundersøgelser. Arbejdsrapport fra DMU, nr. 238, 56 s.

Clausen, P., Madsen, J., Percival, S. M., O'Connor, D. & Anderson, G.Q.A. 1998. Population development and changes in winter site use by the Svalbard light-bellied brent goose, *Branta bernicla hrota* 1980-94. - *Biological Conservation* 84: 157-165.

Delany, S., Dodman, T., Scott, D., Butchart, S., Martakis, G. & Helmink, T. 2008. Report on the conservation status of migratory waterbirds in the agreement area. Fourth edition. - Final draft agreement on the conservation of African-Eurasian migratory waterbirds. http://www.unep-aewa.org/meetings/en/mop/mop4_docs/mop4_docs.htm.

Delany, S., Scott, D., Dodman, T. & Stroud, D. 2009. An atlas of wader populations in Africa and Western Eurasia. - Wetlands International and International Wader Study Group, 515 s.

Den Europæiske Kommission, 2005. European Union management plan for velvet scoter *Melanitta fusca* 2006-2008. - Den Europæiske Kommission, 44 s.

Den Europæiske Kommission, 2006. Assessment, monitoring and reporting under Article 17 of the Habitats Directive: Explanatory notes & guidelines. Final draft. - Den Europæiske Kommission, 64 s.

Den Europæiske Kommission, 2008a. Vejledning om jagt i medfør af Rådets direktiv 79/409/EØF om beskyttelse af vilde fugle. - Den Europæiske Kommission, 92 s.

http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/hunting/docs/hunting_guide_da.pdf

Den Europæiske Kommission, 2008b. Key Concepts of Article 7(4) of Directive 79/409/EEC. - Den Europæiske Kommission, 471 s.
http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/hunting/key_concepts_en.htm

Desholm, M., Christensen, T.K., Scheiffarth, G., Hario, M., Andersson, M., Ens, B.J., Camphuysen, C.J., Nilsson, L., Waltho, C.M., Lorentsen, C.-H., Kuresoo, A., Kats, R.H.K. & Fox, A.D. 2002. Status of the Baltic/Wadden Sea population of the common eider *Somateria m. mollissima*. - Wildfowl 53: 167-203.

Dietz, R., Teilmann, J., Damsgaard Henriksen, O. & Laidre, K. 2003. Movements of seals from Rødsand seal sanctuary monitored by satellite telemetry. Relative importance of the Nysted offshore wind farm area to the seals. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 429, 44 s.

DMU 2009. De vilde agerhøns. - <http://agerhons.dmu.dk>.

Edwards, P.J., Fletcher, M.R. & Berny, P. 2000. Review of the factors affecting the decline of the European brown hare, *Lepus europaeus*, and the use of wildlife incident data to evaluate the significance of paraquat. - Agriculture, Ecosystems and Environment 79: 95-103.

Elmberg, J., Nummi P., Poysa, H., Sjöberg, K., Gunnarsson, G., Clausen, P., Guillemain, M., Rodrigues, D. & Vaananen, V.M. 2006. The scientific basis for new and sustainable management of migratory European ducks. - Wildlife Biology 12: 121-127.

Fiedler, P.L. & Jain, S.K. (red.) 1992. Conservation Biology. - Chapman & Hall, 507 s.

Frederiksen, M. 1992. Ynglebestanden af fiskehejre *Ardea cinerea* i Danmark 1991. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 91: 63-68.

Gitay, H., Fox, A.D. & Ridgill, S.C. 1990. Survival estimates of teal (*Anas crecca*) ringed at three stations in Britain. - The Ring 13: 45-58.

Grell, M. 1998. Fuglenes Danmark. - Dansk Ornitologisk Forening, Gad, 825 s.

Guillemain, M., Sadoul, N. & Simon, G. 2005. European flyway permeability and abmigration in teal *Anas crecca*, an analysis based on ringing recoveries. - Ibis 147: 688-696.

Hall, C. 2007. The breeding success of dark-bellied brent geese *Branta bernicla bernicla* in 2006, as assessed in the UK. - Wildfowl & Wetlands Trust Report, Slimbridge, 9 s.

Hammershøj, M., Asferg, T. & Madsen, A.B. 2007. Ilder. - I: Baagøe, H.J. & Jensen, T.S.: Dansk Pattedyratlas. - Gyldendal, s. 194-197.

Hansen, H.B. 1988. Dyrehaver og hjortefarme i Danmark. - Danske Vildtundersøgelser, hæfte 44, 62 s.

- Harrison, C. 1977. Europas fugles reder, æg og unger. – GAD, København. 392 s.
- Heldbjerg, H. 2006. Udviklingstendenser for bestande af almindelige fuglearter i Danmark 1975-2004. - Årsrapport for punkttællingsprojektet. Dansk Ornitologisk Forening, 53 s.
- Heldbjerg, H. & Eskildsen, A. 2008. Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2007. Årsrapport for punkttællingsprojektet. - Dansk Ornitologisk Forening, 43 s.
- Henriksen, K. 1991. Status og bestandsudvikling hos stor regnspove (*Numenius arquata*) i Nordeuropa. - Danske Vildtundersøgelser, hæfte 46, 48 s.
- Hustings, F., Koffijberg, K., van Vinden, E., van Roomen, M., SOVON Ganzen- en Zwanenwerkgroep & Soldaat, L. 2008. Watervogels in Nederland in 2006/07. – SOVON-moniteringsrapport 2008/04, Waterdienst-rapport 2008.061. SOVON Vogenonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen, 176 s.
- Härkönen, T., Dietz, R., Reijnders, P., Teilmann, J., Thompson, P., Harding, K., Hall, A., Brasseur, S., Siebert, U., Goodman, S.J., Jepson, P.D., Rasmussen, T.D. & Jepsen, P.U. 2005. Forvaltningsplan for spættet sæl (*Phoca vitulina*) og gråsæl (*Halichoerus grypus*) i Danmark. - Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen.
(<http://www.skovognatur.dk/Udgivelser/2005/Forvaltningsplansael.htm>).
- Jensen, B. 2007. Vildkanin. - I: Baagøe, H.J. & Jensen, T.S.: Dansk Pattedyratlas. -Gyldendal, s. 104-107.
- Jensen, T.-L.W. 2009. Identifying causes for population decline of the brown hare (*Lepus europaeus*) in agricultural landscapes in Denmark. - Ph.d.-afhandling. Københavns Universitet, 207 s.
- Jensen, T.-L.W., Nielsen, R.M. & Asferg, T. 2009. De fleste harekillinger dør om sommeren. - I: Kanstrup, N., Asferg, T., Flinterup, M., Thorsen, B.J. & Jensen, T.S.: Vildt & Landskab. Resultater af 6 års integreret forskning i Danmark 2003-2008. - Skov- og Naturstyrelsen, Hornslet Bogtrykkeri, s. 16-19.
- JMMB 2008. Monitoring migratory and wintering birds in the Wadden Sea.
http://www.waddensea-secretariat.org/TMAP/Migratory_birds2008.html
- Joensen, A.H. 1973. Ederfuglen (*Somateria mollissima*) som ynglefugl i Danmark. – Danske Vildtundersøgelser, hæfte 20, 36 s.
- Joensen, A.H. 1974. Waterfowl populations in Denmark 1965-1973. A survey of the non-breeding populations of ducks, swans and coot and their shooting utilization - Danish Review of Game Biology 9 (1): 1-206.
- Joensen, A.H., Søndergaard, N.-O. & Hansen, E.B. 1976. Occurrence of seals and seal hunting in Denmark. – Danish Review of Game Biology 10(1). 20 s.

- Kahlert, J., Asferg, T. & Odderskær, P. 2008. Agerhønen's biologi og bestandsregulering – en gennemgang af den nuværende viden. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 666, 62 s.
- Kats, R. 2007. Common eiders *Somateria mollissima* in the Netherlands. The rise and fall of breeding and wintering populations in relation to the stocks of shellfish. - Ph.D.-afhandling, Alterra Scientific Contributions No. 19. Alterra, Wageningen, Holland. 335 s.
- Kjeldsen, J.P. 2008. Ynglefugle i Vejlerne efter inddæmningen, med særlig vægt på feltstationsårene 1978-2003. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 102: 1-240.
- Kjærbølling, N. 1852. Danmarks Fugle. - Rhodos, 422 s.
- Knox, A.G., Collinson, M., Helbig, A.J., Parkin, D.T. & Sangster, G. 2002. Taxonomic recommendations for British birds. - Ibis 144: 707-710.
- Landry, P. & Migot, P. (eds.). 2000. Enquête nationale sur les tableaux de chasse à tir saison 1998-1999. Faune Sauvage - Cahiers Techniques 251: 216 s.
- Laursen, K. 2005. Curlews in the Wadden Sea. Effects of shooting protection in Denmark. - I: Blew, J. & Südbeck, P. (red.): Wadden Sea Ecosystem No. 20. - Common Wadden Sea Secretariat, Trilateral Monitoring and Assessment Group, Joint Monitoring Group of Migratory Birds in the Wadden Sea. Wilhelmshaven, Germany, s. 171-183.
- Laursen, K. & Frikke, J. 2008. Hunting from motorboats displaces Wadden Sea eiders *Somateria mollissima* from their favoured feeding distribution. - Wildlife Biology 14: 423-433.
- Laursen, K., Pihl, S., Durinck, J., Hansen, M., Skov, H., Frikke, J. & Danielsen, F. 1997. Numbers and distributions of waterbirds in Denmark 1987-1989. - Danish Review of Game Biology 15: 1-181.
- Lehikoinen, A., Christensen, T.K., Öst, M., Kilpi, M., Saurola, P. & Vattulainen, A. 2008. Large-scale change in the sex ratio of a declining eider *Somateria mollissima* population. - Wildlife Biology 14: 288-301.
- Lorentsen, S.-H. & Christensen-Dalsgaard, S. 2009. Det nasjonale overvåkingsprogrammet for sjøfugl. Resultater til og med hekkesesongen 2008. - NINA Rapport, nr. 439, 53 s.
- Lyngs, P. 2008. Status of the Danish breeding population of eiders *Somateria mollissima* 2000-2002. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 102: 289-297.
- Løppenthin, B.. 1967. Danske ynglefugle i fortid og nutid. - Odense Universitetsforlag, 609 s.
- Madsen, A.B., Sørensen, V., Asferg, T. & Baagøe, H.J. 2007a. Husmår. - I: Baagøe, H.J. & Jensen, T.S.: Dansk Pattedyratlas. - Gyldendal, s. 202-205.

- Madsen, A.B., Aaris-Sørensen, J. & Asferg, T. 2007b. Grævling. - I: Baagøe, H.J. & Jensen, T.S.: Dansk Pattedyratlas. - Gyldendal, s. 210-213.
- Madsen, J. 1985. Impact of disturbance on field utilization of pink-footed geese in West Jutland, Denmark. - *Biological Conservation* 33: 53-63.
- Madsen, J. 1998a. Experimental refuges for migratory waterfowl in Danish wetlands. I. Base-line assessment of the disturbance effects of recreational activities. - *Journal of Applied Ecology* 35: 386-397.
- Madsen, J. 1998b. Experimental refuges for migratory waterfowl in Danish Wetlands. II. Tests of hunting disturbance effects. - *Journal of Applied Ecology* 35: 398-417.
- Madsen, J., Asferg, T., Clausager, I. & Noer, H. 1996. Status og jagttider for danske vildtarter. - TEMA-rapport fra DMU 1996/6. 112 s.
- Madsen, J., Cracknell, G. & Fox, A.D. (red.) 1999. Goose populations of the Western Palearctic. A review of status and distribution. - *Wetlands International Publication*, nr. 48. Wetlands International, Wageningen, The Netherlands og Danmarks Miljøundersøgelser, 344 s.
- Madsen, J. & Fox, A.D. 1995. Impacts of hunting disturbance on waterfowl - a review. - *Wildlife Biology* 1: 193-207.
- Madsen, J., Frederiksen, M. & Ganter, B. 2005. Trends in annual and seasonal survival of Pink-footed Geese *Anser brachyrhynchus*. - *Ibis* 144: 216-226.
- Marboutin, E., Bray, Y., Péroux, R., Mauvy, B. & Lartiges, A. 2003. Population dynamics in European hare: Breeding parameters and sustainable harvest rates. - *Journal of Applied Ecology* 40: 580-591.
- Marboutin, E. & Peroux, R. 1995. Survival pattern in European hare in a decreasing population. - *Journal of Applied Ecology* 32: 809-816.
- MLURLS-H 2008. Jagd und Artenschutz. Jahresbericht 2008. - Rapport fra Ministerium für Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume des Landes Schleswig-Holstein, 122 s.
- Nielsen, E.K., Olesen, C.R., Pertoldi, C., Nielsen, P.G., Barker, J.S.F., Mucci, N. & Loeschke, V. 2008. Genetic structure of the Danish red deer (*Cervus elaphus*). - *Biological Journal of the Linnean Society* 95: 688-701.
- Nilsson, L. 2008. Changes of numbers and distribution of wintering waterfowl in Sweden during forty years, 1967-2006. - *Ornis Svecica* 18: 135-226.
- Noer, H. 1991. Distributions and movements of eider *Somateria mollissima* populations wintering in Danish waters, analysed from ringing recoveries. - *Danish Review of Game Biology* 14 (3): 1-32.
- Noer, H. 2006. Jagtsæsonens start i forhold til ringduers yngletid i Danmark. - Notat til Skov- og Naturstyrelsen og Vildtforvaltningsrådet, 23 s.

- Noer, H. & Christensen, T.K. 1993. Base-line investigations of breeding eiders in Øresund, May-June 1993. – Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU rekvireret af Øresundskonsortiet A/S. 38 s.
- Noer, H., Clausager, I. & Asferg, T. 1995. The bag of eider *Somateria mollissima* in Denmark 1958-1990. – Danish Review of Game Biology 14 (5): 1-24.
- Noer, H., Jensen, T.-L.W. & Asferg, T. 2009. Optælling af harer. - I: Kanstrup, N., Asferg, T., Flinterup, M., Thorsen, B.J. & Jensen, T.S.: Vildt & Landskab. Resultater af 6 års integreret forskning i Danmark 2003-2008. - Skov- og Naturstyrelsen, Hornslet Bogtrykkeri, s. 20-25.
- Noer, H., Madsen, J. & Hartmann, P. 2007. Reducing wounding of game by shotgun hunting: Effects of a Danish action plan on pink-footed geese. – Journal of Applied Ecology 44 (2): 653-662.
- Noer, H., Søndergaard, M. & Jørgensen, T.B. 2008. Udsætning af gråænder i Danmark og påvirkning af søers fosforindhold. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 687, 43 s.
- Noyes, J.H., Johnson, B.K., Bryant, S., Findholt, L. & Thomas, J.W. 1996. Effects of bull age on conception dates and pregnancy rates of cow elk. - Journal of Wildlife Management 60: 508-517.
- Noyes, J.H., Johnson, B.K., Dick, B.L. & Kie, J.G. 2002. Effects of male age and female nutritional condition on elk reproduction. - Journal of Wildlife Management 66:1301-1307.
- Odderskær P. & Berthelsen, J.P. 2007. Optælling af agerhøns på Kalø Gods 2004-2007 – metodeafprøvning og bestandsudvikling. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 648, 38 s.
- Odderskær, P., Topping, C. & Høye, T.T. 2009. Kan haren og agerhønen vende tilbage – hvad skal der til? - I: Kanstrup, N., Asferg, T., Flinterup, M., Thorsen, B.J. & Jensen, T.S.: Vildt & Landskab. Resultater af 6 års integreret forskning i Danmark 2003-2008. - Skov- og Naturstyrelsen, Hornslet Bogtrykkeri, s. 30-35.
- Olesen, C.R. & Asferg, T. 2006. Assessing potential causes for the population decline of European brown hare in the agricultural landscape of Europe. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 600, 31 s.
- Olesen, C.R., Asferg, T. & Forchhammer, M.C. 2002. Rådyret - fra fåtallig til almindelig. - Temarapport fra DMU, nr. 39, 60 s.
- Olesen, C.R., Madsen, T.L., Madsen, P., Skov-Petersen, H., Buttenschøn, R.M. 2009. Hvor foretrækker krondyr at være, og hvordan bruger de landskabet? - I: Kanstrup, N., Asferg, T., Flinterup, M., Thorsen, B.J. & Jensen, T.S.: Vildt & Landskab. Resultater af 6 års integreret forskning i Danmark 2003-2008. - Skov- og Naturstyrelsen, Hornslet Bogtrykkeri, s. 72-77.

- Olesen, C.R., Theil, P.K. & Coutant, A.E. 1998. Råvildt og forstyrrelser. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 237, 56 s.
- Olsen, M.T., Andersen, S.M., Teilmann, J., Dietz, R., Edren, S.M.C., Linnet, A. & Härkönen, T. (in press). Status of the harbour seal (*Phoca vitulina*) in southern Scandinavia. - NAMMCO scientific series 2009.
- Olsen, R.V. 2008. Kronvildtoversigten 2008: Kronede år. - Jæger 17 (9): 208-210, 212-214.
- Paludan, K. 1954. Agerhønenes ynglesæson 1953. - Danske Vildtundersøgelser, Hæfte 3, 20 s.
- Pagh, S., Asferg, T. & Madsen, A.B. 2007. Ræv. - I: Baagøe, H.J. & Jensen, T.S.: Dansk Pattedyratlas. - Gyldendal, s. 176-181.
- Pelletier, D., Guillemette, M., Grandbois, J.-M. & Butler, P.J. 2007. It is time to move: linking flight and foraging behaviour in a diving bird. - Biology Letters 3: 357-359.
- Pelletier, D., Guillemette, M., Grandbois, J.-M. & Butler, P.J. 2008. To fly or not to fly: high flight costs in a large sea duck do not imply an expensive lifestyle. - Proceedings of the Royal Society B 275: 2117-2124.
- Petersen, I.K., Pihl, S., Hounisen, J.P., Holm, T.E., Clausen, P., Therkildsen, O. & Christensen, T.K. 2006. Landsdækkende optælling af vandfugle januar-februar 2004. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 606, 75 s.
- Pihl, S. 2000. Vinterklimaets indflydelse på bestandsudviklingen for overvintrende kystnære vandfugle i Danmark 1987-1996. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 94: 73-89.
- Pihl, S., Bregnballe, T. & Andersen, P.N. 2009. Overvågning af fugle. - I: Søgaard, B. & Asferg T. (red.): Arter 2007. NOVANA. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 713, s. 57-100.
- Pihl, S., Clausen, P., Laursen, K., Madsen, J. & Bregnballe, T. 2003. Bevaringsstatus for fuglearter omfattet af EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 462, 130 s.
- Pihl, S., Durinck, J. & Skov, H. 1993. Waterbird numbers in the Baltic Sea, winter 1993. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 145, 59 s.
- Pihl, S., Petersen, I.K., Hounisen, J.P. & Laubek, B. 2001. Landsdækkende optælling af vandfugle, vinteren 1999/2000. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 356, 46 s.
- Punsvik, T. 2009. Plan for forvaltning af gress på Svalbard, og en veileder for forvaltning og forskning. - Udkast til rapport fra Sysselmanden på Svalbard, Rapport 2009/2. (Udgives november 2009).
- Rose, P.M. & Scott, D.A. 1994. Waterfowl population estimates. - IWRB Publication 29. Slimbridge, UK, 226 s..

Rose, P.M. & Scott, D.A. 1997. Waterfowl population estimates - Second edition. - Wetlands International Publication 44. Wageningen, The Netherlands. 106 s.

Salomonsen, F. 1963. Oversigt over Danmarks fugle. - Munksgaard, 156 s.

Schiøler, E.L. 1925. Danmarks Fugle. Bind I. Indledning og Andefugle. - Gyldendal, 552 s.

Smith, R.K., Vaughan, N.J. & Harris, S. 2005. A quantitative analysis of the abundance and demography of European hares *Lepus europaeus* in relation to habitat type, intensity of agriculture and climate. - Mammal Review 35: 1-24.

Strandgaard, H. & Asferg, T. 1980. The Danish Bag Record II. Fluctuations and trends in the game bag record in the years 1941-76 and the geographical distribution of the bag in 1976. - Danish Review of Game Biology 11 (5): 1-112.

Sunde, P., Asferg, T., Andersen, P.N. & Olesen, C.R. 2008. Hvor nedlægges krondyrene - og hvorfor? Betydningen af landskab, urbanisering og tidligere udbredelse for det lokale jagtudbytte af krondyr i Jylland i jagtsæsonen 2001/02. - Danmarks Miljøundersøgelser. Aarhus Universitet. Faglig rapport fra DMU, nr. 690, 38 s.

Swennen, C., Duiven, P. & Reyrink, L.A. 1979. Notes on the sex ratio in the common eider *Somateria mollissima* (L.). - Ardea 67: 54-61.

Søgaard, B., Skov, F., Ejrnæs, R., Nielsen, K.-E., Pihl, S., Clausen, P., Laursen, K., Bregnballe, T., Madsen, J., Baattrup-Pedersen, A., Søndergaard, M., Lauridsen, T.L., Fredshavn, J., Aude, E., Nygaard, B., Møller, P.F., Riis-Nielsen, T. & Buttenschøn, R. 2005. Kriterier for gunstig bevaringsstatus. Naturtyper og arter omfattet af EF-Habitatdirektivet og EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 457 (3. udg.), 460 s.

Søndergaard, N.O., Joensen, A.H., Hansen, E.B. 1976. Sælernes forekomst og sæljagten i Danmark. - Danske Vildtundersøgelser, hæfte 16, 80 s.

Sørensen, E.M. 2002. Arealforvaltning og geoinformation – infrastruktur er også objektklassifikation og –forståelse. - Geoforum Perspektiv 1: 33-41.

Thompson, P.M. 2006. A review of the 1988 and 2002 phocine distemper virus epidemics in European harbour seals. - Diseases of Aquatic Organisms 68: 115-130.

Tiedemann, R. & Noer, H. 1998. Geographic partitioning of mitochondrial DNA patterns in European eider *Somateria mollissima*. - Hereditas 128: 159-166.

Tiedemann, R., von Kistowski, K.G. & Noer, H. 1999. On sex-specific dispersal and mating tactics in the common eider *Somateria mollissima* as inferred from the genetic structure of breeding colonies. - Behaviour 136: 1145-1155.

Tougaard, S. 2007. Spættet sæl. - I: Baagøe, H.J. & Jensen, T.S. (Red.): Dansk Pattedyratlas. - Gyldendal, s. 252-257.

Tougaard, J., Tougaard, S., Jensen, R.C., Jensen, T., Teilmann, J., Adlung, D., Liebsch, N. & Müller, G. 2006. Harbour seals on Horns Rev before, during and after construction of the Horns Rev offshore wind farm. Final report to Vattenfall A/S. - Biological Papers from the Fisheries and Maritime Museum, Esbjerg, nr. 5, 67 s.

http://www.ens.dk/graphics/Energiforsyning/Vedvarende_energi/Vind/havvindmoeller/vvm_%20Horns_%20Rev_%202/begge_%20parker/Horns_%20Reef_%20seals_%202006_%20final.pdf

Trinder, M.N. & Madsen, J. 2008. Predictive modelling of the Svalbard pink-footed goose *Anser brachyrhynchus* population: an evaluation of the potential impacts of increased hunting pressure. - Vogelwelt 129: 158-168.

Vildtforvaltningsrådet 2006. Indfangning, udsætning og jagt på fasan, agerhøne og gråand i Danmark. - Udredningsrapport udarbejdet af en arbejdsgruppe nedsat af rådet, 84 s.

Wetlands International 2002. Waterbird population estimates - Third edition. - Wetlands International Global Series, nr. 12. Wageningen, The Netherlands, 226 s.

Wetlands International 2006. Waterbird population estimates - Fourth Edition. - Wetlands International, Wageningen, Holland. 239 s.

Wincentz, T.-L., Asferg, T., Nielsen, R.M. & Sunde, P. 2009. Spatial variation in brown hare demography and phenotype in relation to habitat. - I: Jensen, T.-L.W.: Identifying causes for population decline of the brown hare (*Lepus europaeus*) in agricultural landscapes in Denmark. - Ph.d.-afhandling, Københavns Universitet, s. 56-84.

Wincentz, T.-L. & Sunde, P. 2009. Evidence of lowered recruitment rates from brown hare hunting bags through 50 years: Effects on growth rate. - I: Jensen, T.-L.W.: Identifying causes for population decline of the brown hare (*Lepus europaeus*) in agricultural landscapes in Denmark. - Ph.d.-afhandling, Københavns Universitet, s. 86-106.

Wincentz, T.-L. & Noer, H. 2009. Distance sampling estimates of brown hares. - I: Jensen, T.-L.W.: Identifying causes for population decline of the brown hare (*Lepus europaeus*) in agricultural landscapes in Denmark. - Ph.d.-afhandling Københavns Universitet 2009, s. 144-170.

DMU Danmarks Miljøundersøgelser

Danmarks Miljøundersøgelser er en del af Aarhus Universitet.	På DMU's hjemmeside www.dmu.dk finder du beskrivelser af DMU's aktuelle forsknings- og udviklingsprojekter.
DMU's opgaver omfatter forskning, overvågning og faglig rådgivning inden for natur og miljø.	Her kan du også finde en database over alle publikationer som DMU's medarbejdere har publiceret, dvs. videnskabelige artikler, rapporter, conferencebidrag og populærfaglige artikler.

Yderligere information: www.dmu.dk

Danmarks Miljøundersøgelser Frederiksborgvej 399 Postboks 358 4000 Roskilde Tlf.: 4630 1200 Fax: 4630 1114	Administration Afdeling for Arktisk Miljø Afdeling for Atmosfærisk Miljø Afdeling for Marin Økologi (hovedadresse) Afdeling for Miljøkemi og Mikrobiologi Afdeling for Systemanalyse (hovedadresse)
---	--

Danmarks Miljøundersøgelser Vejlsøvej 25 Postboks 314 8600 Silkeborg Tlf.: 8920 1400 Fax: 8920 1414	Afdeling for Ferskvandsøkologi Afdeling for Marin Økologi Afdeling for Terrestrisk Økologi
--	--

Danmarks Miljøundersøgelser Grenåvej 14, Kalø 8410 Rønde Tlf.: 8920 1700 Fax: 8920 1514	Afdeling for Systemanalyse Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet
---	--

Faglige rapporter fra DMU

På DMU's hjemmeside, www.dmu.dk/Udgivelser/, finder du alle faglige rapporter fra DMU sammen med andre DMU-publikationer. Alle nyere rapporter kan gratis downloades i elektronisk format (pdf).

Nr./No. 2009

- 732 Lokal kvælstofdeposition og kvælstofindhold i lav.
Af Andersen, H.V., Nielsen, K.E., Degn, H.J., Geels, C., Løfstrøm, P., Damgaard, C. & Christensen, J.H. 46 s.
- 731 Anvendelse af en feltbaseret metode til bedømmelse af biologisk vandløbskvalitet i danske vandløb.
Af Skriver, J., Hansen, F.G., Jensen, P.B., Larsen, L.K. & Larsen, S.E. 42 s.
- 730 Metodeafprøvning af passive diffusionsopsamlere til koncentrationsbestemmelse af ammoniak.
Af Andersen, H.V., Løfstrøm, P., Moseholm, L., Ellerman, T. & Nielsen, K.E. 31 s.
- 729 Biologiske beskyttelsesområder i Nationalparkområdet, Nord- og Østgrønland.
Af Aastrup, P. & Boertmann, D. 90 s.
- 728 Danske plantesamfund i moser og enge – vegetation, økologi, sårbarhed og beskyttelse.
Af Nygaard, B., Ejrnæs, R., Baattrup-Pedersen, A. & Fredshavn, J.R. 144 s.
- 727 Overdrev, enge og moser.
Håndbog i naturtypernes karakteristik og udvikling samt forvaltningen af deres biodiversitet.
Af Ejrnæs, R., Nygaard, B. & Fredshavn, J.R. 76 s.
- 726 Klimatilpasning og den sociale faktor. 2009.
Af Petersen, L.K., Jensen, A. & Nielsen, S.S. 52 s.
- 724 Denmark 's National Inventory Report 2009. Emission Inventories 1990-2007
– Submitted under the United Nations Framework Convention on Climate Change.
By Nielsen, O.-K., Lyck, E., Mikkelsen, M.H., Hoffmann, L., Gyldenkerne, S., Winther, M., Nielsen, M., Fauser, P., Thomsen, M., Plejdrup, M.S., Albrechtsen, R., Hjelgaard, K., Vesterdal, L., Møller, I.S. & Baunbæk, L. 826 pp.
- 723 Guidelines to environmental impact assessment of seismic activities in Greenland waters.
By Boertmann, D., Tougaard, J., Johansen, K. & Mosbech, A. 38 pp.
- 722 Grønne kommuner. Indikatorer til belysning af kommunernes indsats på natur- og miljøområdet.
Af Levin, G., Münier, B., Fuglsang, M. & Frederiksen, P. 177 s.
- 721 Seabirds and marine mammals in Northeast Greenland.
Aerial surveys in spring and summer 2008.
By Boertmann, D., Olsen, K. & Nielsen, R.D. 50 pp.
- 720 The eastern Baffin Bay. A preliminary strategic environmental impact assessment of hydrocarbon activities in the KANUMAS West area.
By Boertmann, D., Mosbech, A., Schiedek, D. & Johansen, K. (eds). 238 pp.
- 719 The western Greenland Sea. A preliminary strategic environmental impact assessment of hydrocarbon activities in the KANUMAS East area.
By Boertmann, D., Mosbech, A., Schiedek, D. & Johansen, K. (eds). 246 pp.
- 718 DEVANO. Decentral Vand- og Naturovervågning. Programbeskrivelse 2009.
Af Bijl, L. van der, Boutrup, S. & Nordemann Jensen, P. (red.). 34 s.
- 717 Oplandsmodellering af vand og kvælstof i umættet zone for oplandet til Horndrup Bæk.
Af Ladekarl, U.L., Jensen, R., Grant, R., Blicher-Mathiesen, G., Mejlhede, P., Olsen, B.Ø. 76 s.
- 716 Annual Danish informative inventory report to UNECE. Emission inventories from the base year of the protocols to year 2007.
By Nielsen, O.-K., Winther, M., Mikkelsen, M.H., Hoffmann, L., Nielsen, M., Gyldenkerne, S., Fauser, P., Plejdrup, M.S., Albrechtsen, R. & Hjelgaard, K. 498 pp.
- 715 Baseline and monitoring studies at Seqi olivine mine 2004 to 2007.
By Asmund, G., Boertmann, D. & Johansen, P. 90 pp.
- 714 Vandmiljø og Natur 2007. NOVANA. Tilstand og udvikling – faglig sammenfatning.
Af Nordemann Jensen, P., Boutrup, S., Bijl, L. van der, Svendsen, L.M., Grant, R., Bøgestrand, J., Jørgensen, T.B., Ellermann, T., Dahl, K., Josefson, A.B., Ejrnæs, R., Søgaard, B., Thorling, L. & Dahlgren, K. 118 s.
- 713 Arter 2007. NOVANA.
Af Søgaard, B. & Asferg T. (red.). 140 s.
- 712 Terrestriske Naturtyper 2007. NOVANA.
Af Ejrnæs, R., Nygaard, B., Fredshavn, J.R., Nielsen, K.E. & Damgaard, C. 150 s.
- 711 Vandløb 2007. NOVANA.
Af Bøgestrand, J. (red.). 108 s.

VILDTBESTANDE OG JAGTTIDER I DANMARK: DET BIOLOGISKE GRUNDLAG FOR JAGTTIDSREVISIONEN 2010

Jagttiderne i Danmark revideres hvert tredje år. Rapporten til-
vejebringer det biologiske grundlag for jagttidsrevisionen 2010
for i alt 42 arter, der aktuelt har jagttid i Danmark. For hver en-
kelt art sammenfattes den eksisterende viden om bestandens
størrelse og udvikling samt jagtudbyttet, ligesom der gives en
vurdering af jagtens bæredygtighed og det eventuelle behov
for justeringer af jagttiden. Det biologiske potentiale for at give
jagttid til yderligere 33 arter vurderes i et særligt afsnit.